

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

37889

Rada Marink
ZNANCI

34889

34889, VII. c. 9

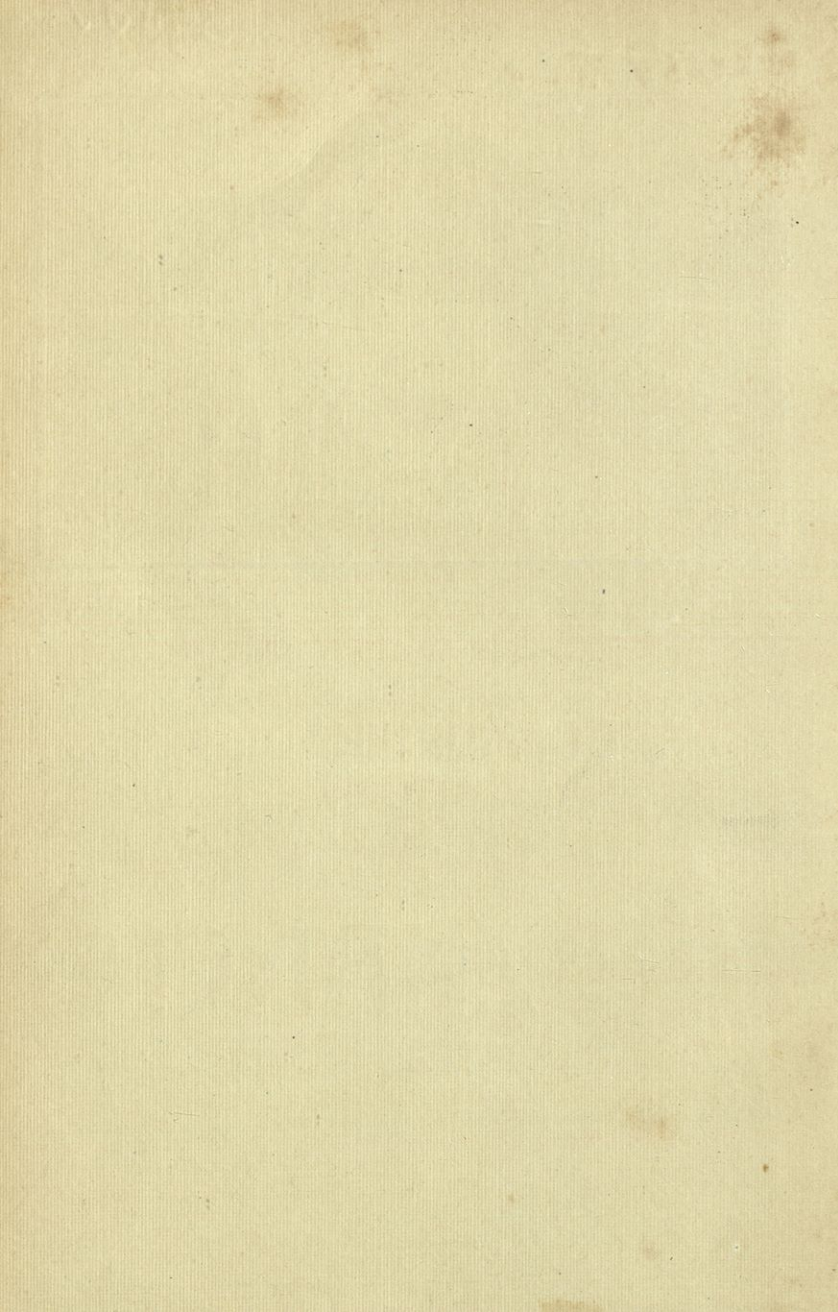

RADO MURNIK

ZNANCI

LJUBLJANA 1907

ZALOŽIL LAVOSLAV SCHWENTNER

ZNANCI.

ZNANCI.

POVESTI IN ORISI.

SPISAL RADO MURNIK.

V LJUBLJANI, 1907.

ZALOŽIL L. SCHWENTNER.

VSE PRAVICE SI PRIDRŽUJE ZALOŽNIK.

37889

IN = 030001980

VII-8-g

Materino srce.

I.

Ob oknu toplo zakurjene sobe je sedela vedrega decembrskega popoldne postarna gospa za belo pogrnjeno mizo in pletla nogavico. Tiha zadovoljnost ji je sevala iz prijaznih rjavih oči, z mirnega, milega obraza; komaj vidne so bile na njem plitve gube in kotanjice.

Zdajinzdaj je pogledala vunkaj. Od čistega neba je lila bledomodra, prejasna bleščava, v bajnem zlatu so žareli vrhovi daljnih gora. Sneg je pokrival senožeti, oranice in gozde; raz sosedne trške hiše so visele dolge ledene sveče.

Ugodno je bilo v gorki stanici. Polahko je tiktakala stara ura na nihalo v črnem urnjaku med slikami svetnikov v pozlačenih okvirih na modrikasto opleskani steni. Pri vratih je visela posodica z blagoslovljeno vodo, zraven nje pa gitara z rdečim trakom, prvo darilo rajnega moža. V stekleni omari je bilo vse polno pisanih kipcev, steklenic in igračic

od vsakovrstne tvarine, na vrhu, pod steklenim zvonom pa razpelo, okrašeno z umetnimi cveticami. Poleg postelje je počival ličen kolovrat, dragocen spomin gospene matere; nad njim je visela fotografija mladega moža. Med okni so bili obešeni na nitkah lepi grozdi, spodaj pa so ležala velika jabolka in pomaranče. Nasproti vrat je skakal kanarček v odprti kletki; včasi je zletel gospe na ramo, se dal božati, veselo zapel in prhnil zopet nazaj v svojo zeleno hišico.

Zunaj se je jelo temniti; nad Krko so vstajale sive megle. Stara dekla Mica je prinesla prižgano petrolejko in zagrnila okna. Krotka luč izza zele-nega zaklona je zasijala na njenem rumenkastem obrazu, ki je bil z gubami ves preprežen kakor z nitkami. Želela je gospe dober večer, vrgla poleno na ogenj in odšla s tihimi koraki. Pred hišo so se ustavile sani; kmalu je nekdo v veži ostrgaval obutal ob slamnati odrgač in potrkal na vrata.

„Prosto!“ je dejala gospa in vstala. Odložila je pletivo pa klobčič na mizni prt in šla poznemu gostu prijazno naproti.

„Dober večer, milostiva!“ je zakrehal suh mož z zgrbanim hrbtom v dolgem obnošenem kožuhu. Od mraza zaripljeni obraz s srhlo sivo brado, s širokimi tankimi ustnami že na prvi pogled ni bil nič kaj prikupljiv. Dvoje drobnih, vodenosivih oči je prežalo po lisičje ozko pod čelom; v njih se je skrivala hladno preračunjajoča, brezdušna lokavost. Ko je potegnil črno kučmo z glave, se je pokazala

pleša, slabo zakrita z redkimi redmi povprek počesanih las. Z nerodnim uklonom in z upognjenimi koleni se je bližal gospodarici tiho, po mačje. Mrzel puh je prihajal od njega; kanarček je prestrašen zafofotal v kletki.

„O — gospod Jemec? Bog vas sprimi!“

„Ali ste sami, gospa Jarnikova?“ je vprašal oprezno in z umekljivim pogledom bliskoma premeril vse kote.

„Sama. Prosim, sedite!“

Pozvonila je in naročila Mici, naj prinese kruha, polič vina in kupico.

„Zopet sem tukaj v Razdoru, gospa!“ je začel. Snemal si je debele rokavice in odvil volnato ovratnico. „To sem vam nadležen, kajneda! Pa kupčija je kupčija, hehe! Kako pa, ali si nemara niste premislili zastran hiše?“

„Žal mi je, da vam ne morem ustreči, gospod Jemec!“ je odgovorila z rahlim nasmehom.

„Lepo ponudbo odklanjate, lepe denarce!“ je vzdihnil in stokaje sedel na stol. „Že vidim, da ne bo nič z nama dvema. No, pa saj dolgo vas tako ne bom motil.“

„O, prosim, prosim, gospod Jemec, saj se vam menda vendar ne mudi tako,“ je dejala vljudno.

Mica je prinesla vina. Jemec ga je komaj pokusil. „Na vaše zdravje!“

„Lejte, gospa!“ je nadaljeval, „v takemle strupenskem mrazu se vozim okolo in prezebam za ljubi kruhek. Če se ne ujuži kmalu, pa ne vem,

kaj bo! Oh, to so križi in težave! Dela čez glavo, zaslužka nič! Nadloga, sama nadloga!“

Bobnal je po mizi s suhimi, krivimi prsti, podobnimi krempljem ujede.

„Treba vam je takih skrbi, vam, ki tičite v tisočakih!“ se mu je nasmehnila vdova.

„Oh — gospa!“ je vzkliknil, skril desnico za suknjo na prsi in potuhnjeno nagnil glavo. „Beraštvo, golo beraštvo! Siromaško životarimo od davi do drevi. Naša denarnica je prazna kakor ciganska malha, hehe. Ves dobiček se ubije, veste. Takale je! Oh, saj pravim, kaj bo, kaj bo, kaj bo!“

„Izvolite še piti, gospod Jemec!“

„Hvala, gospa! — Vidite, takole zanič se mi godi; vam pa pojo vsi ptički, kakor se reče. Zakurjeno imate pa že kakor v vicah, hehe. Mirno in zložno se grejete ves dan, kajneda, in skrbi nimate nobene. E — blagor vam! Rajni gospod — Bog mu daj vse dobro na onem svetu, in večna luč naj mu sveti! — rajni gospod Jarnik vas je preskrbel z vsem potrebnim. Mož, gospodar, da malo takih! Pa je umrl kar tako na celem! Škoda ga, res škoda! No, in če bi vam tudi kaj prišlo navzkriž danes ali jutri, tukaj ali tam, vam pa priskoči pomagat gospod sin!“

Ko je imenoval starec njenega pokojnega moža, je vzdihnila vdova; takoj pa se ji je razvedril obraz, ko je omenil Jemec njenega sina. Pogledala je na podobo mladega moža, in vse njeno bitje, vsa njena duša, vsa njena blaga čuvstva so bila v tem po-

gledu, vse, kar premore materino srce tihe sreče in neizpozajete svete ljubezni do otroka.

„Moj sin?“ je rekla veselo in zaeno ponosno. „Moj Milan ima izvrstno službo, to je res. Ampak o kakšni podpori ni govoriti, vsaj zazdaj še ne. Moj Bog, na veselem Dunaju, saj veste . . .“

„Že vem, že vem, hehe. No, in pa še prav zalo nevesto ima tam mladi gospod Jarnik, ne bodi ji uročno! Tako sem slišal. Prav; kjer ni žene, ni hiše!“

Izprva jo je dirnila ta novica neprijetno, kakor vsako mater, kadar zve, da je tuje bitje prevzelo ljubljeno srce. Vzdihnila je globoko. Precej pa ji je prišlo na misel, da ji sin menda le zaradi tega ni pisal ničesar o tem, ker jo je hotel presenetiti, da bi bilo veselje tem večje! Zamišljena je gladila nogavico na mizi in ni opazila zaničljivega posmeha na velem obrazu starca.

„Oprostite, milostiva, vrniva se zopet h kupčiji, kajneda. Zunaj se noči, jaz pa moram še nocoj v Novo mesto. Ne smem se preveč zamuditi. Recite zadnjo: prodaste hišo ali ne?“

Zmajala je odločno z glavo.

„Ne?“ je zagodrnjal. Žmeril je prekanjeno v kot in droncal debelo zlato verižico svoje ure. „Pettisoč, milostiva!“ je silil vanjo.

„Hiša je vredna najmanj trikrat toliko“, je odvrnila. „Vrhutega bo pa dolenska železnica —“

„O že vem, že vem!“ ji je naglo prestrigel besedo, in njegova senca se je nemirno pomikala

na steni. „Dolenjska železnica! Bogve, kdaj jo prično, ako sploh kdaj! Pa tudi to še ni gotovo, kod poteče tir. Kakor kane, hehe.“

Pogledal je preudarjaje na vrata, koder so bile med letno številko in med križi s kredo zapisane začetne črke treh kraljev iz jutrove dežele.

„Veste kaj, milostiva? Sedemtisoč! Pa udariva!“

„Obžalujem, gospod Jemec!“

„E - je! Sedemtisočinpetsto lepih goldinarčkov, primaruha! No?“

„Ne, ne, gospod Jemec! Midva se ne pobotava. Kar ne bi se mogla ločiti od rojstne hiše. Moj sin in moja hiša, to mi je vse na svetu in ...“

„In tako dalje, že vem, že!“ je hitel in podhuljeno gledal predse. „Spomini in mehko srce in take stvari, hm, hm!“

Pomislil je zopet nekoliko, in skisnil se mu je hinavski obraz.

„Osemtisoč!“ je viknil naposled. „Slišite? Osemtisoč goldinarjev, e, naj pa bo, no! Dajte roko! Dam vam takoj tri tisoč za aro! Lepe bankovce!“

„Za noben denar ne! Saj veste, kako pravijo: ljubo doma, kdor ga ima!“

„Nočete?“ je kriknil prometnik, skočil kvišku in iztegnil vrat, kjer so se poznale močne žile. „A, a! Osemtisoč! Pomislite, o-sem-ti-soč! Strela! Naravnost po domače rečeno, nihče vam ne bi ponudil več nego jaz. Zazdaj torej ni nič, že vidim, da ne. Takole hodim po zelene pse, hehe. Zdaj pa zdravi ostanite! Pa brez zamere! Nemara se

pa vendarle še odločite pozneje kdaj? Prosim, kar pišite! Plačam vam takoj. Osemtisoč! Lahko noč, milostiva, priporočam se vam!“

„Bog vas obvari!“

Mica mu je posvetila po stopnicah, in kmalu so oddrčale sani iz Razdora. Gospa pa je še dolgo sedela vtopljena v misli in ugibala, kakšna pač more biti — sinova nevesta. In zopet je čutila zoprni, mrazotni puh, ki ga je bil prinesel vsiljivi starec s sabo.

II.

Mračnega zimskega popoldne po Božiču se je v elegantni dunajski kavarni širokoperil ob kameniti mizici dragonski nadporočnik z oholim, naveličanim obrazom. Leno je molel iztegnjene noge od sebe in kimal mlademu gospodu, ki je sedel njemu nasproti v elegantni salonski obleki najnovejšega kroja z globoko izrezanim telovnikom. Častnikov znanec je bil vitek in gibek; fini, ozki obraz z odkrito-srčnimi, prijaznimi potezami so oživljale nemirne, svetle oči.

„Meni se nekaj zdi, ljubi Milan!“ je izpregovoril častnik in zažugal svojemu živookemu sosedu. Zlahkoma je privzdignil pripasano sabljo in zarožljaj z ostrogami.

Milan se je nasmehnil v zadregi, si pogladil kratko brado in se obrnil nekoliko stran, kakor

bi hotel opazovati igralce pri biljardih. Ostrogač je grozničavo zazelal, zamežal in hlastno mignil rumenolasemu bledoličnemu dečku, ki je prenašal težak kup časopisov: „Pst, ti! Ti črni možicelj, pozor! Trabuko! Kaj zijaš, paglavec! Marš!“

Obrnil se je zopet k znancu.

„Mhe, hm, tako je zdaj ta reč?“ je dejal kolikor mogoče ironično. „Lepa Ilka je očarala mojega nedolžnega Jarnika! E?“

Zaspani pikolo je prinesel na svetli kovinski skodelici nadlajtnantu skrbno užgano smotko in se mu uslužno poklonil s plašnim pogledom.

„Izgubi se!“ se mu je zahvalil oficir in si vihal brke.

„Davor, kaj pa briga Ilka tebe?“ je izpregovoril Jarnik in uprl svoje ognjevitte oči v kavalerista.

„No, no! No, no!“ mu je hipno segel v besedo častnik, mahal z roko kakor v obrambo in cincal na svojem rdečebaršunastem sedežu. „Vozimo počasi! Ali . . .“

Ni dovršil stavka, ampak le pozorno ogledaval cigaro in se naposled nakremžil prav malomarno in blazirano. Jarnik je sedel mirno. Njegovo razburjenost je izdajala samo desnica, ki je nervozno gladila gosto kratko brado.

„No, zaradi Ilke se menda vendar ne stepeva! Saj sva si rojaka. Ali toliko ti pa tudi povem: Ilka je koketulja prvega razreda! Titularni angel! Lice lepo, srce slepo!“

Jarnik je molčal.

„Ilka je pravi titularni angel!“ je ponavljal nadporočnik počasno in s poudarkom, kakor bi hotel še sam nekoliko premišljati svojo znamenito izjavo. „Paradni angel! Denarja seveda nima nič, denarja! To je tisto, kar me ne veseli, ljubček moj! Kaj praviš?“

Jarnik zopet ni odgovoril ničesar.

„Ljubi Milan, premehko srce imaš za prestolno mesto. Morebiti si resnično zaljubljen v lepo plesalko?“

„In če bi bil?“

„Nikar se ne iznemirjaj!“ je dejal nadporočnik leno. „Kar se tiče mene, vaju blagoslavljam. Do denarja, do dote ti torej ni nič, dasitudi si blagajnik. Ampak, rečem ti: Bodi pameten!“

Jarnik je molče pogledal dragonca, ki je blagougodno izpustil debel tok dima iz ust.

„No, veš kaj“, je dejal Davor, „mlad človek je pravzaprav grozno neumen! Tudi jaz sem se večkrat izgubil v nežne mreže. Zdaj sem pa neznansko previden. Lepe ženske in dekleta so pogubila cela kraljestva. Jaz sam, star Romeo, ne pojdem več v nobeno romantično zanko, aja! Kaj še! Veš, kar snedel bi se, kadar pomislim, koliko denarja in koliko še dražjega časa sem poratril za čudne srčne potrebe. Najskrajnji čas je bil že, da me je srečala pamet! Moj oče se je namreč zaklel, da ne plača nobenega počenega groša dolga več za mano. Vraga! Obljubil mi je celo, da odda vse mlajšemu bratu, če zajaham samo še enkrat

prejšnjega lahkomiselnega konja. In moj stari je vedno mož-beseda, to ti pravim! No, saj smo užili že dovolj, kaj? In že hudo me ima, da se povrnem spet enkrat domov in — če Bog da in sreča junaška! — osrečim domače dekle! Ako prav polagoma postanem usolomurjen filister, ki ume modrovati le o repi in krompirju in hipotekah — kaj zato, haha!“

Idealni nadporočnik je iznova zazehal prav široko. Odložil je smotko, zapretil Jarniku zaspano s prstom in izrekaval lenobno:

„Milan! Saj se nikakor nečem vtikati v tvoje zasebne razmere ali razmerice. Toda moja prijateljska dolžnost, mislim, je, da te svarim glede Ilone. Imela je že častilcev vsake bire. Zdaj ima na konopcu bogatega grofa. Viš ga, tamle sedi. Prava ničla, ta zaljubljeni starček! Tako se bo samo žogala tudi s tabo! Uniči te! Ilka je strašna zapravljivka! Toalete, pasijončki! Pusti prešerno tujko! Izberi si slovensko dekle! Ali pa vsaj Slovanko! Pusti, pusti Madžarko! Ilka je demon! Aha! To je prava beseda: demon! — Marker! Plačam! — Oprosti, Jarnik, moram še malo v Prater. Čau! Na svidenje!“

Zamišljeni Jarnik je namignil pikolu in ta mu je položil več novin na mizo. Milan si je izbral leposlovno revijo in listkal malomarno po njej. Naenkrat pa so se mu zapele oči ob napisu, in bral je:

Materino srce. Francoska narodna pravljica.
Mladenič je ljubil prekrasno dekle.

Nekoč mu je velela ljubica: Ako me resnično ljubiš nad vse, pa pojdi tja in iztrgaj svoji materi živo srce iz prsi in prinesi ga meni!

Pa gre mladenič domov in iztrga rodni materi živo srce iz kadečih se grodi ter odhiti z njim k svojemu dekletu.

Ali na pragu mu izklizne krvavi plen iz rok na tla. Mladenič stopi nanj, se spotakne in pade in ves razjarjen prekolne drgetajoče srce.

Zvesto materino srce pa zatrepeta poslednjikrat v presilnih smrtnih mukah in milo povpraša sina: Ali te hudo boli, oh, ubogi moj otrok?

Milan je vzdihnil nehote.

„Ne, ne! Nič več ne pojdem k Ilki!“ si je mislil. — Toda kakor iz rožnobarvne meglice se je dvigala podoba lepega dekleta. Zatisnil je oči in vendar je v bajni natančnosti videl pred sabo zopet in zopet le Ilko! Zdelo se mu je, da gleda in občuduje nje krasni temnordevajoči obraz, nje ponosno vzpete bujne ustnice, nje beloblešče zobke, nje črne, tako iskre oči; zdelo se mu je, da jo vidi zopet plešočo v sijajnem „orfeju“; zdelo se mu je, da vidi prozorne tančice njenega belega širokorokavnega ingvala, blesteče nize dragocenih korald na njenem vratu, zelenosvileni telovnik in srebrne spone in oveze, zlate vrvice, širokogubno kratko krilo, črni predpasnik in rdeče čeveljčke; zdelo se mu je, da sliši udar njenih nožic in žvenket

madžarskih kraguljčkov ob kratkozvokih, presekanih ritmičnih strastnega čardaša.

„Samo še enkrat!“ si je dejal. „Samo še enkrat moram k Ilki!“

III.

Ilka, lepa Madžarka, je stala pri oknu svojega budoara, razkošno opremljenega in dehtečega po šmarničnem parfemu. Mlada krasotica je bila srednje rasti in bronastobarvne polti. Pravilne poteze njenega ovalnega obraza so izražale navzlic vsej ženski mehki nekaj strogega in smelega, kar je zelo ugajalo moškim, ženskim pa silno mrzelo. Prekrasne so bile njene skrivnostne, žarne oči za svilnatočrnimi trepalnicami. Lasje, črni kakor lava, so ji valovali v gostih, dolgih valih preko tilnika in bujnih prsi. Ravnodušno je stala zraven Makartovega šopa in niti enkrat ni pogledala elegantnega obiskovalca na okroglem nizkem taburetu. Milostljivo je čakala, kdaj se naveliča mladi mož občudovati lepoto njenega vitkega, prožnega telesa.

On pa se je zagledal vanjo kakor prikovan in se brezvoljno vdajal nepremagljivi privlačni moči, ki je silila vso njegovo obajano bitje k njej. Zdaj se mu je poznala na obrazu tiha, mučna jeza, zdaj koprneča žalost, zdaj strastna nestrpnost vroče ljubezni.

„Ilka!“ jo je poklical s prosečim nasmehom.

Kakor ne bi bila slišala ničesar, se ni premaknila. S prekrižanima rokama, ponosno kakor kraljica, je navidezno pozorno opazovala živahno vrvenje doli na Alserici. Na čelu se ji je pojavila nejevoljna gubica. Zapeljive živordeče ustnice so ostale stisnjene, v črnih očeh pa je zagorevalo kakor sam živ ogenj.

„Kako moreš biti vendar tako mrzla proti meni, Ilka?“ je šepetal. „Saj veš, da te ljubim tako, kakor ni še ljubil nihče nikdar nobene ženske na svetu! Ilka! Ti si mi vse! Zakaj me mučiš tako neusmiljeno?“

„O kako ste smešni, gospod Jarnik!“ se mu je rogala. „Dolgčas mi je v vaši družbi.“

„Ilka, ako bi pomislila, kako brezumno, kako strastno te ljubim . . .“

„Ljubim, ljubim in ljubim!“ ga je zavrnila gnevno in ubadljivo. „To novico poslušam že nekaj časa. Ne samo vi, ampak tudi drugi me dražijo s temi bedastimi izjavami, da mi že res presedajo. Ko bi vendar kdaj kdo prišel in mi povedal, da me ne mara, in da mu nisem prav nič všeč ali kaj podobnega. Moški ste vsi povprek prismojeni junaki.“

Nagnila je glavo nazaj in udarila v glasan smeh. Med ustnami sta se zabliskali vrsti krasnih zob, belih kakor sladkor.

„Ali, poslušaj me, Ilka!“ je rekel glasneje. „Bodi moja! Nikjer ne bo srečnejše žene!“

„Vedno lepše!“ se je norčevala; skomizgnila je z ramami in razmaknila bele roke. „Ilka Jarnik, to se ne sliši slabo, hahaha! Zdaj vsaj niste več tako dolgočasni. Vsak snubač z resnimi nameni je zanimiva prikazen.“

Za trenutek ga je pogledala nekako škodoželjno preko rame; v njenih velikih očeh so zaigravale zarnice.

„Resnično, gospod Jarnik, smilite se mi!“ je dostavila naglo. „Blagajnik ste, kajne, prejkone pri večji banki. Dovolite, koliko imate plače? — Ne, ne, ni treba. To mi ni prav nič mar.“

Nagubančila je obrvi; stopila je k ogledalu in si gladila lase.

„Ilka, ne bodi huda name! Prejšnji teden si bila še vsa drugačna. Ali si jezna zaradi tiste vsote?“

„No, zakaj mi je pa ne prineseš, ne prinesete? Ubogih par stotakov!“

„Tritisoč, Ilka, tritisoč goldinarjev! Odkod naj jih vzamem?“

„Kjer hočete!“ je viknila in togotno zaceptala z nogama. „Dolžna sem, treba bo plačati. Če rečem grofu Lichtenburgu le besedico, imam denar takoj v rokah.“

„Saj bi ti dal vse, če bi le imel! Kupil sem ti zlatnine, srebrnine, raznih dragocenosti, vse, kar si le poželela.“

Zaničljivo je dvignila zgornjo ustnico. Vse je tlelo v njej; razburjena je odprla lično omaro in zagnala krasno izdelan zabojec na mizo.

„Le vzemite! Prava reč! To je vsa vaša ropotija. Moji tovarišici Etelki je kupil njen kavalir vratni okras za dvajsetisoč goldinarjev; vaša ljubezen pa se ne more vzpeti nad par braslet in uhanov. Vsak čikoš kupi svojemu dekletu kaj lepšega, kakor ste nanosili tukaj vi meni. Vobče, gospod Jarnik, hodiva odzdaj vsak svojo pot!“

„Ilka!“ je zaklical na glas. „Stoj! Vse ti dam, vse!“

Skočil je k njej in ji poljubljal roko. Ponosno kakor zmagovalec je stala pred njim in tiho motrila hitro sopočega, plamtečega moža. Ugajal ji je, takole strasten in goreč.

„Do nedelje moram imeti denar!“ ga je opomnila.

Umolknila sta oba. Od ulice je prihajal zamolkel ropot drdrajočih voz, zategli piski in glasno zvončkljanje tramvaja, trdi klopot konjskih kopit in nejasni šum vrveče množice.

„Dobro, Ilka,“ je dejal tiho. „Do nedelje. Samo ljubi me kakor prej! Reci mi, da me ljubiš!“

V njenih očeh so se vnemali svetli žarki.

„Ljubim te, Milan! Szivem!“

In oklenile so se ga mehke roke, krepko in gorko so ga poljubljale naslobne ustnice. Bilo mu je, kakor da ga sučejo viharne vrtinci, iz katerih si ni želel nobene rešitve. Zamaknjen v njen dražestni obrazek, v njene vabljive oči, ni obžaloval svoje obljube. Pozabil je vse naokoli, čutil je le

topli dih njenih krasnih ust ob svojih licih in omamljivi vonj njenih razpuščenih las, ki so mu opregli glavo kakor svilenomehka mreža.

IV.

„Prosim, ljuba gospa Jarnikova, izvolite sesti!“ je hitel Jemec. Okoli ust mu je neprestano begal zoprni nasmeh. „Letos imamo hud januar, kajne, hudo zimo?“

Obotavlja se, je stopila naprej in sedla v ljud-nemu možu nasproti. Čutila je čudno onemoglost in strah, tresla se je kakor košuta pred lovцем. Beseda ji kar ni hotela z jezika.

„Kaj bo dobrega, hehe?“

„Tritisoč potrebujem, gospod Jemec!“ je izpregovorila naposled tiho, plašno. Globok vzdih se ji je izvil iz prsi.

„Prav lepo se pomeniva,“ ji je prikimal veselo in si zadovoljno mel roke. „Na hišo?“

„Na hišo,“ je zašepetala komaj slišno.

Prežeče, poželjivo so se mu zasvetile sive oči. Odhrkal se je in pogledal v tla.

„Ali potrebujete denar takoj?“

„Da, gospod Jemec, takoj!“ je odgovorila počasi. Zardela je. Sram jo je bilo; še nikdar ni prosila denarja na posodo. Pogladila je z nogo gubo na preprogi in se ozrla po veliki, neokusno urejeni sobi.

„Oprostite, milostiva, precej pridem, prav precej,“ je dejal s sladkim glasom, si nataknil naočnike in odšel v drugo sobo. Gospa se je oddehnila, ko ji je izginil izpred oči. Kmalu pa se je vrnil z bankovci in krčevito tiščal denar k sebi.

„Trideset stotakov!“ je dejal medeno. „Lepi denarčki! Prosim, izvolite jih pošteti!“

„Gospod Jemec!“ je zašepetala.

„Kaj izvolite, častita gospa?“

„O tem ne sme zvedeti živa duša nikdar nič!“

„Kajpa, kajpa, hehe,“ je zagotavljal, vzel menico iz miznice in jel pisati. „Takole, hehe, na šest odstotkov narediva, ker nisem oderuh, ampak poštenjak. Prosim, doklej pa izvolite?“

„Za pol leta.“

„Za šest mesecev, do julija torej, dobro. Tako, še datum, pa sva gotova. Zdaj pa, prosim, podpišite tukajle, častita gospa! Izvolite, tukaj je pero.“

Vzela je usodni list, takoj pa je pogledala moža s prestrašenim molkom. Papir se ji je tresel v roki.

„Gospod Jemec, saj potrebujem le tritisoč! Vi pa ste zapisali širitisoč goldinarjev. Saj ste mi našteali tudi samo trideset stotakov. Zmotili ste se!“

Vzdignil je ramena skoro do ušes, pogledal prekasto od strani in odvrnil hladnokrvno, z zvitim nasmehom: „Prav nič se nisem zmotil, hehe. Ne morem drugače. Kdor riskira, naj tudi zasluži. Kupčija je kupčija, he, he.“

Razumela je; stresel jo je mraz. Vedno smehljajoči se Jemec se je pokazal neusmiljenega odrtnika.

„Če niste zadovoljni, gospa, potem obžalujem.“

Zganila se je. Zdelo se ji je, da prihaja iz črne megle nekaj strašnega, nekaj pošastnega neudržno bliže in se izteza proti njej in ji počasi zasaja ledeno ost v trepetajoče srce.

Toda vsoto je morala imeti še danes! Stisnila je ustnice in hitro segla po pero. Zastavljala se ji je roka; kar ni ji hotela. Oči so se ji jele polniti s skelečimi solzami. Vroča kaplja ji je kanila raz pobledeli, trpeči obraz in zardela v prejasnem svitu kakor kri.

Oderuhu je zaledenel odurni nasmeh okoli tankih, navzdol zaokroženih usten; pogled mu je begal po tleh. Tiho je stal starec za njenim stolom, si mel roke in čakal podpisa.

V.

Drug za drugim je odložil z običajnim vzdihom svoje pero in z njim današnje dolžnosti uradniškega robstva. Odhajali so zaporedoma s kratkimi pozdravi iz bančnega zavoda.

„Vendar enkrat!“ je šepnil mladi blagajnik in oprezno poslušal pri vratih. „Sam sem. Zdaj pa le!“

Po prstih stopi k blagajnici, vtakne ključek in odpre. V lesenih skledicah leži tu redoma

zlato in srebro; ob straneh so nakopičeni polni zavitki. Toda njegovo oko se ne mudi niti trenotek na njih. Urno pritisne na prožno pero; strojasta naprava zacvrzuka rahlo, in odpre se tajen predal. Tu so shranjene drage obveznice in drugi vrednostni listi. Na levi, tam bolj zadaj na dnu so natanko prešteti stotaki in petdesetaki. Vzame si vsak drugi snopek, sname izpod etikete po en bankovec in položi zvitke zopet nazaj.

Roke se mu tresejo. Omamljen strmi brezmiselno predse. Na sencih mu zaplamteva dvoje rdečih lis. Toda precej se zopet zdrami, naglo prešteje modre in zelenkaste liste.

Tačas sliši zunaj drsajoče korake. Prestrašen se ozre proti vratom in hitro zaklene blagajnico.

„Ali še ne smem?“ vpraša ustrezno stari sluga, neodločno stopajoč. Krčevito stiska zardela, otekla veka in spusti metlo ob durih na tla.

„O le dajte, Ladinger, le! Sem že gotov.“

Sluga poškropi v krogih po tleh.

„Gospod kasir, oprostite! Vaša suknja . . .“

„Saj res! Lejte, kmalu bi se bil pozabil preobleči. Hvala, Ladinger!“

Jarnik se opravi naglo. Zdajci se domisli, da je pustil denar v pisarniški suknji. Brž ga shrani v žepu. Stresava ga lahna mrzlica. Proč, le hitro proč od tega kraja!

„Gospod kasir, ne zamerite, ključ za kaso ste pustili v ključavnici!“

Blagajnik se zgane, vzame ključek, podari slugi nekaj za smotke in odide po mostovžu čez stopnice doli na ulico. Neokretno mu zapenjajo drhtajoči prsti rokavice.

„Pazi!“ mu velewa notranji glas. „Kam tako brzo? Delaj se ravnodušnega! Hodi počasi! Drži se na smeh! Veselo in smelo glej ljudem v obraz! Zažvižgaj si okroglo!“

Na pristranskem tlaku, pred njim, za njim, okoli njega vre in se tare nebrojna množica. Gospoda, delavci, dijaki s pisanimi čepicami, vojaki, postopači, vse se gnete in razgrinja neprenehoma gorindol. Sredi ulice sedi redar na konju. Mimo drdrajo svetle kočije, in s čudovito spretnostjo se umikajo vozniki. Čisto blizu tlaka vleče vprežen pes majhno dvokolnico. Od vseh strani udarjajo na uho pretrgani stavki.

„Defraudant!“

Jarnik postoji. Zdi se mu, da je prav razločno slišal to besedo.

„Na, kaj takega!“ se oglasi za njim širok možak, ki se je krepko zadel obenj. „Tukaj sredi trotoarja ne potrebujemo nobenih monumentov!“

Mož hiti dalje; Jarnik se oddahne. Kmalu pa se mu zdi, da mu je nekdo vedno trdo za petami. Detektiv? „V imenu postave!“ ti reče, odpre suknjo, pokaže orla . . .

Sleherna žila mu trepeče v razburjenosti. Urno smukne v vežo. Nikogar ni za njim. Oddahne se zopet. „Sumno je, če se potikaš po temnih

kotih," mu pride na misel. „Hitro skozi prehod nazaj v sredo mesta in na svetli Ring!“

Pred njim se razprostira za ograjo ljudski vrt; gola drevesa žalostno iztezajo temne veje v zimsko meglo. Visoko se dviga gotski stolp mestne svetovalnice; rdeče razsvetljeni urnik plove navidezno kakor luna za tankimi oblaki. V mehkih orisih se vidi nakitje državne zbornice in vseučiliščne kupole. Iz megle vstajajo visoke hiše z bogatim okrasjem, ponosni krovi mogočnih palač, plinove in električne svetilke, enocvetnim šmarnicam podobne. Povsodi naokoli hrumi glasna množica, drče bobneči vagoni tramvaja s pisanimi lučicami, drdrajo hitri fijakarji in ropotajo težki tovorni vozovi.

Za stebrom pri vratih se skriva negodno dekle s sestradanim, zelenkastobledim obrazom in velikimi prosečimi očmi. Z otrplo roko ponuja šopek cvetlic, drugo si greje pod raztrganim predpasnikom. Ljudje hite mimo nje. Kdo si bo odpenjal suknjo v tem mrazu in iskal po žepu! Tudi Jarnik ide mimo. Toda podoba zmrzujočega dekleta z obupanim, očitajočim pogledom ga žene zopet nazaj. Seže po denarnici in se vrne, ali nič več ne najde mlade sirote.

Manoč ključe v žepu, stopi pred okrogel stolpek in bere poluglasno razna oznanila, dokler mu oko ne obstoji na rdečih črkah: „Novo! Ogrska scarda!“

Stresne ga; požuri se dalje in blodi po ulicah.

„Ali se popeljemo, gospod baron?“ ga vabi debel fijakar z rdečim obrazom, opečenim od burje in pijače.

Jarnik hiti dalje. Vedno iznova ga izbegava no-tranji nemir. „Ako pride jutri v nedeljo pregledniku na um, da pregleda blagajnico, kaj potem?“ mrmra sam zase. „Kaj potem, ako ne dobim o pravem času vsote, za katero sem brzojavno prosil matere?“

VI.

„Cenjena prijateljica, rok je pretekkel,“ je Jemec godrnjavo dejal gospe Jarnikovi, ki je stala vsa shujšana in blede pred oderuhom. Skrbi so ji bile ubelile lase. Vlažne, upaljene oči so izdajale siloma zadržane solze. Na usehlem obrazu se je izražalo brezupno pričakovanje.

„Potrpite še nekoliko, gospod Jemec!“ je prosila ponižno in zardela od sramu.

„Ne, ne!“ se je zadrl. „Ne morem! Ne smem! Niti za en sam dan ne morem počakati! Tako moram imeti svoj denar, ali pa je vse moje: hiša, vrt, polje, kakor sva se zmenila.“

„Pomislite, gospod Jemec, da ste mi odšteli vsega skupaj le šesttisoč in zdaj zahtevate od mene devettisoč!“

„Prazne čenče, gospa! Devettisoč stoji črno na belem na obeh menicah. Obresti niti ne

računim," je dostavil porogljivo in jo pogledal zaničljivo od nog do glave.

„Bodite usmiljeni!“

„Ka-aj?“ se je otresel nanjo. „Ali vam nisem že dvakrat podaljšal roka? Posodil sem vam do julija, in zdaj je november! V izgubo ne morem delati!“

„Ne tirajte me v pogubo! Saj vendar vaše srce —“

„Srce?“ ji je odsekal besedo in sunil obe roki od sebe. „Srce! I kaj pa! Srce, ojej! I lejte vendar, kakšna neumnost! Za srce vam ne da dandanes nihče počenega groša. Prosim, prosim, nikar ne jokajte! Taki prizori, veste, so mi nad vse zoprni.“

Kri ji je udarila v lice. Povesila je glavo.

„Morebiti bi bili tako dobri,“ je prigovarjala bojazljivo s pohlevnim glasom, ne da bi dvignila oči, „morebiti bi počakali, moj sin bi vam gotovo —“

„Kaj bi vaš sin? Kaj!“ je zaderično vzkliknil starec, se mogočno razkoračil pred njo in ril z rokama po hlačnih žepih.

„Moj sin bi vam vse vrnil v nekaterih mesecih. Njemu sem poslala vse denarje.“

„Tako, tako, hehe. To ni vse nič. Ne bodite vendar tako čudni, ljuba moja! Ali ne veste, čemu je potreboval tisočake?“

„Za jamčevino. Za boljšo službo mu je bilo treba večje varščine.“

„Kaj malo?“ se je zagrohotal. „Kaj mi hočete tu natveziti? Za kavcijo, hehe! Hehe, hehe, dovolite, da se vam smejam, gospa!“

Pogledala ga je začudeno. Pokleknila je predenj.

„Gospod Jemec, prosim vas prav lepo, ne zase, za svojega sina!“

Tresla se je pred njim kakor šibka bil v sapi. Utrnila se ji je grenka solza in počasi polzela po licih mimo drhtljivih ustn na proseče povzdignjene roke.

„Vstanite! Čemu take komedije? Kar sem rekel, to je kakor pribito. Zapomnite si to!“

Stopil ji je za korak bliže. Vstala je.

„Gospa! Jaz sem bolje informiran nego vi. Prejšnji mesec sem bil po kupčiji na Dunaju. Tam mi je pravil nadporočnik Davor lepe reči, saj ga poznate? Doma je blizu tukaj na zaholmski graščini. Kavcija, ki govorite o njej, je živa! Živa, mlada Madžarka, potratno dekle, umetnica, plesalka ali kaj takega in — ljubica vašega gospoda sina lahkoživčka!“

Nekoliko trenutkov je strmela vanj s široko odprtimi očmi. Slišala je njegove besede kakor iz neizmerne tuje daljave. Tla so se ji jela zibati pod nogami; v sencih ji je razbijalo kakor kladivo.

„Ni res, gospod!“ je šepetala in povzdignila desnico proti spekulantu, kakor bi se hotela braniti strašnih udarcev.

„Vse je res, gospa, kaj bi se legal,“ je zasikal in hladno pristavil: „Če je vaš sin varal vas, svojo mater, tudi meni ne poplača ničesar!“

Videla je, da ni nobenega usmiljenja, in žalostno pokimala s sklonjeno glavo. Silno, prsi trgajoče ječanje se ji je vzdignilo v grodih, ali iz ust ni bilo nobenega glasu. Tiho je odhajala z negotovimi, kratkimi koraki, opiraje se ob mizi, ob zidu, odhajala z upognjenim životom, kakor da jo pritiska pretežko breme siloma v tla.

VII.

Milan Jarnik je sedel v pisarnici za svojim pultom. Pred sabo je imel pisemce, dehteče po Ilkinem parfemu. Lepa Madžarka mu je javljala v njem prav kratko in odkritosrčno, da je odpotovala z grofom Lichtenburgom v Pariz in da je morda nikdar več ne bo na Dunaj.

Še drugo pismo je bilo odprto pred njim, pisano mu že pred dobrim tednom, po Svečnici. Pisala mu je mati, da je hudo, hudo bolna. Prosila ga je, naj jo takoj obišče v Razdoru.

„Nič posebnega ne utegne biti,“ si je mislil. In kakor prvikrat, je vrgel tudi zdaj materino pismo ravnodušno v stran. Vzel je kupčijske liste v roko, da bi delal; toda vedno so mu uhajale misli k lepi Ilki. Kar je nekdo zaklical njegovo ime.

Blagajnik se je ozrl; sluga brzojavnega urada je stal pred njim.

„Gospod Jarnik, telegram!“

Malomarno je razgenil brzojavko, ali mahoma je bil smrtnobled. V rokah se mu je tresel list. Le malo besed je stalo na tankem papirju:

„Mati Vam umirajo. Dr. L“

Nekaj ur pozneje je sedel Jarnik na dunajskem južnem kolodvoru v kupeju tržaškega brzovlaka.

Rdeče, zelene in modre luči so se svetile kakor mirne zvezde, obešene na nevidne vrvice. V sosednem vozu so se smejali popotniki in se skozi okna pogovarjali z znanci. Naposled so zapirali vrata, odpotujoči ljudje so govorili hitreje, naročali pozdrave, izprevodniki so zatrobili.

„Vendar enkrat!“ je vzdihnil Jarnik.

„Gotovo!“ Postajni zvonec zapoje tretjič, piščal zažvižga zateglo. Hipoma sunejo vozovi naprej. Zaporedoma zvene prožni buhači; kolesa, stene zastokajo. Stroj potegne in zdrči na visokem nasipu, se izvije umetni mreži kolodvorskih tirov in se pomika hitreje in hitreje ob temnih vrstah visokih hiš, mimo ogromnih reklamnih napisov in tvorniških dimnikov, mimo plotov in zapornic med vinske bregove nižjeavstrijskih gričev, glasno ropotajoč in bučeč v gluho zimsko noč. Dvoje mirnih, temnordečih oči mu zre v temoto. Žvižgajoč, grmeč in šumeč hiti težka vrsta letelih hiš skozi prehodne postaje. Le redkoma postane; vedno zopet zaigrajo kolesa in tolčejo ob tir. Ves

medel, ves bled sedi Jarnik ob oknu. Domislil se je nadporočnika Davora in zaeno pravlјice o materinem srcu.

Vlak sopiha v goro. Ob globokik rupnikih in prepadih, ob strmali in zajedah vozi železni stroj, se vzpenja v ključih po visoki planinski poti čez smelo zidane cestovode in skozi dolge rove čez Semernik. Slabo gori svetilka in slika svetle proge v sneg ob potu. Zdaj sem, zdaj tja visne voz, enakomerno brni steklo, se tresejo prometni napisi na steni, se ziblje pod in strop. Rdeče iskre švigajo iz puhtečega dimnika, temne sence z žarečimi lisami dreve mimo. Vlak je srečal vlak.

Divje bijejo kolesa ob sklepe in zмене, vedno urneje drdrajo vozovi čez zakrete, ali Jarniku se zdi, da se ni vozil še nikdar tako počasi.

Polagoma jame snežiti. Redki beli kosmi se love ob oknih, se prilepljajo in tajajo. In zopet in zopet se glase klici izprevodnikov na postajah. Plašno bije bron, plašno pojo električni zvonci, pojo smrtno pesem ...

Nehalo je snežiti, tir je prost. Po dolgi štajerski ravnini, čez pota in reke, mimo mest in sel in vasi hrumi vlak. Ob oknu se vzdviža dim, padajo, vstajajo žice, švigajo brzozavni stebri, se vrte poljane in zastajajo dobrave. Že bije na uho slovenska govorica.

Ostro zavije vlak na desno proti Savi med strme skale. Žalobno odmevajo žvižgi med gorami; glase se kakor obupni vzdihni umirajočega srca ...

VIII.

Strmine ob Savi se nižajo in otvarjajo širo
Ljubljansko polje, sveta domača tla.

„Ljubljana! Pet minut!“ kriče izprevodniki.

Nekoliko popotnikov prihaja iz toplih kupejev
v megleno, mrzlo jutro na ploščado.

Pred kolodvorom najde Jarnik svojega voznika,
ki si ga je bil brzojavno naročil po ljubljanskem
znancu.

„V Razdor! Ali veste, kje je Razdor!“ ga
vpraša že na saneh.

„I kaj ne bi, gospod, saj sem tam blizu
doma,“ pokima suhljati možek.

„Hitro! Meni se mudi!“

Voznik potegne vihlje svoje kučme preko
ušes, sede na sani, vzdigne vajeti, bič in požene.

Ljubljansko mesto zagrinja gosta megla. Grad
je ves odet v siv zastor. Sani zavijejo na Res-
ljevo cesto. Tiho je na Šempetrskem predmestju.
Tu hiti stara ženica, zavita v veliko ruto, k maši;
tam koraka pek, stopica hitra mlekarica, se pri-
kaže iz megle vojak. Glasni petelini pojo in izzivajo
tovariše na Poljanah. Drugače je vse tiho, pusto,
prazno.

Burja brije. Sneg poka in škriplje pod sanmi,
od konj se kadi neprestano sopar. Enakomerno
zvončkljajo kraguljčki.

Dolgo, dolgo se vleče pot. Konja pešata.
Opoldne ustavi voznik pred vaško krčmo.

„Gospod, najmanj eno uro moram konja krmiti, če ne mi ostaneta v snegu.“

Jarnik hiti skozi zadimljeno, ukajeno vežo v sobo in si naroči kuhanega vina. Vroč puh prihaja od zakurjene peči; zato pusti potnik vrata le priprta.

Vtopljen v svoje misli, se zgane naenkrat. V veži zunaj se pogovarjajo trije kmetje tako na glas, da sliši sleherno besedico.

„V Razdoru si bil tudi semnjeval, Janez? Kaj pa je tam novega?“

„Jarnica leži na smrtni postelji.“

„E, lejte no! Škoda take gospe. In stari gospod — no kaj bi vama pravil! — saj sta ga poznala obadva. To vam je bil mož, kakršnega ni bilo, lahko rečem, daleč todile okrog.“

„Sin je pa od samega zlomka! Vso domačijo je spravil na boben. Pa kar v kratkem!“

„Menda ga je obsedla sama hudoba. Kje pa je?“

„Na Dunaju. Neki babnici je šel na limanice. Ozankala ga je deklina. Saj pravim, vse se zve.“

„Kaj pa, ali Jarnica ni nič vedela o tem?“

„I kaj ne bi! Trikrat se priverim, Bog me ne kaznuj, še dušo bi zaaral, da je vedela vse; saj vemo že celo mi! Ne?“

„Lejte, in vedno ga je zagovarjala. E — mati je le mati.“

„Pa tista suša, tisti Jemec ji je vse pobral do zadnjega vinarja, dušogubec nemarni! Morala je v podstrešje, kjer je spala prej njena dekla Mica.“

Delala je, dokler ni zbolela. Kako pa tudi ne bi, ko je šivala po cele noči!“

„Sin se pa nič ni pobrigal zanjo?“

„Kaj še! Odnikoder ga ni! Še zdaj ne! Ne utegne, veste, ne utegne, zdaj v veselem predpustu, ko se omuhava okoli dekleta!“

„Jaz pa tako pravim, da bi bila Jarnica ozdravela, če ji ne bi bilo tako hudo zaradi njenega sina. Sam sin je ubil svojo mater!“

„Ubil jo je, ubil! Grdo je to, pred vsem svetom grdo, če sin beli materi glavo in ji koplje grob, rodni sin, hujši kakor vsak razbojnik, hujši kakor Kajn!“

Milan je uklonil glavo; spomnil se je zopet pravljice o materinem srcu.

IX.

Od čistega neba sije bledosinja bleščava. Širno razpete brzojavne žice objema srebrn, svilenorahel ovoj. Gole drevesne veje pobeleva skorja iz nežnih sijajnih zrnec kakor sladkorne igračice. V bajnih bojah se žare za ohribjem daljni vrhunci severnih gora. Vse se sveti in blesti v polzkem lesketu, da jemlje očem vid. Krasota je povsodi naokrog, toda breznadna, mrtva krasota. Tam nad zasneženimi griči visi žarno solnce, mrtvaška plamenica umrli prirodi.

„Hitreje!“ kliče Jarnik vozniku.

Leno, težko mahajo vrane ob cesti z otrplimi krili, sedajo v sneg, prinagibljejo trupla k tlorisu in zopet odletavajo tolpom pred sanmi. Jarniku se zdi, da ga zasledujejo črni ptiči neprenehoma že od Semernikovih predorov. Kako so dejali kmetje v gostilnici? „Hujši kakor Kajn!“

„Ali imate zakovana konja? — Hitreje!“

„Ne morem, gospod!“ se odzove hlapec. „Konja sta upehana. Pot je slaba; tukaj so zameti, tam je spet oster gramoz. Težko da prideva še za dne tjakaj. Hi, šarko!“

Pred klancem skoči voznik z voza, si puha v premrle roke in poganja ugnana, usapljen konja, ki vsa openjena žvelincata uzde žvale. Nejasne, slabozvezne misli se pode Jarniku skozi razgrete možgane. Pred mrko sedanostjo mu beži mučena duša na lahnih krilih sanj v jasno dobo srečnega detinstva.

Še nedolžen deček sedi z lepo mlado gospo na vrtni klopici pod lipo. Zlatokrili metulji letajo po travnati ledini, lastavice in škrjančki se dvigajo proti azurni modrini. Radovedno gledajo nežni vršički zelenih setev v božji svet, ves ogrnjen v pestrosojno svatovsko obleko. Mlačen pomladanski vetrec siplje demante in bisere z zelenih grmičev in zazibava lilije in šmarnice. V daljavi se širijo cvetne poljane in temne tajne dobrave. Vse je tako lepo, tako praznično, in nad vsem trepeče poezija svete materine ljubezni. Mlada gospa ga boža po licu. Prime ga za desnico in mu pomaga delati

križ; sklene mu roke in moli z njim k angelu varuhu. In potem mu pripoveduje krasne pravljice o bajnem konju z zlato grivo, o kralju Matjažu in o junaški Alenčici, o kačji kraljici in o zakletih kraljičnah, o Vilah, o Rojenicah. In naposled vzame gitaro in zapoje :

„Pridi, pridi, grlica,
da boš sinka zibala!“

Hitreje potegneta konja. Ledena sapa zabrije Jarniku v obraz, da se zbudi iz spanja. Začudeno pogleda naokoli; strahotne sence iztezajo svoje dolge roke izza gorskih podolov. Na zamračenem zapadu se grmadijo mrki voji velikanskih oblakov. Mrak ugasne solnčni svit z ostrim severom. V gorovju laja lisica.

Sani se bližajo Razdoru. S hriba se sankajo kričavi otroci. Psi se pode za sanmi. Že vidi Jarnik zvonik domače cerkve, že vidi skromne trške strehe. Od severa zabuči burja, in njemu se zdi, da sliši žalostni, tako neizrečeno žalostni vzdih umirajočega srca . . .

Sani se ustavijo. Jarnik stoji, po brkih in kožuhi od ivja obeljen, pred rojstno hišo. Kakor v mučnih sanjah tava po stopnicah v zgornjico. Nasloni se ob zid, posluša ob vratih. Vse tiho.

„Bog daj, da nisem prišel prekasno!“

Vrata se odpro.

„Kdo je božji?“ vpraša stara dekla Mica.

„Rotim vas, govorite, ali še žive?“

Pokaže mu s prstom v sobico.

V nizki, volhki podstrešnici, v ozkem, zadehlem kotu, na uležani postelji počiva njegova mati, levico tesno ob truplu, desnico ob prsih nad srcem. Vzduh diši po zdravilih in žganem brinju. Prazne so stene; le nad posteljo visi podoba — sinova fotografija. Medlo hrli sveča na vegasti mizi.

Milan stopi po prstih bliže.

„Mati spavajo,“ vzdihne. „Hvala Bogu! Še sem prišel o pravem času!“

Tresoč se na vseh udih, se skloni in ji poljubi ukrčeno velo roko.

„Ni še dolgo, kar so izdihnili,“ zašepeta stara dekla s solznimi očmi. „Bog jim daj vse dobro!“

„Umrli? Ni res!“ ugovarja sin. „Mati so za-spali!“

„Za zmeraj.“

„Še dihajo! Vidite, kako se še vzdigajo prsi?“

„Sveča trepetaja, gospod.“

„Še se premikajo roke!“

„Gospod, vaša senca.“

„Ni mogoče! Ni mogoče!“

„Oh, kako težko, težko so vas čakali ves teden! Kako so gledali in gledali na vrata! Kako radi bi vas videli še enkrat! Popoldne so pa čisto opešali.“

Sin zaihti in si pokrije obraz z rokami.

„Še enkrat so odprli trudne oči, ki so se svetile tako čudno, in zajokali: Sin, moj sin! In potem so mi pojemaje naročili, naj vam povem, da vam zapuščajo zadnje pozdrave in materin blagoslov.“

Dogorela sveča zamira.

Plašne sence zaigravajo po bornem ležišču blede žene. Blag mir ji počiva okoli zasinjelih usten, na upalem obrazu, kjer so zaklesane dolge globoke brazde in cveto blede mrtvaške rože. Zunaj zaropota oknica. Valovoma beže, prše in se kade megle sneženih igel pred strastnim vetrom, ki burno odhaja in se viharo vrača in vedno iznova siplje raz strehe sneženi omel.

Sveča ugasne.

Še kleči sin ob smrtni postelji matere. Vije in vrtil se mu v glavi, srce se mu krči v obupu, v studu do samega sebe; ne da se pregnati kesanje. Huje toži in tuli besni zimski vihar. In dozdeva se mlademu možu, da sliši divje glasove neizprosnih Vil maščevalnic: Prepozno! Gorje tebi, sin, gorje! Ugonobil si materino srce!

Američanka.

Doljanova Tona, vitka, zaeno krepka mlada žena, z zagorelim, nekoliko shuššanim obrazom je stala razburjena ob hišnih vratih in s koprnečimi modrimi očmi venomer gledala proti Brezjam; še nikdar ni čakala pismonoše iz Radovljice tako nestrpno kakor to jutro.

Današnjo nedeljo je preteklo dvoje dolgih dolgih let, odkar se je bil poslovil njen mož Martin od nje pa svojih otrok in odpotoval v deželo milijonarjev; odsihdob so jo imenovali sosedje le Američanko. Vsaj po dveh letih, če ne prej, da se vrne z lepimi denarji, tako ji je bil obečal, preden sta se ločila. Več mesecev že ni dobila nobenega pisma njegovega; danes pa se je nadejala trdno, da pride željno pričakovana vest o njegovem prihodu.

Nad gorenjskimi skalnatimi strminami se je smehljal mlad julijski dan s prazničnim lesketom in blesketom. Ob odsojnih slemenih bližnjih gora so visele velikanske svetlosive megle in zoprvala

jutranjemu solncu. Zdajpazdaj je zapihal hladen veter in stresal krivenčasto sadno drevje. V prelestni krasoti so se razprostirali takraj Save sočni pri-sojni travniki, ki jim je malokod sapica božala valovite zelene laske. Svečano tiho so stale smreke v bližnji hosti. V gozdičku, segajočem malodane do ceste, so skakale temnorjave veverice, in Tona je videla, kako se je usipal po vsakem skoku droban dež raznobarnih bisernatih kapelj z gugajočih se vej na nižje olševje in gozdno bilje. Od svežega igličevja je dehtela ogavna, volhka vonjava. Po ravni beli cesti se je dvigal legak prah, kadar je pridrdral voz z izletniki in romarji.

Tona se je oprla z žuljavo rjavo roko ob dur-nico in vzdihnila globoko. Zamislila se je v dotlejšnje življenje. Dasi Martin ni bil nikdar posebno trdno zdrav, je vendar delal za dva druga. Pomagala mu je pač vselej in povsodi, kolikor mu je mogla. Toda, kakor bi se bilo zaklelo vse zoper ta dva trpina: zemlja ju je ukanjala leto na leto, živina se jima je ravnala slabo in slabeje. Trla ju je ne-sreča za nesrečo, vse se jima je izponašalo na škodo, vse jima je hodilo na zlo. In prišel je jezičen agent, da bi speljal moža od žene in otrok. Mar-tina, preverjenega, da mu je doma vse ukleto, je rastonj prosila žena in ga rotila, naj poizkuša še nekaj časa z domačim svetom. „Sem ga že sit,“ ji je odgovarjal, „mi kaže same fige!“ Odpotoval je in že v drugem pismu se je hvalil z ondotnim bogatim zaslužkom. Tona se je poslej opajala z

najslajšimi nadami; morala je verjeti možu, saj ji je poslal več potov po sto dolarjev. Vse te vsotice pa so pogoltnili večinoma prejšnji dolgovi.

„Mati!“ je zaklical z detinskim prigrasom petletni Matevžek, ki se je bil doslej podil z belkastolasim bratcem Lojzkom in sestrico Tončko za domačim zajcem okolo hiše, okusno krite z belimi, modrimi in rdečimi škodlami. „Kdaj pa že pridejo oča?“

„Kmalu.“

„Ali bo potem lepo! Juhu!“ je vriskal deček. „Kakšni so pa že naš oča? No, kakšni so pa?“

„Bož že videl!“

„I kdaj pa že?“ je dejal očitaje. „Zmeraj prave, mati, boš že videl, boš že videl, pa le ni nikoli nič!“

„Le potrpi! Zdaj nam ne bo treba več dolgo čakati,“ ga je tolažila mlada mati.

„Ej, kako se veselim! Potem bomo jedli vsako nedeljo bel kruhek, kajne?“

„Pojdi, pojdi, neumnež mali!“

„Meni pa prineso konjička s sabo“, se je radoval mlajši sin Lojzek. „Pa še čisto novega, haha! Konjička, mati, konjička!“

„Meni tudi!“ je hitel starejši. „Samo da bo moj dokaj večji, kajpa!“

Otroci so sedli v zasenčje kraj ogalnika in se kamenčkali in se menili o neznansko dobri pojedini, o belem kruhu, o odpustkih z Brezij in o neznanem možu, ki se mu pravi „oča“.

Po gladki ravni cesti je pridrdrala gizdava ekipaža; na njenih prožnih blazinah je sedela tuja gospoda lenozložno s hladnimi, ponosnimi obrazi.

„Vsaj enkrat svoje žive dni bi se rada vozila tako lepo!“ si je poželela Tona z vzdihom. „In moji otroci! No, brez denarja se ne bo vračal moj Martin. Kako bova gospodarila potem veselo skupaj! Nemara dava vsaj starejšega sina kaj več v šole, da se mu ne bo treba ubijati na revni gulici doma kakor nam drugim. Tončko dava šivati učiti. Mojškre so dandanes ko velika gospoda. Lovakova Franca se nosi ko plemenitašinja, kadar pride „romat“, to se pravi, svoje capice kazat in ž njimi dražiti nas manj srečne kmečke prijateljice.“

Voz za vozom je hitel mimo. Prihrumel je tudi avtomobil. Gospoda v njem se je držala ošabno, nezadovoljno, kislo, kakor bi imel vsak izmed njih privezan pod oholim nosom olupljen hren.

„Le naglo za njim,“ sta zakričala Tonina dečka in letela za strojem, ki je izginil za oblakom belkastega prahu in neprijetno dišečega dima.

Žena na pragu si je osenčila oči z desnico in pogledala ostreje proti Nošam. In zadovoljen nasmeh ji je zatrepetal okoli lepo obraženih usten, in hitreje so se ji jele dvigati ne prebujne prsi. Tam med njivama visoke rži se je pojavil bel oblaček pa glava s čepico in pipo. Polagoma je rastla postava, prihajal je poštni sel s slečeno suknjo

na rami, z usnjato torbo ob strani in s palico v desnici. Ko je zagledal Američanko, je zamahnil z gorjačo in se nasmehnil.

„Danes pa, Tona, danes!“ je klical še za plotom na poljski poti, zarastli ob straneh s kratko travo. „Iz Amerike!“

Vroč val krvi ji je zaplul v glavo.

„No viš, Tona!“ je dejal nekam blagohotno, ko je došel bliže; obesil je kljuko močne palice na podlaket in odpiral torbo. „Petkrat je zapečaten.“

Žareča od veselja je obstala pred njim in si brisala roke v predpasnik.

„Ali bo kaj prida?“ je vprašala in mu stisnila par dvojač v pest.

„No, viš ga! Tu ga imaš, Martina martina-stega! Pa je res nemaren, da ga ni tako dolgo nazaj, kaj?“

Tuje, skrajno neprijetno čuvstvo ji je pretreslo dušo, ko je vzela ta papir iz daljnih, daljnih krajev v roke; kar ni se drznila odpreti ovoja. Široko odprte oči so se vsesavale v nerodne črke naslova.

Teh potez ni pisala roka njenega moža! Njegova pisava je bila krepkejša in kolikortoliko zamazana v zankah, zlasti pa je bila za vsako tretjo, četrto besedo hudo ozaljšana s skromnim madežem neveščega pismouka.

„Vroče je, Tona, kaj?“ je dejal prijazni pismo-noša, snel čepico in si brisal oznojeno čelo pa vrat. „Moja duša si mora kupiti malo plohe! Ti

pa le natanko beri! No, kadar se vrne Martin, to ga bomo poslušali! Ta bo pa, rajtam, že vedel dokaj novega! Pa z Bogom!“

„Z Bogom!“ mu je odzdravila, ko je bil že daleč na cesti proti Črnivcu. Pismo je držala še vedno s čudnim strahom v rokah. Strmela je v američanski znamki, prilepljeni na levem zdolanjem robu, in v beli priporočilni listek, pritisnjen preko njih srede. Zadaj je videla rožnordeči pečat iz Njujorka in pečat avstrijski. Vse to je ogledavala, kakor bi hotela zmotiti samo sebe, da ne bi odprla zavitka. Bala se je vedno bolj, da ne zagleda potrjenih tistih črnih slutenj, ki so jo trpinčile mnogo mučno noč.

Šla je s trdnimi, počasnimi koraki v hišo, sedla v kot pod razpelo za javorovo mizo k zelenkastemu obloku in odprla zavoj. Na modro črtanem listu, levo zgoraj so bile nalepljene pisane cvetlice od trdega papirja; na desni so se šopirili štirje natisnjeni angleški stihi. Jela je brati:

„Izpreljuba Tona! Pišem ti slabo novico, pa se nikar ne ustraši preveč, ker to mora že tako biti, Bog tako hoče. moj brat in pa tvoj mož Martin je . . .“

Upognila je glavo kakor pod krotim udarom. Roke so se ji jele tresti na moč. Tiho je bilo v zatohlem, ubornem prostoru, da se je slišalo le enakomerno tiktakanje stenske ure in dihanje skrajno razburjene mlade žene. Kakor v omotici je brala dalje:

„... tvoj mož Martin je izdelal za večno. je preveč skrbel za vse in to ga je pokopalo. dobil je hudo pljučnico, je bil samo en teden bolan.“

Slišala je te svoje poluglasne besede, to neusmiljeno sodbo usode kakor odnekod iz puste tuje daljave. Črke so ji zaplesale pred očmi, pismo se je jelo sukati. Nekaj trdega, težkega ji je leglo mučno na možgane, na srce. Dušil jo je bolesten tlak v grlu, toda olajšujoč krik ni hotel iz njega. Topo je gledala skozi okno.

Po poti se je pripeljal oddelek romarjev na lestvenicah. Ramo ob rami so sedeli tesno drug ob drugem in popevali svoje pesmi na ves glas. Od bližnje cerkve se je glasil don zvonov.

Tona se je zdramila.

„Ali more biti to vse res, ali se mi sanja?“ se je vprašala. „Pa tam zunaj je solnce, življenje — vse je res!“

Dvoje kolesarjev je švignilo mimo hiše, kakor bi jima šlo za kožo. In kako sta se grohotala!

Vsi ljudje, ki so hiteli tu mimo, vsi so se ji zdeli neizmerno srečni. Tega ni mogla umeti, zakaj mora biti tako nesrečna samo ona. Divji, hripavi smeh ljutega obupa ji je prihajal iz usehlih ust.

Tedaj je čutila zopet pismo v roki. Brala je mirno do konca, kakor da ne bi bilo vse to namenjeno njej:

„previden s svetimi zakramenti je mirno zaspal v gospodu dva dni pred kresom ob de-

setih zvečer. bila sem pri njem. to je pa daleč poldrugo uro, kjer je stanoval. pa so mi dali glas, da je Martin nastrašno bolan. precej sem šla gledat, čeprav morem le težko z doma, ker imam dvoje majhnih otrok. in pa enajst ljudi na stanovanju. to je žalostno, da je vse dolarje pošiljal domov in se ni zapisal v nobeno društvo. zmerom je rekel, da je še dosti časa, pa bela žena smrt ni vprašala po času. tukaj je imel le malo prihranjenega, komaj smo plačali pogreb, da ga niso zakopali kar tako. preden je umrl, sem mu obljubila, da vas ne bom nikdar terjala za to, kar sem vam dala. ne moreš nič reči, da nisem ravnala usmiljeno. ti se pa udaj v božjo voljo, pa preskrbi, da bo zvonilo doma, ker tukaj nič ne zvoní. sklenem za danes, pa ti hočem v kratkem še kaj pisati. to ti pa pišem precej po pogrebu, te lepo pozdravljam, tebe in tvojo družino in drugo žlahto. pa nikar preveč ne žaluj, saj nič ne pomaga, ker vsi bomo morali umreti, kralji in berači. moli za njegovo dušo pa mi kaj odpiši v Chisholm Minnesota! Z Bogom! Bodite vsi pozdravljeni!

Tvoja odkritosrčna Marička.“

Dvakrat, trikrat je prebrala list, ne da bi mogla umevati vse dočista.

Obšla jo je želja, naj se kam skrije. Tam zdolaj je globoka Sava . . . Tja pod valove! — Pismo ji je padlo iz rok. Šla je iz hiše in sedla na klop;

tu je počivala tolikokrat z možem poleti zvečer, ko se je jel Triglav zagrinjati v mrak.

Iz bližnje gostilnice z dimečim se dimnikom je prinašala lahna sapica godbo harmonike, smeh, vrisk. Osiroтели otroci, ki niso vedeli, kaj so izgubili, so se še vedno zabavali po svoje. Z veselimi skoki so se pripodili pravkar mimo nje — in nič več ni mislila na Savo. Mlado vdovo so navdajale temne misli o izkaženi prihodnosti, o dnevih, polnih grenjav in malenkostnih borb. S splahnjenim, otrdelim obrazom je zrla proti zahodu, po potu solnca, ki bo skoraj obsevalo zapuščeni grob moža. Jok ji je zaprl sapo, obrnila se je v stran in sklonila glavo.

Tedaj se je vračal z Brezij elegantni avtomobil. Vsi trije otroci so mu leteli preko ledine naproti. Toliko da ni prišel Matevžek pod kolo. Zoprno je zapiskalo na vozu.

„Vražja sodrga!“ je klel lepo oblečen gospodek s prezirnim pogledom na mlado vdovo. „Tu ti dremlje! Niti zgenila se ni za otroka. Te kmečke babe nimajo prav nobenega srca!“

Mali kavalir.

O d ledenih višav Kamniških planin so pihljale sveže sape pomladanskega jutra nad gaji in lokami, preko plodnega Ljubljanskega polja, čez ozidje starega pokopališča pri Svetem Krištofu, zibale travo in stlale žarnobojnega cvetja v nove jame. Skozi redi bisernobelih oblakov je zdajinzdaj privrelo zlato in sipalo iskre na kamne in križe. Visoko nad bujnimi setvami prostrane ravni so žvrgoleli škrjančki; lahno so sapljali vetrovi in šumeli v jesenikah, vrbah žalujskih, nežnovejnih tujah in mrakotnih cipresah; rahlo so brneli hrošči, čebele in mušice: vsi ti lahki zvoki so se spajali v ubrano pesem, ki so jo presledkoma motili piski in drdranje na bližnjem kolodvoru ali pa škripot grobarjeve lopate.

Ob srednjem zidu grobišča je stopala mlada gospa zlagoma po belo posuti poti. Izrazite modre oči so ji sevale v vlažnem blesku; iz pravilnih, mehkih potez sanjavega obraza se je javljala izredna

ljubeznivost in resnoba. Zraven nje je tekal okroglo-
ličen, živahen deček v modrobaršunasti obleki, z
rdečo čako in svetlo sabljico. Gosti rjavi kodri so
se mu usipali po sencih in ramenih. Bistro je gledal
naokoli in samozavestno.

„Mamica, kaj pa dela tistile mož?“ je vprašal
malič.

Zdramila se je iz zamišljenosti in razložila
otroku, zakaj koplje delavec jamo.

„In če bi ti umrčkala, mamica, ali bi tudi tebe
dejali v grob?“ je zaskrbelo malega.

„Tudi.“

„Tudi tebe!“ je vzdihnil in nejevoljno zmajal
z glavo. „Kako pa bi bilo to?“

„Mama bi ajala v črni postelji in ne bi slišala
nič, čeprav bi jo klical Ivo še tako na glas. In
prišli bi črni možje, zabili pokrov in odnesli ma-
mico za zmeraj semkaj.“

„O ne! Saj bi jih jaz precej zapodil!“ je za-
žugal z jeznim obrazom in hlastno zagrabil sabljico.
Stopil je tesno h gospe in jo čvrsto prijel za roko.
„Ti ne smeš umreti!“ je prosil goreče. „Ne, ne!“

„Če ne boš priden —“

„O saj bom pridkan, no, tudi juhico bom pil
zdaj rad!“ je obetal. Pogledal jo je svareče in za-
šepetal plašno: „Mama — v grobu je hud bavljav!
Res, Nani mi je povedala, da je tam. Precej bi te
pohamal, če bi se dala pokopati!“

Obajana od čara mirodvorske poezije, ga ni
slišala; gledala je tja gori, kjer se je svetil nad ka-

menito oblo angel s trobento sodnjega dneva in kazal proti nebu.

„Ali, če bi bil jaz pri tebi, kajneda, pa te ne bi bilo nič strah?“ je nadaljeval, korakaje z materjo proti izhodu.

Ozrla se je na desno; hladneje je bil potegnil veter od severa, koder so se v solncu lesketale kristalne palače gorenjskih velikanov.

Moško, važno in dostojanstveno je stopal mali kavalir gospe na levi, pripravljen, da obrani damo vsake nevarnosti.

„Juhico bom že!“ se je spomnil. „Pa preveč ne. Juhica ni dobra; Potice so pa dobre, mama, potice! Hm, kadar bom velik, bom papal same rozine! Pa fige tudi, pa rožiče, pa bonbončke! Kar celo skledo jih bom! Pa še takega pipi žebička si kupim, mama, ne lesenega, ampak čisto pravega, živega! Kar sam bo dirjal po tleh brez koles po podkevcah. Jesti mu bom dajal pa malo mrvice pa malo ovsa pa malo krompirčka pa malo pečenke. Preveč ne, da ga ne bodo boleli zobčki. In ihaha bo rekel in migal z repkom, jaz pa bom čičal na njem, pa jo pojdeva, hi! žebiček, hop, hop!“

„Mamica, papa gre!“ se je zdajci zaradoval, poskočil in živahno ploskal z rokama. „Vidiš vojake? Činžarasa!“

Od Tržaške ceste sem so prikorakali vojaki domačega sedemnajstega pehotnega polka, vsi znojni in prašni od vaj. Pred godbo je stopalo

navdušeno krdelo mladega spremstva. Daleč zadaj je zamolklo pel stotnijski boben.

„Ali še ne bodo začeli!“ se je pritožil Ivo in nepotrpežljivo stopical po tlaku.

Ljudje so se jeli ustavljati; ob vratih in odprtih oknih so se zbirali gledalci in poslušalci. Otrokom je bil najbolj všeč konjiček, ki je vozil na vozičku mogočni boben; tudi Ivo se ga kar ni mogel nagledati.

Kar je vzdignil polkovni tambur palico. In zasvetile so se rene v solncu, zazveneale na moč, zabobnal je veliki boben. Dečku so se zasvetile oči, od radosti mu je zatrepetala mlada duša. Ubrana svirala so zasvirala oživiljalno koračnico, in vsa srca je prevzela premagovalna sila glasbe.

„Papa! Papa! Mama, ga vidiš?“ je klical Ivo ves razburjen in kazal s prstom mladega črno-bradega stotnika, ki je jezdil strunega konja pred svojim oddelkom. Sinček mu je mahal z rokami naproti in mu metal poljubce.

Okolo ustnic nanagloma zardele lepe gospe je zaigral blažen nasmeh. Častnik je zasukal sabljo v pozdrav, in takoj se je Ivo postavil po vojaško in z desnico ob čaki prav togo salutiral njemu in vsem znanim oficirjem, dokler ni odkorakala zadnja vrsta sinov slovenskih gora.

Od mrzlih višav kamniških strmin je nena doma zavela ledena sapa. Mlado stotnikovo soprogo je izpreletel mráz, in zdelo se ji je, da prinaša ta težki veter težko trpko vonjavo nagrobnega cvetja.

Neko noč se je tenkoslušni Ivo mahoma prebudil v postelji. Iz sosednje sobe, kjer je spala bolna mati, je slišal ihtenje, vzdihne in rahle korake. Zunaj je pel veter svojo divjo pesem.

Otrok se je vzdignil in sedel, si mel razodet zaspane oči in se oziral naokrog. Na mizi je cvrkotala malone dogorela duša nočne svetilke za pisanim japonskim zastiralom, ki je puščalo medlo svetlobo skozi steklene stene. Nikogar ni videl v mračni sobi; vse je bilo mrtvomirno.

Plašno je gledal na strop, kjer je trepetal slabotni odsev umirajoče luči v poslednjem boju s sencami. Še enkrat je plamenček zasijal kakor bliskavica, in že ga je pogoltnila tema . . . Dečka je obšel neznan strah. Rad bi bil zakričal; ali glas mu ni hotel iz stiskajočega se grla. Skril se je pod odejo in se ni genil; komaj se je upal dihati.

Zdaj so se bližali odločni koraki.

„To je papa!“ se je oddehnil fantek in pomolil glavo iz skrivališča.

Vrata so se odprla, in jarek blesk je udaril odonod iz materine spalnice.

„Papa, mene je pa tako hudo strah!“ mu je hotel reči. Toda videl je upadli obraz očeta in opazil, da mu drhtajo ustnice; zato je tiho pričakoval, kaj bo.

Častnik je odpel in spustil pleteno zeleno mrežico, dvignil sinka, ga naglo zavil v odejo in ga odnesel k bolnici.

„Ivo . . . moj zlati otrok!“ je šepetala smrtnobleda gosa.

Dečku se je bleščalo pred očmi. Skozi solze je iskal najljubšega obraza.

„Izgubil boš mamico,“ je dehnila pojemaje. „Objemččaj me še enkrat —“

„Moja, moja!“ se je zajokal in jo objel. „Tako te imam rad!“

„Lepo jo poljubi!“ mu je velel oče s temnim, mehkim glasom.

„Saj bom pridkan, mamica!“ je ihtel otrok in božal gospeno lice in lase. „Oh, ne umrčkat!“

Oficirju je polznila solza po licu. Vedno iznova je sinko poljubljal materi napol ugasle oči, osinjele ustne.

*

Drugi dan je videl Ivo trudno mamico sredi med prižganimi visokimi svečami v prekrasni rakvi. Ko jo je zagledal v črno opremljeni sobi na mrtvaškem odru, mu je zatrepetalo vse telesce. Venomer je strmel z osuplimi, prestrašenimi očmi v ta blede obraz in te roke, ki so bile še belejše nego prej. Mlado srce je razoravala prva ljuta bol; kar ni se dalo utolažiti.

Po opoldnici so zapeli ljubljanski zvonovi. Trumoma so prihajali ljudje kropit pokojnico in donašali vencev s črnimi trakovi in zlatimi resicami. Ivo je šel večkrat gledat, ako se niso morebiti res

predrznili priti tudi črni možje? Ne; samo eden je stal ob vratih. Ta pa je bil dober človek in tako prijazen; saj mu je zatrdil sam, da mu straži in varuje mamico pred drugimi. Zaupljivo je odšel dečko in si mirno dal privezati braduc okoli vratu.

Po kosilu je splezal očetu v naročje in mu povedal na uho: „Papa, danes sem dve juhici! Povej no to mamici, da ne bo več huda name in da vstane in pride k meni! Ji boš? Prosim prav lepo!“

Oče mu ni odgovoril; le pritisnil ga je k sebi, da je skoro zbolelo otroka, ga poljubil in odšel.

Naposled so pa vendar prišli črno oblečeni možje; začeli so zatvarjati in zabijati krsto. Ivo je slišal votle udare in obledel. Pretreslo ga je nekaj silnega, krotega, da je zavrnil od bolečine. Neutegoma se je izvil pestunji iz rok in zbežal v črno sobo. Ondi je pokleknil pred strašne tujce in povzdignil sklenjeni ročici in prosil: „Oh, ne, ne, ne!“

Za trenutek so postali v svojem žalostnem opravilu in sočutno gledali objokanega dečka. Kmalu je prihitel stotnik in odvedel sina k varuhinji.

Zaškripalo je. Možje so odnašali krsto po lesenih stopnicah.

„Nikar se ne jokaj!“ ga je tešila pestunja in odprla okno. „Pojdi sem, boš videl pipi konjičke! Oh, kakšne lepe šope imajo! Pa ta lepi voz! Pojdi gledkat, pojdi!“

Obrisala mu je solze in ga vzdignila na stol ob oknu. Pogledal je doli in spoznal papana in

strička, videl mnogo častnikov, črno oblečene gospode in neznanih ljudi. Ponosno so dvigali vranci glave s črnimi perjanicami. Oblak kadila je vzplaval proti oknu; počasi se je jel pomikati sprevod.

Žalostno je nagnil deček glavico, zamahnil z roko v slovo in zajecal: „Pa-a, mamica! Pa! Pa!“

*

Deževni oblaki, prepregajoči vse nebo s kalno sivoto, so se razdelili proti poldne; izza mračnih nebesnih zaves je lila mrtva svetloba pozne jeseni.

Bilo je na Vseh svetih dan. Voz za vozom je drdral po nasuti Dunajski cesti, roj za rojem je hitel z venci in spominskimi trakovi po blatnem hodniku na grobišče pri Svetem Krištofu. Oblit od solnčnih žarkov se je nad prvim vhodom na grobje svetil na kameniti obli angel z rogom in kazal z levico v večnost. Pod njim so blestele velike črke napisa: Resurrecturis!

„Glej svoj konec! Danes meni, jutri tebi!“ je brala nešteta množica ob drugih vratih, in marsikoga je pač prevzela temna domneva, da bo drugo leto osorej tudi on počival med mrličii. Po ozkih mirodvorovih potih in med okrašenimi grobovi so se gnetli in srečavali gosti tropi, občudovali arkade, obeliske, nagrobke, cvetje in luči. Jesenski dež je bil opral kamne in križe. Vzduh, zaplavljen od

trpkega vonja svečave in umirajočih poznih cvetlic, je lahko zadrhtaval nad mrlečimi plamenci, in tenak dim se je dvigal kakor prosojna meglica nad gomilami.

Kraj obzidne rake na severni strani je stal Ivo zraven očeta in pestunje ob grobu svoje mamice. Dečku je usahnilo lice. Tudi ni bil več tako zgovoren kakor prej; tiho je gledal, kako se tod tam tresejo krizantemi, imortelke, baračnice, juke in dracene v hladnem jesenskem pišu; kako gore luči v kupicah in zakritih svetilkah; kako vrve neznani ljudje po grobišču. Ob sokolski piramidi so zapeli pevci.

Tedaj je zapazil onkraj pota slabotno žoltolaso dekletce v zakrpani obleki s predolgimi rokavi in v prevelikih, zrabočenih čevljih. Klečala je ob zapuščenem grobu, ki sta ga bila čezinčez prerasla trava in mah. Z drhtljivimi, prezeblimi rokami se je trudila, da bi kar najlepše očistila gomilo.

„Ti, ti, zakaj puliš travo?“ jo je vprašal Ivo, ko se ji je približal.

Boječe je vzdignila glavo in uprla plašne modrikaste oči vanj.

„Otrebiti hočem grob,“ mu je odgovorila obotavljajoč se, „potem postavim v prst belih kamenčkov, ki sem jih prinesla s sabo.“ Govorila je plaho in tiho; na osemcih so ji trepetale solze.

„Ali imaš tudi ti svojo mamico tukaj notri?“

„Očeta in mater, oba,“ je zaihtela in si brisala solze z razdrpanim predpasnikom.

„Zakaj pa je vaš križek tako grd? In venčka tudi nimaš nobenega in nobenih lučk?“

„Nimam krajcarjev.“

Vrnil se je k očetu in ga prosil, naj mu da največji krajcar.

„Čemu ti bo?“

„Dam ga onile deklici, da si kupi rožic in luči za na grob.“

Stotnik je dal služkinji denarja in jo odposlal. V kratkem so gorele tudi na zapuščenem grobu sveče, in na trohlem križu je visel zelen venec. Solze hvaležnosti so zalile siroti oči. Trepetaje je prišla poljubiti častniku roko. On jo je odtegnil in ponudil deklici svetel denar.

„Ne smem vzeti; imam pisano mater!“ je jecljala v mučni zadregi in si mela roke. „Tepla bi me doma. Rekla bi, da sem kradla.“

Prikrevsala je odurna zgužena ženska z zabuhlim obrazom in s sivimi sovjimi očmi. Odvedla je siroto s sabo in kričala hripavo: „Ali si mi že spet ušla, ti potepenka, ti? Le čakaj, doma ...“

„Aha, to je tisti grdi bavbav“ si je mislil Ivo in se spomnil svoje sabljice.

Potegnila je ostra sapa in pogasila plamence na grobu sirotinih staršev.

✱

Veselo so se igrali otroci na Ledini, kjer so zdaj lične hiše in vrtovi ob Resljevi cesti. Žogo so bili in klinec, se „šolali,“ se nikali s frnikolami, se šli konje in mance, se metali in pretepali za kratek čas in gnali glasan vik in krik.

Pač jih je slišal Ivo zgoraj v prvem nadstropju; ali nič si ni pozelel, da bi šel tja doli mednje. Že več tednov je bil bolan. Lica so mu obledela in upadla; dihal je počasi in neenako. Nejevoljno je odgovarjal pestunji; samo o mamici se je pomenkoval rad. Pozabljene so ležale v kotu vse igrače; le sabljica je morala biti zmerom poleg njega na svileni odeji.

Nepremično je sedel med blazinami na posteljici in z velikimi svojimi očmi, tihimi in motnimi, venomer motril materino sliko na steni. Zdelo se mu je, da podoba včasih oživi v okviru, da premika ustnice in šepeta.

Zunaj so zažvenketale ostroge; stotnik se je vračal iz vojašnice.

„Kako ti je Ivo? Si pil zdravilo?“ ga je vprašal in mu zlahkoma popravljal zglavje.

„Sem.“

„Želiš kaj novega? Kaj naj ti kupim?“

„Oh, papa, poglej vendar našo mamico! Kako je lepa! Kakor bi bila živa! Vidiš, in zmeraj gleda mene, samo mene! Ves dan me gleda, in tudi ponoči! Prav res, papa! Ali mi ne verjameš?“

„Seveda ti verjamem. Ali si kaj spančkal popoldne?“

„Malo že. In ti ne veš, kako lepo se mi je sanjalo! Prava, živa mama je bila pri meni in me srčkala in me prosila, naj pridem kmalu k njej. Moral sem ji obljubiti. Tako strah je je same v grobu!“

„Ali mene pa nimaš nič rad, Ivo? Ali se ti nič ne smilim? Lej, rajši ostani pri meni!“

„Ah, papa, ti imaš toliko močnih vojakov v kasarni, uboga mama je pa čisto sama tam pri Svetem Krištofu! Ali jo mora biti strah! Če pa jaz pridem k njej, veš — jaz s sabljo — potem se ji ne bo treba nič več bati!“

Nekaj dni poslej je dejalo malega bolnika ob besedo, in shujšano truplo mu je jelo zadrgetavati. Nemo je stal zdravnik ob njegovi postelji; v dušo so ga pekli vprašujoči, proseči pogledi nesrečnega očeta, kateremu je bil zbujal tako dolgo upe, akotudi je vedel le predobro, da ni nobene pomoči zoper Ivovo bolezen.

„Ljubi, ljubi Ivo, poglej me!“ je dejal stotnik, sklonjen čez onemoglega sina. „Ali me ne poznaš več?“

Naporno ječanje se je izvilo otroku iz boleстно pretvorjenih ustec. Od silovitih bolečin so se sukale oči in ob strašnih čeljustnih krčih so škripali majhni zobje.

„Ivo!“ je vzkliknil prestrašeni oče in mu močil razbeljeno čelo.

Še enkrat je uprl deček trpeči, kalni pogled vanj. Majhna roka je počasi, počasi potegnila očetovo desnico, jo v slovo pritisnila k drgetavim izsušenim ustnicam in omahnila zopet na odejo, kjer so se drobni, skoro prosojni prsti s poslednjimi močmi oklenili — male sablje.

Gorjanski župnik.

V tihi hosti se je izprehajal visokovzrasel, krepak abiturijent po zasenčenem potu, posutem z orjavelim igličevjem. V levici je nosil širokokrajen bel slamnik, z desnico si je zdajpazdaj gladil goste dolge lase s potnega čela. Nežni, majhni brki so se komaj poznali na mehkem, bledem obrazu. Mirne, pazljive oči so mu gledale brezskrbno, veselo, podjetno izza nanosnika.

Bel, medu pijan metulj se je lovil v topli avgustovi sapi nad dehtečimi cveticami, omočenimi od rane rose. Koketno pisana, kosmata gosenica je leno lezla po kolesnici. Zlate niti, zlate lise so sijale po mahovitih tleh. Globoko spodaj je zapiskal, prišumel, odhrumel vlak; visoko zgoraj sta se izpreletavala dva siva sokola, zažvižgavala žalobno in odletela čez strmo melo preko sijajnih gladin zelenosinje Save.

„Kam pojdeš na počitnice?“ je premišljal mladenič. „Obletal in obredel si že vse te lepe domače

kraje todile okrog. Kam bi torej? K teti v Gorico ali k stricu na Ogrsko?"

Postal je ob grmu in si odrezal dvoje nenakih vejic.

„Kdor me sreča prvi, potegne šibico. Krajša pomeni Gorico, daljša Ogrsko!“ -

Dolgo ni srečal žive duše. Dva gozdna jereba sta preplašena zletela z močnim fofotom v nižavo, sicer je ostalo vse svečano mirno.

Zdajci pa je zasijalo med zelenjem nekaj pisanega. Izza ovinka se je prikazala jako vitka, komaj sedemnajstletna deklica v temnomodrih kratkih krilih. Živordeča ruta ji je mahala okoli ramen. Na nedrih je imela pripet šopek poltnobarvne vresnice. Leva rama ji je visela malce nizdolu, ker je dekcle nosilo v levici težko košaro. Ko je prišla bliže, je dijak strme obstal pred njo. Tako krasnih jasnih oči, tako krotkih, modrih oči ni bil še videl nikjer nikoli. Nekaj nenavadnega, nekaj tožnosladkega je zagorevalo in ugašalo v teh tajinstvenih zvezdah pa zopet zaplamtevalo in zaigravalo. To bajno, sijajno oko se je tako prečudno milo smejalo in jokalo v deviški divoti in čistoti. Povesila je dolge, temne trepalnice in hitro hotela mimo njega.

„Počakaj malo, lej jo no!“ jo je ustavil in se pokrtil. „Kako ti je pa ime?“

„Anka, Potočnikova Anka“, je odgovorila tiho in živo zažarela v polno lice.

„Ali se me bojiš, Anka? Anka! Ali sem tako grd in strašan?“

Pogledala ga je od strani in se mu nasmehnila ljubko. Na cvetočih licih sta se pokazali dražestni jamici; zmajala je z glavico in se mu nasmejala iznova.

„Pustite me,“ je zaprosila, „mudi se mi domov!“

„Ej, kaj se ti bo neki mudilo tako hudo, saj se še meni ne, ki pojdem v Gorico ali med Ogre, kakor ti potegneš zdajle!“ je dejal z globokim, zadovoljnim glasom. „Vleci, Anka, vleci!“

Ponudil ji je vejici. Začudeno ga je pogledala in rahlo potegnila daljše stebelce.

„Med Ogre!“ se je namuzal. „Zdaj naj te pa še malo spremim, ne? Pomeniva se kaj! Saj menda vendar nisi huda?“

„Nisem. Zakaj tudi?“

„Nisem ti še povedal, kje sem doma, Anka. Onkraj Save smo, saj ni tako daleč odtu, v Šent Jerneju.“

„Zdaj pa povejte še, kako vam je ime,“ ga je opomnila napol resno, napol nagajivo.

„Mejanov France.“

Počasoma sta stopala navkreber. Zmerom ji je gledal v mični obrazek, tako, da se je nekaterekrat grdo spoteknil ob kamene. In razdril je marsikatero žoltavo, samo, da bi se zasmejala Anka in pokazala bleskotne bele zobe.

Dospela sta konec gozda.

„Tam sem doma!“ je dejala in pokazala borno kočo za poljem.

„Anka! Daj mi no tisti šopek, daj!“

Zardela je živo; počasi je snela z nedri skromne cvetke in mu jih podala.

„Anka,“ je vzkliknil veselo in jo nežno prijel za roko, „zahvaljujem se ti prav lepo! Prideš jutri spet tja, kjer sva se srečala danes? Pridi no! Prideš?“

„Pojutrišnjem morebiti“, je izrekla počasi in odhitela.

„Gotovo, gotovo! Ne morebiti!“ je klical za njo.

Ves vesel je stopal France nizdolu. Živo in žarko je pripekalo solnce, živo in žarko je bilo Francetu v oživeli duši. Vse je kakor igralo v njem, vse ga je veselilo, ko se je vračal domov. Toliko da ni poskakoval. Na dvorišču je pograbil sestrico Barbico, ukal, vriskal in plesal, da je zbežala vsa miroljubna kurecina. Ušla mu je tudi sestra. France pa je odklenil psa sultana z verige, ga prijel za sprednji nogi in zaplesal z njim posebno hitro polko.

„Mati!“ je dejala Barba. „Naš France pa ni malo prismojen! S sultanom nori po dvorišču, pa ga pogledajte!“

„France! Pamet! Pamet! France!“ je klicala mati iz kuhinje. „Bodi no vendar pameten!“

Prihopsal je v kuhinjo.

„No, kaj bo že,“ ga je vprašala starka. „Kam pojdeš? V Gorico ali v deveto deželo ali kam?“

„Nikamor ne!“

„Kaj?“

„Nikamor ne!“

„Kako je to? Zakaj?“

„Zato, ker sem fant od fare!“ se je zasmejal France, zaplesal še po kuhinji in skočil zopet na dvorišče.

„Lejte, saj je menda res malo prismojen!“ je vzdihnila mati. „Oh, naka, saj pravim! Preveč se je učil, revež. Študirani ljudje so kolikortoliko prismuknjeni. Bog in sveta mamka božja nas vari nesreče! K sveti Katarini bom zanj molila vsak večer prav pobožno za zdravo, pravo pamet! Pa bo!“

France je komaj, komaj čakal določenega dne.

Dolgo je sedel ob gozdnem potu. Naposled je le prišla, vsa plaha, boječa. Ko bi trenil, je bil pri njej.

„Pojdi z mano, Anka!“ jo je prosil z ljubečim pogledom in jo rahlo potegnil za sabo na stransko pot.

„Anka!“ je šepetal, „Anka, tako te imam rad, da ti tega kar ne morem povedati! Zdaj mi pa povej tudi ti, če me imaš kaj rada?“

Povesila je glavico.

„Anka!“ je hitel ves razgret, „Anka, moja moraš biti, moja! O da bi te mogel dati v mesto.“

Pod mogočnim dobom je ležala siva skalina, tupatam obrastla z baršunastim mehkim mahom. Sedla sta. France je jel zidati najlepše gradove v

oblake in ji pripovedoval tako lepo, da se ga ni mogla naposlušati.

Dan na dan sta se shajala pod hrastom; vselej mu je prinesla šopek lilastocvetne erike, ki jo je imel France tako rad. Bila sta srečna, kakor morejo biti srečni le mladi zaljubljeni.

Neko jutro jo je čakal posebno dolgo. Prestrašil se je, ko je prišla; njene lepe oči so bile vse objokane.

„Danes sem prišla zadnjikrat!“ je zaihtela.

France je obledel. Potegnil je roko preko čela; meglilo se mu je pred očmi.

„Mati me silijo, da vzamem Malinovčevega na Olševku. Oče so mu dolžni. To je nastrašno.“

„Prodati te hočejo!“ je kriknil obupno. Privil jo je k sebi; poljubljal jo je, poljubljal vedno na novo na lase, na čelo, na ustne, na lica, orosena od solza.

„Mati so me videli, ko sem odšla“, je rekla žalostno. „Vrniti se moram naglo domov.“

Hlastno jo je prijel za roko.

„Pridi še, oh, pridi vendar spet jutri!“ jo je prosil goreče. „Premišljal bom, kako si pomagava. Ne smem te izgubiti, Anka!“

„Z Bogom, France!“ je dejala tiho, ga objela in poljubila; in že je izginila v gozdu.

Zastonj je hodil k skalini. Ankini starši so morda kaj zvedeli o njunih sestankih; poslali so jo na Koroško k žlahti. France je sedeval po cele ure v svoji sobici in gledal tiho, topo predse

Goljufiva sreča se mu je razblinila kakor prazna pena. Boječe sta ga pogledovali sestra in čudeča se mati. Oče so zmajevali z glavo in godrnjali: „Učenost, modrost, norost!“

Prišli so dolgočasni, deževni dnevi. Mračnega jutra je stopil France k materi v kuhinjo.

„Mati“, je dejal mirno, „prosim, pripravite mi vse potrebno za na pot!“

„Kam pa pojdeš?“

„V Ljubljano.“

„V Ljubljano?“

„V lemenat!“

Žena se je tako začudila, da ji je padel najlepši pisker iz rok in se razletel na kose.

„No, sveta Katarina je le pomagala!“ je rekla veselo, ko je pometala čepinje. „Da se le ne bi spet kaj premislil fant!“

Ni se premislil, šel je v semenišče. Pri Malinovcu na Olševku so svatje ukali, peli, godli in gnali veliko veselje na Ankini svatbi; v zatohli stanici ljubljanskega seminarja pa je sedel bled bogoslovec in ponavljal hebrejsko slovnico, fundamentalko pa bridko hermenevtiko.

* * *

Minulo je leto za letom . . .

Zunaj je metlo.

V toplo zakurjeni sobi je v naslanjaču sedel gospod France Mejan, sivolasi župnik gorjanski in bral v knjižici. Mir mu je bil razlit po nagu-

banem lahnordečem obrazu, ki ni bil preveč ostarel, dasi sta se bili lici povesili že dokaj znatno. Rjave oči so mu zrle pozorno preko zlatih naočnikov v bukvice; včasi je pogledal skozi okno.

„Že drugi dan naletava tako!“ je mrmral sam zase. „Kaj bo to!“

Debele cunjaste snežinke so padale venomer na okno tiho kakor tatovi, se tajale in lile po steklu doli. Mračne sence so jele polniti sobo. Gospod je odložil knjigo in vstal. Vzel je dolgo pipo, jo natlačil z rezanim tobakom in ga nažgal.

Ugodno je bilo tu notri na gorkem, na suhem. Ali tam zunaj je druga, tam med gorami, kjer imata sneg in vihar prosto pot! Zadovoljen, da je doma, v zatišju, je sedel župnik zopet v ogoljeni naslanjač, nekdanj tako lep in eleganten.

Ves pobit in žalosten je bil, ko je prišel župnikovat sem na Gorjane. Vasica je bila visoko v gorenjskih hribih. Do pošte je bilo poleti dve uri hoda. Dolgo se mu je zdelo, da je v pregnanstvu, v ječi, za kazen ločen od vsega omikanega sveta. Iztežka se je potolažil; saj ne ostane večno tu, si je mislil.

In vendar je ostal med gorami. Priljubili so se mu pošteni župljani, in ni mu dalo srce, da bi jih zapustil. Naposled niti ni več mislil o selitvi. Zdelo se mu je, da ne bi mogel živeti nikjer tako zadovoljno nego tukaj na Gorjanah.

Privadil se je sčasoma svojih ljudi, krepkostasnih in krepkodušnih Gorjancev in oklenil se jih je z vsem svojim mehkim srcem. Razen naj-

starejših očancev in žena je malone vse krstil in vse poročil on sam. Ljubil jih je kakor svoje otroke, in oni so ljubili njega in ga častili kakor svojega očeta.

Ponosni so bili nanj in vsi bi bili šli zanj v ogenj ali celo v vodo, kar bi bilo nekateremu pijančku vsekakor mnogo huje. Radovoljno so mu prinašali jagod, sadja, malin, jajec, piščancev, masla, dovažali so mu drv in se hodili prepirat in pravdat pa zopet spravljat k njemu.

Knjige, časopisi, vrt, čebele so mu preganjale dolgčas. Včasih se je šahal z grofovimi gozdarjem. Zlasti imenitno pa se je zabaval vselej, kadar je prišel z gozdarjem tudi okrajni zdravnik, bivši sošolec župnikov. Takrat so udarili tarok in pili pristnega Vipavca pa pušili, da se je vse kadilo, in da je sestra Barba vselej hitro odcopotala vunkaj, kakor hitro je postregla gostom.

V trg doli ni zahajal mnogo; predaleč se mu je zdelo tjakaj. V edini gorjanski krčmi tudi ni bilo nič. Krčmar je točil grozovito kiselico in se je sam čudil, če je kdo zablodil k njemu in zahteval pijače. Kmetje naokoli in v vaši so si žgali svoje žganje sami in so goljufali financarje, kar se je dalo. Bili so vsi trdno preverjeni, da ga ni bolj zaslužnega dela na svetu, nego dacarje voditi za nos.

Poleti je včasih prisopihal stari krošnar Urban semkaj gori s svojo robo. Preden je šel s svojimi pisanimi trakovi in rutami, z dišečim milom in

glavniki, z ogledalci in strahovito svetlimi prstani skomine in izkušnjave delat ubogim gorjanskim dekletom in ženicam, je vselej postal pri gospodu župniku. Tu je dobil kupico dobrega brinovca in, tako okrepčan, je odprl torbo polno novic in se legal, kakor bi rezal salame. Klobasal je, da v Ljubljani hiše rastejo kar tako iz tal kakor slabe gobe po dežju; da bo že kmalu vse pozidano po ljubljanskem polju; da bodo celo morali Šmarno goro prestaviti kam bolj nazaj; saj hentana gospoda si izmisli vsega zlomka, samo da je ne sne dolgčas.

Pravkar po večerji je ugibal župnik, kje se neki klati Urban v zimskem času po pisanem svetu, ko je zabingljaj hišni zvonec. V sobo je pricopotala sestra Barba, sloka, bolehava ženska, vedno dosti bolj razburjena in sitna, nego je bilo treba.

„Pa ti menda vendar v tem pasjem vremenu ne bo treba kam vun?“ je zagodrnjala, kakor bi bil užalil zvonec njo.

Toda že sta slišala brat in sestra, kako si nekdo v veži otrkava sneg z obutali in malo pozneje je vstopil komaj šestnajstleten črnolas fant z rdečim obrazom, z zakrivljenim nosom in izboklim čelom. Odet v nekakšno žensko ogrinjalo, je ponižno obstal pri durih.

„Dober večer, gospod fajmošter!“ je izpregovoril in v vidni zadregi sukal mokri klobuček v rokah.

„Ti, pri nas vrata zapiramo!“ se je zadrla Barba nad njim. „In, ali se nisi mogel bolje obrisati?“

„Bog te sprimi!“ je odzdravil duhovnik mirno in pogledal fanta sočutno. „Kdo si pa ti in kaj bi rad?“

„Malinovčev Janez“, je odgovoril dečko ves plašan in zaprl vrata. „Pošiljajo me mati. Prosijo vas prav lepo, da bi prišli še nocoj k nam na Olševke. Naš fajmošter so bolni, kaplana ni doma, in tako sem prišel semkaj.“

„Iz sosednje fare!“ je renčala Barba in se namrdnila grozno grdo.

„Kaj pa se je zgodilo?“ je vprašal gospod rahlo. Dasi je bilo preteklo toliko let, se je vendar takoj spomnil — Anke.

„Oče umirajo,“ je izrekel fant tiho in uprl vlažne proseče oči v mašnika.

„Ni mogoče!“ se je zavzela Barba. Zasmilil se ji je Janez, in bilo ji je žal, da se je prej tako osorno obregnila obenj.

„Precej pojdemo, precej!“ je dejal gospod Mejan in odložil pipo. „Pojdi po mežnarja! Počakajta v zakristiji!“

Janez je odhitel. Kjer je stal, je bil zapustil dve luži in par kep strjenega snega. Barba je šla hitro čedit za njim, vendar godrnjala ni več.

„Bog se usmili, dve debeli uri — in v tem snegu mnogo več!“ je vzdihnila. „Opolnoči boste komaj gori. To je nastrašno, nastrašno! Oh, naj pa bo, no, za uboge duše v vicah!“

Gospod France je naglo oblekel dolgo, gorko zimsko suknjo, korsko srajco, snel križ za umira-

joče z žeblija, si vzel belo burzo, štolo in palico ter se poslovil od Barbe. Cerkovnik Luka, suhljat mož z visečimi ramami in dolgim vratom mu je odklenil cerkev in šel zvonit. Duhovnik je vzel poslednjo popotnico iz tabernaklja, jel moliti, blagoslovil pričujoče in nastopil težavno, jako nevarno pot. Kmalu so prišli iz slabo razsvetljene vasi, iz zatišja v viharo zimsko noč. Prvi je stopal Janez, za njim je svetil in pozvanjal cerkovnik z zvončkom; in zadnji je korakal župnik s svetotajstvi.

Metlo je čimdalje huje. Duhovniku se je zdelo, da hočejo hudobni oblaki stresti na zemljo ves sneg, kar ga imajo tam gori v črnih višavah. Kmalu ni bilo ne steze ne gazi. Vse je bil zasul metež. Opirali so se vsak ob svojo dolgo palico in gazili po celem; udirali so se donad kolen.

Zmerom teže in teže je dohajal stari župnik svoja dva prednika, zmerom teže je sopihal navkreber za medlim svitom Lukove svetilke. Ves je bil že razgret in truden od hudega napora; najrajši bi bil legel kar tja na tla v mehko belo posteljo. Le včasi je malo postal, da se je oddehnil vsaj nekoliko; ali takoj zopet je nadaljeval strmo pot, ko se je spomnil, da tam gori daleč v samoti ugaša življenje.

Kar je zavrnil Janez sredi molitve. Izpod drsnilo se je fantu, da je padel v sneg. Izpodbil je cerkovniku svetilnico, zadela je ob skalo, se razbila in ugasnila v viharu sapi.

„Križ božji, kaj bo pa zdaj!“ je zamrmal suhi cerkovnik, ves izdelan in nejevoljen. „Zdaj ne vidim svoje roke pred sabo.“

„Saj bomo kmalu pri nas,“ je šepetal Janez in se pobiral iz snega. „Mati so rekli, da bodo kurili ogenj pred bajto, da laže najdemo do njih. Le za mano!“

In dalje je cingljajal zvonček v divjo črno noč.

„Pazita,“ se je oglasil duhovnik, pazita, da ne strmoglavi kdo v prepad!“

Vsi usapljeni so gazili dalje, dalje in se udirali mestoma do pasu v ugrezna tla.

„Le naprej!“ ju je izpodbujal župnik, dasi so se mu samemu tresla kolena, in dasi je že komaj vzdigal noge iz snega.

Naenkrat je trčil cerkovnik ob Janeza in župnik ob cerkovnika.

„Oh, oh!“ se je izvilo fantu iz ust.

„Kaj je?“ se je ujezil cerkovnik. „Kaj stojiš? Naprej!“

„Oh, oče, umrjejo brez zakramentov!“ je tožil in se ni genil dalje.

„Kaj čenčas, ali nismo hodili dosti hitro?“

„Saj to ni — oh — zgrešili smo pravo pot!“

„Zdaj bomo pa vedeli, kaj se pravi Bog pomagaj!“ je sitnaril razjarjeni cerkovnik. „Zdaj pa imaš svoj ogenj, zdaj! Zakaj pa si razbil svetilnico? Zakaj pa nisi bolje odpiral oči? O križane težave!“

„Pusti ga, Luka!“ je dejal gospod Tomaž krotko. „Tema je, in fant je imel — objokane oči.“

„Gospod, počakajte tukaj,“ je prosil Janez. „Sam pojdem tu doli in na drugo reber. Morda zagledam tam naš ogenj.“

Fant je izginil v gosti temi. Župnik in cerkovnik sta si brisala pot z obraza pa sneg z golih glav in pozorno vlekla na uho.

„Križ božji!“ je vzdihoval dolgi Luka. „Zdaj se ta mlada zgaga še sam izgubi in naju ne najde več!“ je mrmral in jel močnejše cingljati z zvoncem.

„Gospod fajmošter, gospod fajmošter!“ se je oglasil naposled Janez iz teme.

„Tukaj sva,“ je kričal cerkovnik skozi roke, da ne bi veter odnesel glasu.

„Semkaj! Naš ogenj!“ je vpil fant.

„Žvižgaj, da te najdeva! Žvižgaj! Žvi-i-žga-a-aj!“

Ko so bili vsi trije zopet srečno skupaj, sta zagledala tudi župnik in cerkovnik visoko gori sredi teme pojemajoč plamen in pozneje še slabejšo luč na oknu revne bajte. S poslednjimi močmi, od silovitega napora trepetaje na vseh udih, je dospel gospod France do koč. Pred očmi se mu je zibalo. Komaj je opazil objokano ženo bolnega Malinovca.

„Mir tej hiši!“ je zahripal s slabim glasom. „In vsem, ki prebivajo tukaj!“ je momljal mežnar. Blizu postelje je gorelo na belo pogrneni mizi

dvoje sveč ob razpelu; na levi je stala posoda z blagoslovljeno vodo in zeleno vejico, na desni je bilo na krožniku več svalkov prediva, kruh s soljo, dva kozarca vode in oterača. Pred mizo so postavili pručico. V kotu, v postelji je ležal Malinovec z upadlim temnim obrazom. Župnik je vzel vejico, poškropil bolnika, sobico in navzoče, molil in mignil drugim, naj gredo vun.

Ko je izpovedal in obhajal Malinovca je jelo župnika mraziti, dasi je bila v koči peč vsa prekurjena. Roka se mu je tresla, in v prsih ga je jelo bosti, ko je deval bolnika v sveto olje in mu ponudil razpelo v poljub. Po opraviu je šel župnik takoj počivat. Tudi cerkovnik je prenočil pri Malinovčevih.

Težko je dihal gospod Mejan in kašljal pogostoma. Ko je hotel drugo jutro iz postelje, se je skoraj na tla zgrudil od slabosti. Cerkovnik je hitel v Gorjane po štiri krepke fante, da so prepeljali gospoda na saneh v župnišče.

„Oh, saj sem rekla, saj sem rekla!“ je zdihovala in se jokala Barba. Precej je poslala po zdravnika. Kuhala je vsakovrstne čaje. Brat je potrpežljivo pil njena zdravila in jo tolažil. Ali sestra se kar ni dala umiriti.

Bolni župnik je slabeval vidno. Drugi dan popoldne je dospel doktor, majhen, čokat gospod z dolgimi osivelimi brki. Izprašal je bil poslanega dečka še doma, kako je župniku, in je bil vzel

nekaj medicin s sabo. Ves popoldan in vso noč je ostal pri bolniku in kazal Barbi, kakoj naj streže bratu.

Skrbna nega ga je začas otela srmti. Tudi Malinovec je okrevail. Prej nego so mislili, je bil že na nogah.

Prišel se je sam zahvaljevat v župnišče.

Gospod France pa je ostal silno slab. Žalostno so se spogledavali Gorjanci, ko je prišlo v zvedi, da je zdravnik izgubil vsako upanje. Bolnik mu je pešal, hiral. Težko, težko je pričakoval gorkega poletja.

Minula je mrzla zima, minula je hladna pomlad; sijalo je zopet vroče poletno solnce. Vsak dan se je šetal bolni duhovnik po vrtu ali sedel na klopici, se grel, bral in dremal.

Jasnega dne konec avgusta je počival na vrtni klopi. Tiho je gledal tja proti bližnjemu pokopališču; okoli usten mu je trepetal oni komaj vidni mehki nasmeh, ki mu je osvajal vsako srce na prvi pogled. Po toplem zraku se je izpreletavala jata golobov, so švigale lastavice; včasih se je oglasil samozavesten petelin. Sicer je bilo vse mirno pa tiho na Gorjanah in v okolici.

Naenkrat pa je zaslišal bolnik lahne korake po pesku. Mlado dekle v kratkih krilih se je bližalo počasi klopici. Pogledal jo je natančneje in se zganil.

Kakor sladka slika iz davnih srečnih sanj je stala mladenka pred njim. To so bile znane, krotke

modre oči, tako jasne, krasne oči! Nekaj zagonetnega, nekaj tožnosladkega je zagorevalo in ugašalo v teh tajnopolnih zvestih zvezdah pa iznova zaplamtevalo in zaigralo. Vse, kakor bi stala pred njim — Anka! Pozabil ji je odzdraviti.

„Malinovčeva si, kajne?“ jo je vprašal hitro.

„Malinovčeva Jerica,“ je pokimala, mu podala velik šop lilastocvetne erike in povesila oči. „Mati so me poslali, naj vam ponesem to sem. In — in Bog daj, da ozdravite prav kmalu!“

„Zakaj si mi prinesla ravno vresnic?“

„Moja mati so mi ukazali tako,“ je dejala in ga pogledala naravnost v blede obraz. To bajno, sijajno oko se je tako čudovito milo smejalo in jokalo v deviški divoti in čistoti. Gospod France se je naglo obrnil v stran; mladostni spomini so mu izželi tajno solzo.

„Reci materi, da se ji zahvaljujem prav lepo. Pa kmalu spet prinesi šopek, če utegneš. Bereš kaj rada?“

„O rada!“

Opiraje se na palico in na klop, je vstal in ji velel, naj gre z njim v hišo. Podaril ji je več knjig. Na cvetočih licih sta se pokazali dve dražestni jamici. Podal ji je drhtavo roko in še enkrat pogledal v te čudovite dekliške oči.

„Pozdravi mater! Varuj te sam Bog!“

Vsa vesela je hitela domov.

Kmalu mu je zopet prinesla šopek erike; toda ni mu ga mogla dati v roke, morala mu ga je ponesti tja vunkaj za cerkev na grob.

Poslej je jesenske dni visel na križu župnikove gomile vsako leto svež venček lilastocvetne vresnice; zakaj — to je vedela samo Jeričina mati, molčljiva Ana.

Umetnik.

Vedrega julijskega jutra je zajtrkoval mlad popotnik na takoimenovanem vrtu graškega hotela in listal v novinah. Bil je sam; drugi gosti so spali menda še vsi. V kotu za kostanjem je dremal in kimal bled natakár; včasí je skrivaj izpod čela pogledal tujca.

Gospod je odložil pusti časnik in se oziral po vrtu. Nič posebnega ni videl ondukaj: pet starih kostanjev, dvanajsterico kričavih vrabcev, par železnih stojal, svetilke, nekaj stolov in belo pogr-njenih miz. Zdajci mu je obtičal pogled na oluščenem zidu, koder je bilo več čudno oblikanih modrih pa umazanosivih lis in marog.

Počasi se je vzravnal zaspani natakárček in jel mahati s svojo servijeto, kakor bi hotel poka-zati, da je vendar še zmeraj živ. Po hreščečem belem pesku pa se je bližal tolsti posestnik hotela, glupo dostojanstven dedec z obrazom sitega Me-fista. Z medvedjo gracijo se je poklonil edinemu

gostu tako svečano in vdano, kakor američan-skemu milijarderju.

„Čast mi je, da želim vašemu blagorodju lepo dobro jutro!“ je deklamiral z velikonočnim glasom.

Mladi tujec mu je odzdravil pravtako svečano in ga vprašal, kako je to, da je zid tam tako oškraban, in kaj pomenijo pisane lise.

„E, umetnika imam v hiši, gospod doktor, umetnika!“ je odgovarjal prijazni debeluh. „Slika mi Miramar. Počlašča me mnogo gostov iz Italije, s Primorja; no šaj veste, radi vidijo kaj takega.“

„Iz tega naj bo Miramar?“

„Tako je, gospod doktor! Dovolite, da vam razjasnim nekoliko to reč. Moj zanimivi umetnik je malo bolj čuden človek. Vendar — glavna stvar je ta, da slika dobro, kajne! Zmenila sva se, da mi naredi Miramar v osmih dneh. Danes je — danes je šesti dan. Pojutrišnjem opoldne bo grad na zidu. Ne verjamete? Pogrešali ne bomo nobenega okna, nobenega nadzidka, nobene pičice!“

„Ali, ako se vaš umetnik trudi že pet dni in ni izdelal več nego par lis, kako naj izvrši vse drugo v treh dneh?“

„No, boste že videli, gospod doktor!“

„Dovolite mi, to, kar je zmazal vaš Raffael skoraj v enem tednu, vam naredim jaz v par sekundah, in še zastonj, če hočete.“

„E, mož je čuden, kakor sem vam že imel čast povedati. Kar danes dovrši, zbriše zopet jutri.

Začel je preteklo sredo. Prav pridno je delal tri ure in izpil štiri vrčke piva. Malone je bilo vse lepo dogotovljeno, grad in morje. Drugi dan, v četrtek pa so se lotile slikarja muhe, in vse je spraskal raz steno. V petek je samo gledal v zid, saj v petek ne smeš začeti ničesar. Piti pa ni pozabil! V soboto je naredil tole tukaj. V nedeljo je počival, kajpa.“

„Potemtakem zbriše danes zopet vse z zidu?“

„Menda že. Naj! Vendar, v sredo opoldne bo Miramar na steni, da ga bo milota gledati! Vse kakor v resnici — vidite, gospod doktor — umetnik že prihaja. Ta tam s širokim klobukom. Čast mi je, da se klanjam in priporočam vašemu blagorodju.“

S svojim prenapeto ljubeznivim uklonom je odcincal debeli prijatelj lepe umetnosti. Visok, tenak mlad mož z dolgimi črnimi lasmi pod širokokrajnim slamnikom je počasi stopal po vrtu. Oddaleč je bil videti kakor živa velika goba. Mimo hitečega gostilničarja je pozdravil brez pretiranega spoštovanja tako, da je pošlatal pokrivalo in malo pokimal z glavo. Temne oči so mu gledale sanjavo, motno, brezizrazno, kakor obrnjene v se, v dušo. Zamišljen si je gladil dolgo, gosto brado. Nosil je rjavobaršunasto suknjo, tupatam že precej ogoljeno in odrgnjeno, pa oglodane in zlasti spodaj razcefrane hlače. Šel je naravnost k mizici tik okrušenega zidu, odprl majhen kovčeg in razpostavil po dveh stolah svoje tube, piskrce in čopiče. Lonček mu

je padel v pesek; ali on se ni zmenil zanj in ga ni pobral. Sedel je za mizo in strmел v zid. Natakarak mu je prinesel vsiljivo dišečega golaša in vrček temnorjavega bavarskega piva.

Samevajočemu gostu se je zdel slikar znan, toda ni se mogel precej domisliti, kje in kdaj bi bil že videl znanega neznanca.

Čudni umetnik je jedel malo; sedel je kakor v sanjah. Polovico mesa je zmetal debelemu velikemu psu, ki ga je bil privabil ostri voh. Kmalu je slikar porinil krožnik daleč od sebe, hitro, divje, da so zletele vilice in nož na tla. Prestrašen je odskočil pes, umetnik pa je prijel čašo in jo izpraznil na dušek do dna. Zaspani natakarak je prišel pobirat, odnesel ostanke in prinesel drugi vrček piva. Tedaj je zamaknjeni čudak vzdignil glavo, pogledal gosta pri samotni mizi v oči, in mahoma sta se spoznala bivša sošolca.

„Dragotin!“ je zaklical slikar. „O, servus!“

„Bog te živi, Slavko!“ mu je odzdravil Dragotin, šel k njemu in mu stisnil roko.

Z začudenimi, velikimi očmi ga je gledal slikar. Nasmehnil se je v zadregi in zardel nalahko. Sram ga je bilo, da ga je videl Dragotin takega. Vendar naposled je veselo vzdiknil: „O, o, o! Ti si tukaj, Dragotin! To me pa res veseli, no!“

„Dolgo se nisva videla, Slavko!“ je dejal Dragotin in prisedel k slikarjevi mizi.

„Od mature — kje so tisti časi! Kakšna zverina si pa že? Pristav? Koncipijent?“

„Drugó leto bom sodnik.“

„Vidiš, Dragotin, vsi vi drugi ste nekaj dosegli in ste preskrbljeni, ste v dobrih službah, samo jaz se takole potepam po svetu kakor Ahasver in slikam gradove v oblake. O sveta umetnost s praznim želodcem! O zlata slava in prazen žep!“

„Zato bo pa tvoje ime nesmrtno, dočim bodo naša perela kvečjemu na grobnih kamenih ali v kakšnih zaprašenih aktih.“

Odgovoril ni nič. Na čelu se mu je pojavila guba.

„Kje pa si bil vse, Slavko, odkar se nisva videla?“

„Najprvo sem šel na Dunaj. Tam se mi je godilo izvrstno. Risal sem tvorničarju vzorce, zriske in delal tudi za ilustriran list. Tako sem si zaslužil vedno dosti in se z veseljem učil vsega, kar je treba slikarju. Profesorji mi niso bili Bog ve kako všeč — je vse zastonj, umetnost ne mara paragrafov. Naveličal sem se lesenih doktrinarjev in šel v Pariz. Tam sem kmalu pognal skoraj ves denar, kar sem si ga bil prihranil na Dunaju. Prignalo me je v Monakovo. No, to je bilo veselo življenje! Že sem gagal ob poslednjih reparjih, ko sem na vso srečo dobil naročilo bogatega češkega aristokrata. Pol leta sem slikal v njegovem gradu. Strokovnjaki so hvalili mojo „fantastično, bujno domišljijo in svežo originalnost“. Grof mi je plačal kavalirsko. Denarja sem imel spet kakor smeti. O — da bi bil takrat pameten!“

Zamahnil je z rokama. Nosnici sta se mu širili in lahno trepetali, in oči so se mu užigale. Tresel se je kakor v mrzlici.

„Seveda sem bil s svojimi tisočaki že drugi dan na potu v Italijo,“ je nadaljeval zopet mirno. „Lahko sem si bil prislužil lepe denarce, ali še laže, nego sem jih bil pridelal, sem jih zapravil. Stotak za stotakom so izginili kaj naglo. Res je, videl sem skoraj vse, kar naj vidi umetnik v tej deželi magičnih barv, čarobnih smaragdnh jezer, zamolklo zelenih oljčnih gozdov, lavorjevih in mirtovih gajev, polente in pomaranč, čudovito vonjavih magnolij in fig, genijev in banditov. Ah, italijanske galerije! — Bil sem ves omamljen od tolike lepote. Ali prekmalu so mi pošle lire. Komaj sem se vrnil v domovino. Rad bi bil zopet risal dunajskemu tvorničarju; toda že je imel drugega. Naročil ni bilo nobenih. Stradal sem. Po cele mesece sem živel ob sami melanži in grudil suhe skorjice. Ponosen sem bil, kaj ponosen, neumen sem bil, neumen, da sem se branil nižjega dela. To je bil zame strašen čas. Težak je boj za ideale proti neumnežem in intrigantom. Ti ne veš, Dragotin, kako mučno je človeku, ki koprni, da bi se otel ovirajočih spon vsakdanjosti in zbežal v zakrilje čiste umetnosti! Ti ne veš, kako težko je človeku, ki čuti v sebi moč in nima gmotnih sredstev, da bi izvršil svoje velike lepe načrte. Slikal sem manjše stvari, trosil sem svojo moč ob malenkostih. In še vesel sem moral biti, če je kdo kaj kupil! Preselil

sem se v to mesto in zdaj — haha — zdaj slikam Miramar in takele stvari — haha — o, kar kdo hoče, samo da je o čem živeti. V štero ti hodim kakor kakšna šivilja. Haha, haha!“

Zasmejal se je na ves glas.

„Vendar — vse nade še nisem izgubil,“ je dostavil resno. „Ko si prihranim dovolj mamona, se lotim velikega dela: „Boj ideala z realnostjo“. O da bi imel zdaj tiste tisočake, ki mi jih je dal češki grof! — E, bo že! Nisem še obupal. Pride že še tudi moj dan! V koprivo ne trešči! Nič se ne boj, vse izvršim, vse načrte! Bom! Bom! Nisem še propal ne. Kdor pivo pije, ta je še zmeraj dober! Haha! Le kadar pride žganje na vrsto, takrat je žoltava . . .“

„Zakaj pa nisi še dovršil tega Miramara, Slavko?“

„Saj nisem neumen. Gostilničar mi je dovolil osem dni. Toliko časa imam tudi pravico do jedi in pijače tukaj.“

Dragotin je dal za burgundca v proslavo svidenja. Od veselja je zmetal Slavko več piskrcev z barvami vred v zid.

V sredo opoldne je bil res dovršen obmorski vilinski grad na steni. Črte so bile jasne in ostre; barve so bile razdeljene precej brezskrbno in na debelo, vendar z gotovo roko in smelo močjo. Slavka pa Dragotin ni več našel v hotelu.

„Ali vidite?“ mu je dejal gostilničar z obrazom, kakor bi bil on sam naslikal sliko, „ali izvolite

videti? Ali nisem pravil? Ali ni to krasna slika, ta grad, ki je prebival v njem nesrečni mehikanski cesar, slavni nadvojvoda Ferdinand Maksimilijan? Ali ni vse natanko izvedeno in lepo, kaj? Poslopje v normanskem slogu, park, stopnice, morje, barke z belimi jadri, kaj? Dal sem umetniku še petak povrhu. Kaj izvoli reči vaše blagorodje?“

Nagnil je glavo nazaj in odobrovalno stokal pred sliko.

* * *

Drugič je Dragotin srečal Slavka v veži predmestne hiše. Nič več ni nosil baršunaste suknje; docela je bil zanemarjen. Obleka in brada mu je bila oškropljena od raznih barv, in čevlji so mu bili raztrgani. Sedel je na lesenem zaboju in slikal na izvesku.

„O — servus, Drago!“ je pozdravil znanca s hripavim, jecavim glasom in ga pogledal s kalnimi, nepokojnimi očmi. „Kam pa tako moško?“

Podal mu je drhtavo roko in se nasmehnil prisiljeno. Kretal se je nerodno, minula ga je vsa nekdanja gibka živahnost. Dišal je po žganju, povešal glavo in delal bridkoskrbni obraz pijanca.

„Poglej, kaj delam, prijatelj!“ je dejal. „Temu prevzetnemu kramarju tu zraven slikam žlahtne stvari, katerih prodaja, riž in salame, safalade in sveče, makarone in milo, sol in kranjske klobase, sladkor in sir. Vse brez modela, brez palete in

palice, kakor slavni Anglež George Frederik Watts, vse brez študij in popravkov. Te safalade in ta sir in tako dalje zajemam iz svoje priznane bujne domišljije, ljubi moj Dragotin, in salame in klobase slikam po fantastičnih vizijah! Zakaj ta neumni kramar se boji, da mu ne bi snedel dragocenih modelov. Haha! Haha! Vidiš, vse sem že poizkusil, samo da orehov še niso trli na moji glavi.“

Nagubančil je čelo in ježno stisnil zobe.

„Kako pa kaj drugače, Slavko?“

„O — cvilil bi od veselja!“ je odgovoril. „Od rok do ust je dolga pot. Slabo plačujejo! Muči se ali ne muči, vse zastonj! Zdaj pijem žganje, pa le boljše! Nikar ne misli, da sem tak! — Pivo ni zdaj za nič, sama pobarvana voda, in vino ni nič boljše.“

Molčala sta obadva.

„Pa nikar nikomur ne pravi doma — kakšnega si me videl,“ je prosil, ko sta se poslavljal. „Se bom že nekako izvlekel iz blata. Bom! Bom!“

Dragotin mu je ponudil bankovec; Slavko se je namuzal zadovoljno in ga naglo vtaknil v telovnik.

* * *

Vročega poletnega dne je imel Dragotin komisijo v večji vasi. Župan, obenem krčmar, si je bil dal beliti sobe in jih slikati; pleskar, ki mu je

opravljaj to delo, je bil padel pijan z lestve in se ubil.

Prišli so na kraj nesreče. Na tleh je ležal v beraški obleki, ves umazan in razcapan — bedni Slavko. Glava je bila vsa v krvi. Tako je umrl v gnusnih cunjah mož, nekdanj tako lep, mož, ki je videl toliko lepega in ki je toliko sanjaril o lepoti. V desnici je imel osušen čopič, levica pa je krčevito držala razbito steklenico žganjarsko.

Lepa Mirjam.

Z devetdesetimi goldinarji se je pripeljal mračnega jesenskega popoldne na Dunaj študirat zgodovino. Prvih štirinajst dni v semestru je dovoljeno poslušati predavanja katerekoli fakultete brezplačno. Tako sta šla enkrat s prijateljem medicincem h kirurgiji. Slavni profesor Albert je pravkar otvoril svoja predavanja. Dijaki, zlasti Čehi, njegovi rojaki, so ga sprejeli z burnim ploskanjem. Albert je bil govornik po milosti božji. Takoj s prvimi, klasično dovršenimi stavki je očaral in osvojil vsa srca. V uvodu je govoril o vzvišenosti in o težavah zdravniškega stanu. Mladi modroslovec Davorin kar ni obrnil oči od učitelja; z zdravo ogozlega umnega obraza mu je sevala mladeniška navdušenost. Konec predavanja se je šel prepisat v medicinski oddelek.

Stanovala sta s prijateljem Ivanom blizu vojaške bolnišnice v ogromni „Rdeči hiši“ pri stari, zgovorni Čehinji. Davorin je mislil početkoma, da

bo živel s svojim denarjem najmanj tri mesece kakor grof. Stanarina, vpisnina, priprava za seciranje, knjige in — zdravi kranjski želodec, vse to ga je poučilo kmalu, kakšen revež je dijak, ki jo primaha z enim samim stotakom na Dunaj in se nima nadejati od doma nobene podpore. Starši so že imeli, pa niso hoteli. Tudi premožna, brumna teta Jera se je jezila, da se ni maral poduhovniti. Hudo se ji je zameril že, ko ni hotel biti več Martin, ampak Davorin in je torej stare izkušene svetnike tako pohujšljivo deval v nič.

„Davorin! I kakšen svetnik pa je to in v kateri pratiki neki stoji?“ je godrnjala. „Jemnasta vendar! Brez pravega patrona je šel fant na visoke šole! Treba bo mnogo moliti za izgubljeno dušo, morda se neverni spak vendarle še izpreobrne v Martina in gospoda.

Davorin je skoparil in varčeval, kar je le mogel; ali naglo mu je ginil groš za grošem. Iskal je instrukcij, se ponujal po časnikih za pouk v francoščini in stenografiji, pa nikjer ga niso sprejeli, dasi je imel odlična izpričevala. Vendar ni obupal. Šel je naravnost k profesorju Albertu in mu povedal odkritosrčno, kako se ima; prosil ga je priporočila.

Albert se je nasmehnil in mu dejal: „Kajpa, če sem vas s tistim govorom zapeljal k medicini, vam moram že malo pomagati!“

Zapisal je nekaj besedi na svojo pošetnico in velel Davorinu, naj gre z njo k profesorju Z.

Ta ga je poslal zopet k drugemu gospodu, ki mu je rekel, naj nekoliko potrpi, zdaj da je vse oddano.

Davorin je imel le še en sam goldinar. Z njim je živel cel teden ob samem kruhu in pečenem krompirju, kupljenem na cesti pri Kranjcu - kostanjarju. Po žemlje je hodil k debeli Dunajčanki. Vselej je pogledal, če ni nikogar v prodajalnici, potem je šele vstopil. Dobrosrčna žena je kmalu spoznala njegovo bedo; včasi mu je zavila namesto kruha kos pogače v papir.

Pisal je teti Jeri nastopno, res drobno pisemce:

Ljuba teta!

Stradam.

Z lačnim pozdravom

Vaš odkritosrčni nečak Davorin.

Teta Jera mu je odgovorila s pravitako drobnim pismom:

Ljubi Martin!

Le stradaj v božjem imenu, le, saj nisi hotel živeti bolje.

Prav lepo Te pozdravlja

Tvoja odkritosrčna teta Jera.

Pisal ji je drugič:

Preljuba teta!

Presneto že stradam!

Ves lačen Vas pozdravlja

Vaš odkritosrčni Davorin.

Teta trdoglavka pa mu je odgovorila takole:

Ljubi Martin!

Le stradaj prav presneto! Zakaj pa nisi hotel v lemenat?

Nejevoljna Te pozdravlja

Tvoja odkritosrčna teta Jera.

Poizkusil je še v tretje in ji naznanil, da strada kakor devet doraslih volkov; zdaj pa ni dobil nobenega odgovora. Tako je ponehalo zanimivo in kratkočasno dopisovanje med odkritosrčno teto in odkritosrčnim nečakom.

Naposled pa se je Davorinu vendar zasmehljala sreča. Poverili so mu pouk dveh porednih dečkov v aristokratski rodbini. Obdržali so ga vse leto. Drugi semester je dobil ustanovo. Zdaj se je oddehnil vsaj nekoliko.

Prve velike počitnice je ostal na Dunaju pri odvetniku za stenografa. Sestrici Lenki je poslal svilen robec. Teta Jera se je čudila in prekrizavala.

„Da se le fant ne bi bil morda zapisal v krivo vero!“ je ugibala. „Jemnasta vendar!“

Tako je prestradal pet semestrov in naredil prvi rigoroz. In zopet se mu je nasmehnila nepričakovana sreča.

Zimskega dne je srečal pred kliniko profesorja Alberta ob njegovi kočiji.

„Čakajte malo, mladi Slovenec!“ mu je zaklical učenjak. „Ali že imate praktikum iz anatomije?“

„Ves prvi rigoroz, gospod dvorni svetnik!“

„Bene! S kakšnim uspehom?“

„V obeh praktičnih preizkušnjah z odliko.“

„Valde bene! Ali znate morebiti francosko?“

„Znam, gospod profesor!“

„Optime! Pridite jutri po mojem predavanju k meni. Servus!“

Davorin bi bil od veselja kmalu sam rekel „Servus!“ V pravem času pa se je ugriznil v jezik, in ko se je poklonil, je bila Albertova ekipa že daleč.

Drugi dan mu je povedal profesor, da se želi učiti stari francoski princ P. anatomije. Ako hoče Davorin prevzeti pouk, naj se gre takoj ob treh popoldne predstaviti, priporočen da je že.

Točno ob določeni uri je stopil Davorin poln pričakovanja in radovednosti v palačo, ki je pred njo čakal eleganten voz. Krenil je po kamenitih stopnicah, obloženih z debelo preprogo, v prvo nadstropje in pritisnil na gomb. Odprl mu je star križegled sluga in ga zaspano vprašal, kaj želi. Kar pa so se otvorila visoka vrata spredaj in iz sobe je prišlo mlado dekle, tako genljivo lepo mlado dekle, da je Davorinu zatrepetalo srce od radosti in občudovanja.

Oblečena je bila v ruskozeleno zimsko obleko. Njen podolgasti, okrogli obraz, sveže bel in rdeč kakor breskov cvet, je izražal mir in energijo. Gosti črni lasje so ji okrožali belo čelo, in velike temne oči so se iskrile v ognju prve mladosti. Bujno,

vitko dekle je imelo menda komaj šestnajst let. V majhnih orokavičenih rokah je držala na jermenu svetle drsalke.

Za trenutek sta obstala oba, Davorin in ona, kakor prikovana. Neokretno se ji je odkril in predstavil. Obenem je prišla na hodnik druga gospodična, mnogo starejša in s precej velikim nosom. „Mici, počakaj no!“ je vpila za mlajšo.

„Ali se naj mu predstavim tudi jaz?“ je vprašala mlajša svojo prijateljico po francosko.

„Ne, ni treba,“ je odgovorila starejša.

„Prosim vas, gospodična, bodite tako ljubeznivi!“ je prosil Davorin v gladki francoščini.

Zardeli sta obedve.

„No, saj je gospod že tako slišal moje ime,“ je dejala mlajša. „Kaj želi gospod?“

„Pozvan sem k princu P.“

„Ah, v tej hiši ni nobenega princa. Tukaj je številka dvanajst.“

„Oprostite, prosim! Zmotil sem se. Klanjam se!“

„Z Bogom!“

„Ali je lepa!“ si je mislil Davorin, ko je gledal za njo. „Ali je lepa!“

Davorin je bil princu všeč, še bolj pa princ Davorinu, ker mu je plačal kar za pol leta naprej šest stotakov. Francoski kavalir pa se je hitro naveličal suhoparne osteologije in ga jel izpraševati druge reči. Ko mu je Davorin povedal, s kakšnimi opovirami se je bojevati njemu in mnogim drugim

slovenskim vseučiliščnikom, se princ ni mogel načuditi njih vztrajnosti.

Davorin pa je poslal zdaj materi židano ruto in sestrici zlat križec s svilenim trakom. Teta Jera je odpirala usta in oči in tako preudarila, da je Davorin navzlic vsem hudičevim izkušnjavam le še ostal dober kristjan, sicer ne bi pošiljal domov križa.

„Bržkone je zadel terno, saj tam na visokih šolah uganejo vse, tudi prave umare. Jemnasta! Jemnasta!“

Takoj od princa si je šel Davorin kupit drsalke in iskal Mici po več drsališčih. Naposled jo je našel na prostranem ledu ob Dunajščici. Že oddaleč je zagledal njeno zeleno obleko. Mici je bila sama. Takoj je bil pri njej; odzdravila mu je prijazno.

„No, kaj dela vaš princ?“

„Pravzaprav nič, kakor vsak princ. Najel me je za anatomijo. Pa že po prvih desetih minutah me je začel izpraševati, kako je to in to tam doli pri nas na Slovenskem.“

„Kaj?“ se je začudila gospodična. „Gospod je Slovenec?“

„Zakaj me gledate tako presenečeni? Saj smo Slovenci takorekoč tudi ljudje!“

„Potem izvolite še meni kaj povedati o svoji domovini, gospod doktor! Voziva se skupaj!“

Pripovedoval ji je o svoji očetnjavi, hvalil krasoto rek, jezer, poljan in gora in se sam čudil, da mu teko besede tako kar same po sebi.

Prekmalu je prišel čas ločitve.

„Molil bom, da ne bo južnega vremena,“ je vzdihnil in ji pogledal v krasne oči.

„Jaz — tudi!“ je zašepetala in se nasmehnila.

Tako sta se shajala z vročima srcema na mrzlem ledu . . . Obadva sta čutila, da se ljubita neizmerno. Oddaleč je prijatelj Ivan večkrat gledal veseli mladi par.

„Kaj pa, če se staja led?“ jo je vprašal nekoč.

„Mislila sem že o tem. Mislim, da bi prosila papana, naj mi najame učitelja za ta ali ta predmet, in oglasili bi se vi!“

„Z največjim veseljem!“

„Dobro. Izberimo stenografijo!“

Stari Barnes je izpolnil hčeri edinici vsako željo. Davorin in Mici sta se torej kmalu začela učiti stenografije. Bila sta sicer sama, ali v sosedni sprednji sobi je bil postavljen stražnik, stari zastpani sluga Peter.

Toplega pomladanskega dne je kazal Davorin svoji učenki okrajške. Vstala je bila s stola in se pripognila bliže k njemu. Čutil je njene laske ob sencu, čutil je njeno lahko, vonjavo sapo. Pogledal ji je v oči in videl, da ni gledala na papir, ampak njemu v obraz. Naenkrat je vstal. Povesila je trepalnice. Stopil je bliže in se drhtaje sklonil k njej. Počasi je privzdignil njeno glavico in jo poljubil na bujne napol odprte ustnice. Stresla se je in zakrila obraz z malimi belimi rokami.

„Ali si huda? Poglej me, Mici!“

Pogledala ga je. Solze so blestele v njenih očeh.

„Ali me ljubiš?“

Odgovorila mu je s poljubom in ga vprašala tiho: „Ali me boš vedno ljubil?“

„Vedno. Večno!“

„Ali — ti si kristjan, jaz pa sem — judovsko dekle,“ je rekla resno.

„Mici ni židovsko ime. Gotovo je tudi tvoji gospe mami tako ime?“

„Ne, moja rajna mama je bila Rusinja; ime ji je bilo Malanja. Mene pa kliče papa zmeraj po hebrejsko: Mirjam, to je Marija.“

„Tudi jaz te bom imenoval odslej zmerom Mirjam! Ali bi se pokristjanila?“

„Za te bi storila vse,“ je odgovorila in ga poljubila.

Odslej je živel Davorin kakor v omotici. Nekoč je zvedel, da je stari Barnes, Mirjamin oče, malone milijonar. Zbal se je, da ne dobi njegove edinice. Mirjam pa ga je takoj pomirila. Naj le dovrši svoje študije, ga je junačila, potem pa naj pride prosit za njeno roko. Če papa ne dovoli, pa uideta!

Davorin se je še bolj poprijel učenja. Princ mu je že izdavalna odpovedal, ker si je zmisлил, da ga preveč zebe na Dunaju, in da se mora iti gret v Italijo. Za „odškodnino“ mu je plačal še tristo goldinarjev v zlatu.

Konec desetega semestra je naredil Davorin ves drugi rigoroz in začetkom enajstega vse tri

praktične izpite tretje preizkušnje. Ostal mu je le še teoretični tretji rigoroz. Smejal se je, kadar je pomislil, kaj poreče brumna teta Jera, kadar pripele domov lepo Mirjam — izpreobrnjeno dušo!

Toda prišlo je drugače. Nekega dne je dobil od ljubice tole pisemce:

Preljubi, edini moj Davorin! Ko to bereš, sem že daleč od Tebe. Moj ubogi papa je izgubil vse premoženje. Ne mogla bi Ti prinesti nobene dote, in Ti ne bi mogel izvršiti svojih načrtov. Vračam Ti torej dano besedo. Ljubila pa Te bom vedno. Bodi srečen! Tvoja Mirjam.

Davorinu je jelo šumeti v glavi, ko je to bral. Kakor omamljen je taval okoli. Poizvedoval je, kam je šla, pa vse zastonj! S prijateljem Ivanom ni govoril drugega nego o svoji ljubici, ki mu jo je bil predstavil predkratkim. In jel je pijančevati in ponočevati.

Naenkrat pa se je vtopil iznova v knjige, in promovirali so ga za doktorja prej nego so se nadejali kolege. Toda ponočevanje in napor s študijami sta mu podkopala zdravje. Vidno so mu pešale moči.

Lepega pomladanskega dne je šel njegov tovariš Ivan iz kavarne; kar je zagledal v tramvaju — Mirjam. Bila je še krasnejša kakor prej; na pikantnem obrazku ji je igral srečen nasmeh. Davorinov rojak je skočil hitro k njej na voz. Povedala mu je, da je dobil njen papa od prijateljev posojilo in začel novo trgovino; ona pa da se pelje

k Davorinu. Zvedela je, da je že naredil doktorat, in takrat da se je jokala in smejala od veselja vso noč.

Spremil jo je k prijatelju. Medpotoma ji je razodel, da je Davorin hudo bolan. —

„Davorin!“ je vzkliknila bolestno, ko ga je zagledala tako bledega v postelji. Dvignil je glavo. Oči so se mu zaiskrile, obraz mu je zalila hipna rdečica, bled svit mu je trepetal okoli čela, ki je bila na njem zapisana smrt.

„Ti si prišla, Mirjam, in jaz moram umreti,“ je dejal s hripavim glasom.

Mirjam je planila k njemu, mu ovila bujne mehke roke okoli vratu in ga vroče poljubljala na čelo, oči, usta.

„Mirjam, ne poljubljaj me! Ali se ne bojiš...?“ Zakašljal je votlo.

„Nič se ne bojim!“ je odgovorila in ga poljubljala še strastneje. Ihtela je, mu božala lice, mu gladila lase, mu popravljala zglovnico. Srce se je krčilo prijatelju. Odšel je za nekaj časa.

Ko se je vrnil, je bila Mirjam v kuhinji pri Davorinovi gospodinji.

„Vse vem!“ je kriknila, vrnivši se k bolniku.

„O, da ne bi bila pisala tistega pisma! Samo jaz sem kriva tvoje bolezni!“

Težko sta jo pomirila. Ivan jo je spremljal domov in se vrnil k tovarišu.

„Ljubi moj,“ mu je dejal bolnik, „Mirjam ne sme več k meni, če ne res dobi bolezen. Svoje ropotije imam že vse v kovčegih, ker sem name-

raval odpotovati precej po promociji. Toda, kakor bi vedel, da jo vidim še enkrat — zadržavalo me je nekaj neznanega. — Tako težko bi umrl tukaj! Pomagaj mi še danes na južni kolodvor, lepo te prosim! V Ljubljani me čaka brat. Če že moram umreti, naj umrjem vsaj doma!“

Zastonj mu je ugovarjal kolega. Odpeljal se je. Čez dober teden je dobil Ivan s Kranjskega telegram, da je Davorin umrl za tuberkulozo.

Drugi dan pa je prišel po Ivana stari Peter in ga vedel k Mirjam.

Sedela je pri oknu in mu molče podala pismo; tu je stalo s slabotnimi potezami:

Ljuba Mirjam! Zlata moja ljubica!

Odpusti mi, da sem ti povzročil toliko bridkosti! Moje minute so štete. Moja poslednja misel si Ti, ljubica! Z Bogom! Z Bogom, moja zlata, edino ljubljena Mirjam! Poljublja te tisočkrat

Tvoj Davorin.

Molče je vzela zopet list in gledala topo skozi okno. Ni se genila; imela je smrt v srcu.

Drugi teden je bil Ivan pri predavanju profesorja Krafft-Ebinga, ki je razlagal o neozdravni bolezni umobolnega dekleta. Nekaj trenutkov pozneje so privedli pred dijake mlado bolnico, ki je bil profesor prej govoril o njej. Bila je lepa Mirjam.

Rekrut.

„O ča Radetzky, general Laudon, stotnik iz Kafarnavma — usmilite se nas!“ je oktobrskega večera z gromkim basom popeval poredni bobnar, ki je zamikal s svojimi burkami ves prvi vod.

„Čaka, posoda nerodna, puška natančno narejena, malha komisna — da bi se vas iznebili kmalu! Strašnega selciranja, zalezovanj vizitnih, parade šemaste, defiliranja sitnega, alarma ponočnega, zmrzovanja na straži, zapora in posta — obvaruj nas, o general Laudon!“

„Obvaruj nas, o general Laudon!“ so vpili za njim vojaki, ki so stali okoli miz ali ležali na slamnjačah in se veselo zabavali ob vojaških litanijah hudomušnega tamburja.

„Pipa, tolažba žalostnih, kavalet, začetek našega veselja, menaža, radost angelov — bodi vam čast in slava!“

Ljubi padce, ni tvoj, in meni
in resnice in ranje in chstvo
in me in oborožen - Kerne

Iznova so se na vse grlo zagrohotali starejši vojaki, plahi novaki pa so se spoštljivo muzali pevcu. Samo črnooki, črnolasi rekrut Matic je tiho sedel na svoji skrinjici. Šele par tednov je nosil vojaško suknjo; njemu pa se je zdelo, da je že celo večnost zaprt v tej breznadni hiši. Ko je jemal doma slovo od svoje ljubice Lenke, ko mu je slo-nela vsa solzna ob prsih, je krepko zaukal; in glasno pojoč je šel z drugimi fanti odtod. Ko pa je stopil v vojašnico; ko so jih razvrstili po stot-nijah; ko se je videl med samimi tujci: mu je bilo tako čudno, grenko in težko, kakor še nikdar doslej; pretreslo ga je včasi, kakor bi se bil nenadoma do-teknil mrliča. Po nesrečnem naključju so ga izročili vaditelju desetniku Janezu Temancu, ki se je bil z njim pred dvema letoma zaradi Lenke tako razprl na domačem plesišču, da sta si bila odslej smrtna sovražnika.

Na dvorišču je zapela trobenta mirozovnico. Pripodilo se je več glasnih vojakov iz kantine; za njimi je priropotal korporal Temanec in koračil naravnost k novaku Maticu.

„Taka je tvoja ljubica, hoho!“ se je smejal s hripavim glasom. „Na, beri, rekrut zavaljani!“

Matic, po vojaško vzravnán, je vzel ponujeni list in bral sam zase:

Ljubi Tine! Pozdravljam Te čez hribe in doline, čez ravnine in planine in Ti pišem par vrstic, in jim nič ne verjemi, kar drugi čenčajo in me opravljajo, da sem taka. Le meni verjemi,

da zmeraj samo na Tebe mislim pa na nobe-
nega drugega ne. Če se kdaj s kom drugim
pošalim, to vendar ni nič hudega, saj se samo
norčujem z drugimi fanti. Veš, to je samo tako
za kratek čas. Komaj že čakam, da se vrneš
domov od soldatov, oh, to bo življenje! Oh,
Tine, Ti ne veš, kakšna puščoba je pri nas brez
Tebe. Oh, Tine, moj edini ljubček, glej, da
bodo pri soldatih zadovoljni s Tabo, da Ti ne
bo treba služiti še eno leto povrhu, kakor So-
ranovemu. Potrpi, saj ne bo trajalo dolgo. In
zdaj naj svoje pismo končam in ga belemu
golobčku v kljunček dam, da ga ponese v ko-
sarno žalostno, v pusto hišo tam šempetrsko
na tisti kraj, kjer si Ti, moj edini ljubček,
zdaj. Adijo!

Tvoja zvesta Lenka.

Kakor kača svoj plen je gledal korporal Te-
manec Matica s svojimi vodenozelenkastimi očmi;
zloben nasmeh se mu je pojavil na suhem obrazu,
ko je videl, da je zadela strupena puščica. Maticu
je zatrepetalo srce s silnim trepetom; venomer je
strmel na list, na dobro mu znane pismenke svoje
ljubice.

Prihital je dnevni šarž, vprašal, če je vse doma,
in odšel k večernemu raportu.

„Pismo sem vzel skrivaj Tinetu v kantini; le
shrani ga!“ se je rogal korporal Maticu. „Lahko
noč, gospod rekrut!“

Kmalu so zahrkali utrujeni vojaki, le novincu Maticu ni zatisnil sen pekočih oči. Duša mu je tonila v sladkih spominih in gorjupem obupu.

Da ga je Lenka varala, o tem ni mogel dvomiti; Tine je služil pri sosednji stotnji že tretjo jesen, prihodnje leto bo prost. Dekleta ne čakajo rade, in Tine ni bil napačen fant.

Toda, da mu je Lenka prisegla zvestobo in mu obljubila, da ga hoče čakati tudi štiri leta, in da ga je goljufala tako zahrbtno, to ga je razvnelo vedno nanovo; vso noč je snoval načrte, kako bi kaznoval nezvesto dekle.

Proti jutru je zaškrobotljala sablja, tenak poročnik je prišel preiskavat vod in odšel zopet hitro.

Na dvorišču je zadonela budnica. Matic je bil prvi pokonci. Ko se je oblekel, je vzel iz telečjaka magacin ostrih patron in ga shranil v hlačni žep.

Njegov načrt še ni bil gotov, in ves dan je premišljeval, kako bi ravnal, da ne bi nihče mogel ovirati njegove osvete.

Po popoldanskem povelju so odšli nekateri vojaki v mesto, drugi v kantino.

V Matičevi sobi sta ostala le dva kaznovana starejša infanterista. Tedajci je poklical rog arestante, in odšla sta tudi ta dva.

Naglo je oblekel Matic svoj plašč, opasal bajonet, vzel kapo in šel počasi proti izhodu. Srce mu je utripalo do vratu. Nihče se ni menil zanj: srečno je prišel iz vojašnice in pospešil svoje korake.

Na otemnelem nebu je umiral mrki jesenski dan; na izhodu so visele pošastne kepe črnkastih oblakov.

Matic je hitel proti Šiški in je bil kmalu na cesti, kjer se je že tolikrat vozil z Gorenjskega na sejme v Ljubljano. Srečal je le malo ljudi.

Na zahodu so goreli oblaki kakor ognjeno morje. Od hiš, od kozelcev, od drevja so se iztezale podolgaste sence. Vzduh je preplavljala grenka jesenska vonjava.

Za Šmarno goro je zavil na bližnjico. Vse je bilo tiho, da se je slišalo le nejasno, dremotno šepetanje noči. Na izhodu se je vedrilo, med oblake je priplavala rdeča, kakor krvava luna.

Vojaku je zatrepetalo srce, ko je stal pred rojstveno hišo, pred majhnim vrtom, vsem olitim od jasne mesečine. Vzdihnil je in hitel dalje na konec vasi. Pri predzadnji hišici je zavil na dvorišče k hlevu.

Snel si je pas in slekel plašč; potem je potegnil bodalo iz nožnice, ga vtaknil v žep in odnesel lestvico pod Lenkino okno.

Počasi je stopal kvišku in potrkal na okence.

„Kdo je?“ je vprašal dekliški glas.

„Matic! — Lenka, odpri mi!“ je velel zamolklo.

„Oče nebeški — kako pa da si ti tukaj?“

„Odpri mi!“

Drgetajoča na vsem telesu je prižgala lojenko in mu odprla. Urno je zlezel skozi okno v izbo.

„Oh, Matic, skoraj bi se te bala!“ je zašepetalo mlado, bujnoprсно dekle. „Kaj pa se je zgodilo?“

„To si ti pisala?“ je siknil in ji potisnil list v roke.

„Sem.“

V bleđi svetlobi sveče je zablisnil bajonet.

„Jezus Kristus, nikar, nikar!“ je kriknilo dekle; iz prsi ji je brizgnil rdeč žarek.

„Preveč sem te imel rad, da bi mogel prenašati tvojo nezvestobo!“

Opotekala se je proti postelji in se zgrudila.

„Nedolžna sem. Pisala sem — za Mlakarjevo Lenko — iz sosednje vasi —“

Govorila je sunkoma; iz ust so ji prihajale krvave pene.

Kakor umaknjen s tega sveta je stal Matic pred njo. Zaihtel je na glas in pokleknil k ljubici; toda zastonj jo je prosil odpuščanja; Lenka je že izdihnila.

Poljubil je mrtvo ljubico, hitro zbežal po lestvici in jo odnesel proti hlevu; tam je počenil za debelo hlodovje. Škripaje so se odpirala hišna vrata.

„Kdo je božji?“ je vprašal zaspan moški glas.

Hladan veter je premikal velo listje vrtnega drevja.

„Kateri hudič pa je?“ je iznova vprašal zaspanec, poslušal in godrnjaje zaklenil vrata.

Matic je še nekoliko počakal v skrivališču. Luna je zatonila za debelimi oblaki; tema je zagrnila pokrajino. Oblekel je plašč in se opasal.

„Kaj sem storil!“ je vzdihnil Matic in skočil na cesto. „Gorje tebi, Temanec, stokrat gorje! Le čakaj!“ Preveril se je, da ima patrone še v žepu.

Hitreje in hitreje je stopal v topotiho noč, kakor bi mogel še uiti strašnemu kesu in obupu, kakor bi mogel uiti sam sebi.

„Ti, Temanec, ti si jo umoril, ne jaz!“ je zakričal kakor besen. „Le čakaj, haha!“

V bližini je šumela Sava. Motnosiva megla se je dvigala od mokrotnih tal in od reke; od strani je vedno razločnejše slišal drdranje. Jel je teči, kar je mogel, in ravno prav srečal kmetski voz, ki je prihajal s stranske poti na cesto.

„Kam, očka?“

„V Ljubljano!“

„Vzemite me no s sabo!“

„Pa sedi!“

Voz je oddrdral. S strahom je pričakoval Matic, da se jame rumeneti izhod, toda ostalo je vse temnosivo. Enakomerno drdranje voza ga je zazibalo v spanje. Zbudil ga je kmet, ko je ustavil pred ljubljansko gostilnico.

Matic se mu je zahvalil in odhitel proti vojaščnici. Na Sv. Petra cesti je slišal budnico. Dohitel je dvoje častniških slug in šel za njima v kasarno.

S silno utripajočim srcem je obstal pred vodom svojega voda. Ob steni so visele puške.

Naglo je snel prvo, jo nabil z magacinom mastnih ostrih patron in jo obesil zopet nazaj. Hlastno je pritisnil na kljuko in vstopil.

Naturo. smert? Zato ne ni
maturant!!!

Vojaki so se oblačili, pometali, žvižgali, peli, kleli. V mraku in prahu ga ni opazil nihče.

Urno je stopil k postelji korporala Temanca pri vratih; zgrabil ga je z levico za vrat kakor s kleščami in zasikal med zobmi:

„Legal si! — Umoril sem jo! Po nedolžnem! Zato bodi zaznamovan za vse življenje!“

Bliskoma mu je sunil bajonet v levo oko, da je izteklo.

„Pomagajte! Držite morilca, deserterja!“ je tulil ranjenec. Vsi so leteli skupaj.

Matic je bil že zunaj. Zgrabil je nabito puško in zbežal na samotne manjše stopnice; tam si je sezul desni škorenj, nastavil nogo na petelina, stisnil konec cevi med zobe in sprožil.

Ko so pridrevili za njim, je ležal mrtev na tleh, in po zidu so polzele krvave kepe kadečih se možgan.

Abstinenta.

S uhljata, prekomerno dolga postava se mu je gugala na šibkih tankih nogah, odeta poleti in pozimi v hudo ogoljeno temnosivkasto obleko, ki je bila v davnih, davnih letih ali črna ali temnomodra. Hlače, rokavi, ovratnik, vse mu je bilo preširoko; zdelo se ti je, kakor da bi se bil gospod Luka nekega poletja čisto posušil in se skrčil vsled prehude vročine. Vedno skrbno zapeta suknja mu je bila narejena na škrice. Iz enega je gledal kos modrikastega žepnega robca, lepo pisanega z velikimi žoltimi pikami, in mahal za možem kakor slavnostna zastava. Na dolgem shujšanem vratu je kimala podolgasta, ozkolična glavica, zmerom ostrižena in obrita. Zagoreli obraz mu je bil na čelu, okoli oči in tankih ust ves preprežen od gostih gub; le nadčloveško dolgi nos je bil navzlic vsem neprilikam in viharjem življenja ohranil svojo mladeniško gladko kožo, samo da je malce izpremenil svojo prvotno barvo z višnjevo-

rdečo, in so ga nespoštljivi jeziki primerjali bleskovitemu rubinu, gospod Luka sam pa bujno razviti žlahtni roži. Izpod gostih in dolgih obrvi se je bliskalo dvoje še zmeraj živahnih in veselih oči prav židane volje v svet. Na osiveli glavi je nosil črn klobuček, ki je bil že tudi tako obrabljen in od slabih vtisov tega nerodnega sveta tako prizadet, da ga ne bi noben trezen človek rad zamenjal s svojim. V levici je nosil gospod Luka sivkast parazol, ki ga je varoval vse štiri letne čase vremenskih napadov: spomladi in jeseni dežja, poleti solnca in pozimi snega.

Gospod Luka je svoje dni pri vojakih dosegel prvo stopnjo do vojskovodje. Njegovi predstojniki pa niso umeli prav ceniti redkih strateških vrlin tega korporala, in tako je s štirimi zvezdami opustil misli visokoletече in zamenjal ostro sabljo z bridko palico.

Pretepal je ž njo lepo vrsto let paglavce nekje na Dolenjskem in jim utepal skrivnosti abecede in številke v poredne betice. Večkrat, zlasti kadar se je bil preveč nalezal zapeljivega cvička, je bil pa s svojo palico revež sam tepeškan, in sicer je to vselej preskrbela z veliko izurjenostjo in krepkim poudarkom njegova zvesta zakonska pošast Polona, drobna in pusta kakor posušena hruška. Bal se je močne možakarice bolj, nego cigan dela; vendar zato ni opustil grešne navadice, in njegov nos se je razcvital in rdel vedno lepše, kakor se razcvita in rdi žlahtna vrtna roža, če jo zalivaš tako vestno in marljivo, kakor se je zalival žejni Luka.

Mirno in vdano je prenašal hude udarce usode in žene, ki je imela poleg prekrepkih pesti po njegovi trditvi najdaljši jezik od hrvaške meje noter do ljubljanskega Žabjaka. Zakaj je gospod Luka Polonine talente omejil samo do Žabjaka, tega ne ve živa duša; menda je klobasal tako nemarno tja v en dan samo zato, da bi jezil strogo možakarico in se maščeval za batine, nemara pa je govoril tako tudi zato, ker duševno obzorje njegove žene ni presegalo imenovanih mej. Večkrat, kadar je bila malo boljše volje, se je izgovarjal, da je vino najboljše sredstvo proti mrzlici in griži, in ji je prigovarjal, naj pokusi tudi ona to izborno zdravilo, toda Polona ga je vselej zavrnila tako osorno, da je potihnil mahoma in brez najmanjšega ugovorčka.

Akotudi je ravnala tako strogo in malo prijazno ž njim, mu je bilo vendar hudo žal, ko mu je umrla nenadoma neko jesen.

„Griža jo je in pa mrzlica, o, mrzlica!“ je vzdihoval. Odsihmal je še vestneje in marljiveje zalival svojo rožo, da bi ušel mrzlici in griži. Zakaj smilil se je sam sebi in do dna duše je bil preverjen, da bi bila njegova prerana smrt strašna nesreča šoli in mili domovini sploh. Ako on ne bi več učil, kdo bi vzgajal take korenjake kakor on, Luka? Posebno ponosen je bil na Jurija in Jožeta. Oba ta bivša njegova učenca sta dosegla kaj visoki mesti v beli Ljubljani. Jurija so povzdignili za pisarja pri visoki deželni vladi, Joža

pa je lazil nad vse vzvišen v imenitni službi zidar-skega pomočnika po najvišjih strehah ljubljanskih.

Toda svet je hudoben in nehvaležen, odkar sta se lahkomiselní Adam in sladkosneda Eva vdala skominam po prepovedanem sadu. Merodajni krogi so ignorirali izredne zasluge Lukove palice in ga pahnili v pokoj.

To je zelo užalilo in ujezilo učitelja. Ko so mu odvzeli pravico lasati in pretepavati paglavce, je zlomil v veliki nevolji palico, znak svojega doslenjega učiteljskega dostojanstva, in jo vrgel v ogenj. Ker ni imel nobenih otrok in ker se mu je pristudil kraj njegovega ponižanja, je prodal hišico in kar mu je še zapustila Polona. Mahnil jo je v Ljubljano.

Najel si je podstrešno sobico blizu Grada. Prve dni je taval nemirno okrog, in že mu je bilo žal, da ni ostal na kmetih. Nenadoma pa se mu je posrečilo, da je dobil pisarsko službico pri tolstem in robatem odvetniku. V svojem veselju si je na trgu za staro šaro kupil sivkast parazol. Zdaj je bil malone zadovoljen; dobrotna usoda mu je nadomestila učiteljsko službo in težko pogrešano palico. Le cviček v Ljubljani mu je bil predrag.

Dolgo si je belil glavo, kako bi si pomagal, zakaj še vedno se je bal griže in pa mrzlice. Ljubljanska megla se mu je zdela zdravju jako nevarna, in z neizrečeno žalostjo je videl v ogledalu, da je jel njegov nos izgubljati prej tako zdravo barvo.

V tem obupnem položaju se je seznanil z drugim pisarjem, z gospodom Perunom. Tudi ta je stanoval v bližini nebeških zvezd pod streho. Bil je sključen rusoglav starec s kozjo brado in čudnimi nogami, krivimi in kratkimi kakor avstralski bumerang. Nosil je v petek in svetek cilinder, krono omikanega bitja. Zeblo ga je rado; zato je imel na sebi vedno po dvoje srajc kakor Asirci. Ko ga je gospod Luka nekoč počastil s svojim obiskom, mu je pokazal Perun svojo „domačo lekarnico“, namreč vrsto steklenic z raznoterim žganjem. Razodel je strmečemu znancu, da je češnjevec dober zoper krč v želodcu, brinovec zoper vodenico, tropinovec zoper zlatico in tako dalje.

Odsihdob je bil Luka reden gost Perunov. Vsak večer se je prišel zdraviti zoper zlatico, vodenico, kugo in druge hude bolezni; zlasti rad pa je užival jagodovec, najboljšo sredstvo Perunove apoteke zoper mrzlico in pa grižo.

Tako je torej gospod Luka srečno in zadovoljno živel v Ljubljani. Njegovemu nosu se je zopet vrnila nepopisno lepa, zdrava rdeča barva. Idilski mir je užival po službi v svoji podstrešni sobici, pihal iz svoje dolge pipe, gledal doli na kalno Ljubljanico in na uro, kdaj bo čas, da odide k Perunu. Tam sta pila vsak svojih par kozarčkov, se dominala in se zabavala prav dobro.

Gospod Luka je seveda pošteno plačal vse, kar je v Perunovi lekarnici zapil na svoje zdravje. Naposled pa ga je obletela srečna misel, in usta-

novil si je sam svojo „apoteko“. Poslej sta se prijatelja obiskavala drug drugega in si krepčala zdravje zdaj pri Luki, zdaj pri Perunu.

Tako so tekli staremu Luki dnevi tihe sreče in zadovoljnosti. — Kar pa mu je prišla v roke brošurica, ki so bile v njej popisane vse nevarnosti žganih pijač.

Ubogi Luka se je hudo prestrašil; že je čutil vse morilne bolezni v sebi; že so ga tiščala jetra in bolele ledvice pa srce; možgani so se mu zdeli spredaj ob sencih že precej omehčani: ves je bil bolan.

Še tisti večer je nesel zvezek Perunu in mu prebral spis. Tudi prijatelj se je prestrašil.

Sklenila sta, da odslej ne bosta pila nobene žgane kapljice več. Kdor bi se zopet pregrešil z žganjem, bi plačal drugemu goldinar.

Tako sta se torej ta večer dominala brez zdravil. Vztrajno sta krotila poželenje; toda kmalu jima je bilo dolgčas, in ločila sta se prej nego druge poti.

Ko je prišel Luka domov, je prižgal petrolejko, sedel na posteljo in premišljeval. Vse skupaj mu ni bilo nič kaj všeč; pogrešal je nekaj. Pokašljeval je mučenik, gledal po stenah in premišljal o izvirnem grehu neugasne žeje.

In hudoba, ki ne orje in ne seje, temveč le preži, kje bi ulovila kako krščansko dušo v past, hudoba je zapeljala Luko, da je šel brskat in stikat po stari omari, kjer je imel svojo domačo apoteko. Tam v kotu je stala dolga zelenkasta steklenica

jagodovca, ki ga je hranil mož zoper grižo in mrzlico.

„Ne bom ga ne!“ se je branil sam pri sebi. Toda že je držal steklenico za vrat in sukal zamašek med prsti. In hudo ga je imelo, da bi ga pogoltnil požirček, samo požirček.

„Povoham ga pa vendar lahko brez greha!“ si je mislil. „To me menda ne zažene znak, o ne! Naj ga torej malo poduham!“

In povohal je jagodovec in nagubančil suhi obraz.

„Lej ga spaka!“ je zamrmral. „Meni se prav zdi, da ima drugačen duh! O kaj pa, čisto poseben in čuden duh! Pa se mi vendar ni izpridil? Zdaj že ne morem drugače — pokusiti ga moram, samo zato, da se pomirim! Bog mi odpusti greh!“

Oprezno je nastavil steklenico, zavil oči in ga potegnil požirček, samo požirček.

„Naka! Nič mu ni; o, dober je ostal. Griža naj se me prime precej, če ni res prav dober! — O da bi se vendar mogel odvaditi pijače! Koliko bi prihranil! In kako bi mogel piti šele potem, o!“

Tako je preudaril žejni Luka to reč in postavil steklenico nazaj.

„O pa res!“ je premišljal dalje, ko je sedel na postelji. „Zdaj je že, kar je! Prelomil sem obljubo! Perunu moram plačati goldinar; to sem čisto pozabil! Goldinar je zapadel! Pa zaradi enega samega požirčka? Komu bi bilo to podobno? Kaj

se neki še upiram jagodovcu? O, kar po njem! Le pijmo ga in smejajmo se griži in mrzlici!“

Navzlic lepi obljubi je pil gospod Luka ta večer več nego kdaj prej.

Drugi dan mu je šumelo po glavi, in žal mu je bilo goldinarja. S kislim obrazom se je napotil k Perunu. Kar ga je zagledal sredi pota. Tudi Perun se je držal klavrno; v nerodni zadregi se je useknil z donečo fermato kakor bi zatrobil na pokvarjeno oboo.

„Tukaj imaš goldinar!“ je dejal Luka žalostno. „Nisem se mogel premagati; pil sem jagodovec.“

Tedaj se je razjasnil Perunu tožni obraz. „Ti jagodovec, jaz pa brinovec! Zdaj lahko shrani vsak svoj goldinar za domačo apoteko. Pojdiva k meni!“

Takoj sta bila obadva židane volje, se pogovarjala, kako je vse tako čudno po današnjem pokvarjenem svetu in se zabavala tako dobro kakor prejšnje večere.

Shajala sta se in zdravila malodane vsak dan, dokler ni podedoval Perun posestvo po bratu na Štajerskem in se preselil iz Ljubljane.

Stari Luka pa je použil sam še mnogo jagodovca in se z njim uspešno branil mrzlice in griže. Umrl je za pljučnico.

Poročnik.

Izza škrlatastih in zlatih par je solnce obsevalo zbujačo se tabor sedemnajstega redovnega pehotnega polka blizu majhne bosenske vasi. Naglo se je dvignil slok in majhen mlad lajtnant s črno polno brado in z modrimi očmi s postelje pod milim nebom, raz snopje na ječmenišču; obraz mu je bil izredno resen, tožen, zamišljen.

Ko so ga na cesarjev rojstni dan lani na vojaški akademiji v Dunajskem Novem mestu izbrali iz četrtega letnika za poročnika, si je dal s tovariši narediti novih posetnic. Vsi židane volje so jih nabili na vrata in srečkali, po katerem redu bodo streljali vanje z revolverjem. Šalili so se: Čigar vizitnico zadene krogla, tisti pade na bojišču! Že prvi strel je prevrtal njegovo karto... Odsihmal so mu rojile slutnje o rani smrti neprestano po glavi. V prvem boju pri Varcarovem mu je pred dvema dnevoma svinčenka prevrtala in ožgala paramatni

plašč. Zastonj so mu govorili tovariši, da je to ona krogla, prerokovana mu v akademiji.

Sluga mu je prinesel vode v menažni skledi. Poročnik se je umil in použil revni zajtrk, kos komisa, v trdo kuhano jajce in požirek vodenega ruma.

Prihajali so nekateri častniki njegovega bataljona; vsi so se mu zdeli dobre volje. Od hudih naporov so bili jako shujšani, in ogoljene uniforme so jim bile mnogo preširoke.

„Danes bo kaj lepo, Josip,“ mu je dejal prvi po kratkem pozdravu.

„Pa vroče!“ je dodal drugi hitro. „Sedmi avgust leta 1878. si utegnemo dobro zapomniti! Ulanci so našli železna vrata trdnjave Jajca zaprta. In štiri Kruppove topove imajo Bošnjaki, če ne več.“

„To bo pa spet semenj, kakor predvčerajšnjim pri Varcar-Vakufu,“ je pripomnil tretji.

Lajtnant Josip jih je početkoma le poslušal, naposled pa je rekel: „Danes pridem jaz na vrsto. Kar ne morem se iznebiti slutnje, da padem!“ Izgovarjal je to z enakodušnim glasom žalostnega preverjenja kakor nekaj nepobitno gotovega, kar je človek večkrat premišljal sam zase in našel vedno enako neizpremenljivo in neodvratno.

„A, beži no, beži!“ je vzkliknil prvi oficir. „Nikar ne bodi tak nepoboljšljiv črnovidec! Vstaši so ustači. Streljajo mnogo previsoko. Ne bodo ga dolgo markirali, ne! Sicer pa utegne zadeti krogla vsakega izmed nas!“

„Boste že videli,“ je odgovoril, obrnivši se v stran.

Iz bližine naokoli je slišal zamolkel ropot, žvenket orožja, ukaze. Naredniki, vodniki so hiteli semintja, vojaki so zadevali težke telečjake na rame. Mlad infanterist z nežnimi, skoro dekliškimi potezami se je držal neznansko kislo pa klel kakor star Madžar; izgubil je svojo ljubljeno Linnemanovo lopato in stikal povsodi za njo.

„Kako bomo marširali?“ je vprašal drugi častnik. „Ali ve kdo kaj o tem?“

„Jaz, gospoda,“ se je oglasil prvi. „Ulandi in strelci so že odšli. Najprva odkoraka genijska stotnija, za njo pionirski oddelek našega polka, potem naš tretji bataljon, gorska baterija 1/X., naša peta in šesta kompanija, naposled pa prvi bataljon. Naša enajsta stotnija pojde za desno stransko varstvo onkraj Jezera.“

Tovariši so se poslovili. Naredniki so štel in uvrščali moštvo, zastavonoša je prevzel mnogokod prestreljeno zastavo.

Lajtnant Josip je stopil k svojemu vodu in pregledal verndlovke. Zaporji so zaropotali in zažvenketali, vojaki so nabili puške in jih zadeli na rame.

Čete so se jele pomikati. Na levi strani ceste so se dvigali strmi vrhovi, pokriti tu z grmičevjem, tam z njivami; na desni pod cesto pa se je ob gozdnatih gričih v idilskem miru zrcalilo ozko in dolgo Jezero s svojimi sinjimi kristalnimi vodami.

Na ovinku ceste je videl, da so krenili prvi oddelki daleč tam spredaj na levo navkreber, in slišal dobro znani prasket sovražnih pušk. Kar je zagledal konjika s svetlomodro čapko; desetnik petega ulanskega polka je jahal nazaj. Desnico je tiščal na ranjeni bok; s smrtnobledim, pretvarjenim obrazom, toda še vedno trdno in pokoncu je sedel v sedlu. Izpod bele rokavice so kapale rdeče kaplje in lile po sedlu in desnem škornju v cestni prah. Jezdec je vprašal, kje je pomočišče in oddirjal s svojim žoltkom. Pešci so se nehote spogledovali; v vseh očeh je trepetal kalni svit neprijetnega pričakovanja.

Trume so se ustavile in čakale; to so bile plahe, neskončno dolge minute. Pešaki so tiho govorili po vrstah; lajtnant je razložil posamezne poluglasne slovenske besede in kletve. Skozi daljnovid je razložil med drevjem obrisje zidin daleč tam spredaj onstran Jezera, odkoder so vstaši neprenehoma streljavkali v sprednje stotnije. Strelci so se že razdelili v roje in raz skalnatega pomola na levi nad cesto odgovarjali sovražniku s puškami. Tudi gorska baterija je zavila na levo. Težko se je pomikala bičana tovarna živina v jarku na strmine.

Čete so korakale dalje, kmalu pa zapustile cesto in se obrnile na levo po strmem skalovju med živo trnje in bodeče grmičevje. Ves usapljen je ril lajtnant skozi trnulje in robidovje; uznojen je postal zgoraj, si otiral pot in pil z dolgimi,

žejnimi požirki mlačno vodo iz čutare. Videl je, da sta major in pribočnik razjahala bedrata konja, in zaeno slišal brenčanje kakor od velikih muh; bile so zavratae izgubljene krogle. Naenkrat se je razlegnil oster pok. Žvižgaje in pošastno zavijaje v zraku je priletelo nekaj belkastega nad glavami in izginilo zadaj.

„Na tla!“ so velela povelja.

Reservne stotnije so ležale na veliki koruzni njivi za nizkim grebenom. Bolj gori spredaj se je štab ustavil za gorsko baterijo.

Lajtnant Josip je videl tovariša za tovarišem hiteti na gorenji kot polja v majhen used in je šel tudi sam tja ogledavat sovražnikove pozicije.

Onkraj kotlinaste doline, preko tisoč korakov široke in polagoma nižajoče se proti Jezeru, je videl skozi svoj daljnogled za gostim hrastovjem in za nasipi v treh vrstah temne obraze, pisane turbane in bele košulje vstašev, rdeče fese in raznobarvne uniforme nizamov, rednih turških vojakov. Natančno in fino so se odražale lične postavice od ozadja, kadar je razgnal veter goste oblake smodnikovega dima. Na sovražnikovem levem krilu in na sredi onostranske rebri pred očrnelo trdnjavo je bruhalo šest topov bombo za bombo. Od skale na levo do avstrijske baterije so se vrstili roji desetega strelskega bataljona; za njimi so ležali oddelki reserve.

Pravkar so nesli strelci ranjenega častnika z bojišča. Zadaj za njih krdeli je sedel brigadir, ge-

neralni major nadvojvoda Ivan Salvator na skalini; blizu njega je hodil z uklonjenim životom divizionar vojvoda Viljem Württemberg v gubati generalski bluzi, s kapo na zatilniku, z rokami na hrbtu nemirno gorindol, majal z belosivo glavo in nervozno odbijal sabljo z levim škornjem.

V tem so se nakopičile na nebu težke svinčenosive kepe oblakov. Po razpaljenem zraku so doneli preleteči visoki glasovi turških trobent, in temne trume so hitele podaljšati sovražnikovo desno krilo.

„Kje so Leopoldovci, Hrvati?“ je vprašal nadporočnika, ležečega poleg njega v plitvem udoru.

„Na levi. Da bi le kmalu zajeli sovražnikovo desno krilo in ga popadli za njegovim hrbtom! Premalo nas je; pametneje bi bilo, če bi bili počakali prvo gorsko brigado. Lej, lej, tu dirja že druga ordonanca divizionarja prosit podkrepljenja. Če se umakne naše levo krilo preveliki sovražni sili, moramo vsi v Jezero ali pa pod handžar.“

Častniki so se vrnili k svojim vodom. Po grmovju, po grčavih hrastičih je jelo strahotno šumeti in vršeti; lub in perje, odstreljene veje so padale na tla, mrke preteče sence so legale na griče, in od Jezera sem je sunkoma pihala plašna sapa. Od onostranskih hribov so odmevali žalobni jeki.

Bilo je proti eni. Okrogli, gosti oblaki smodnikovega dima, lesketajočega se sivo in belo, so se dvigali, viseli v vzduhu in se zlivali v meglen

zastor. Tajinstven mrak je osenčal bojišče. Od otemnelega neba so padale prve velike kaplje. Vojaki so komaj razločevali muho na puški; njih streljanje je ponehavalo. Viharen dež se je usul iz hudournih oblakov, kakor bi jih bila presekala velikanska sablja. V malo trenutkih so bili bojevniki do kože mokri. Sovražna granata je padla pred lajtnantove roje, toda ni se razpočila v premeščani zemlji.

Naposled je solnce posvetilo skozi razkosano oblačino, in ujasnilo se je nebo; pogosteje so zopet pokale puške in grmeli kanoni. Iz smodnikovih megla je videl lajtnant skozi daljnogled na vsej sovražnikovi vrsti rdeče ognjene toke ter slišal grozen grohot in zategle krike: „Allah il Allah! Allah il Allah!“ Rdeči in zeleni prapori s polumeseči in konjskimi repi so vihrali v vetru. Tuintam je zamahnila oborožena roka nad nasipom, izginila pisana povojnica za njim, in odnesli so ranjenca nazaj. Vedno gosteje so žvižgale krogle nad poročnikovo glavo in se zarivale blizu njega v mehka tla.

Naenkrat se je zvalil vojn timer pred njim na hrbet. Krogla ga je za dela nad levo oko. Noge so se mu nekajkratov hitro skrčile, in že je iztrepetal. Poročnik je spoznal onega mehkoličnega infanterista, ki je zjutraj izgubil lopato. Tu je ležal nepremično s pokojnim izrazom na obrazu, očrnem od smodnika. Ledeno mrzlo je preletelo poročniku hrbet. Opazil je, kako se mu trese roka.

Ali je bil to smrtni strah? Hitro je obrnil pogled od ubitega in vzdignil glavo s kljubovalnim ponosom.

Mislil je na domovino, na Kras. Srce mu je utripalo burno; gomzelo mu je po vseh živcih. Kadar so pokale puške sosednih oddelkov hitreje, sta mu rastla samozavest in pogum; kadar pa je streljanje ponehavalo, se ga je iznova loteval mučni nemir.

Proti trem so se pomikale poslednje reserve v bojno vrsto. Druga in tretja stotnija je hitela z nasaženimi dolgimi bajoneti po nevarnem potu pomagat levemu krilu, ki so ga ljuto napadali hrabri vstaši.

„Prvi vod v roj! Drugi v podporo!“ je ukazal stotnik, majhen čokat mož s svetlosivimi očmi, rjavo brado in orljim nosom; pokazal je smer s sabljo.

„Rojna vrsta! Vod za mano!“ je kričal poročnik Josip, skočivši pred vojake in jim velel s sabljo vsaksebi. Roji so se razdelili in hiteli naprej za bližnje zakrilje. Lajtnant je pokleknil dvajset korakov za njimi na tla.

„Streljaj! Cilj sovražnik! Šeststo!“ je vpil.

Od gorske baterije je grmelo venomer in potresala se je zemlja, podrhtavali so zrakovi.

Izkušal je, da bi mislil na kaj drugega nego na kri in nevarnost, ali ni se mu dalo. Z vsiljivo živahnostjo se mu je vračala domneva, da bo padel. Mučila ga je strašna razburjenost. Zbudila se mu je neukročena, strastna želja, da bi zagrabil puško

in streljal z infanteristi vred. Krogla se je zarila dva komolca pred njim v zemljo in mu brizgnila blata in osmojene trave v obraz. Precej potem je prižvižgalo nekaj svetlega po zraku, padlo komaj petnajst korakov pred rojem na tla in se sukalo kakor vrtavka. Tenak bel dimček je preteče sikal in se kadil iz granate. Nehotoma je legel lajtnant na tla in zamežal. Zdaj je zablisnilo, počilo, streslo tla in zagrnilo vse v gost dim... Vojaki so se norčevali; nihče ni bil ranjen. Vroče cevi njih pušk so se svetile v solncu; srditi obrazi so jim rdeli od razburjenosti, bojaželnosti, razkačenosti, besnosti. Kakor prežeči levi so ležali tu in držali kazalec venomer ob puškinem jezičku, vsak čas pripravljeni na moritev.

Tedaj mu je prišlo povelje, naj pritisne zopet naprej. Pred roji je bil gorski travnik, širok okolo dvesto korakov, brez zaklona.

„Torej zdaj!“ si je mislil poročnik. Ljudje so vzdigali glave in gledali nazaj. „Torej zdaj... da... gotovo!“

Z jasnim močnim glasom je velel vojakom, naj nehajo streljati. Moštvo je ponovilo ukaz z divjimi, hripavimi klici.

„Naprej!“ je kričal in skočil pred vod. Zdelo se mu je, da je komandiral to drug, tujec. Srce mu je utripalo do vratu, ustni koti so mu drgetali, oči so mu plamtele.

Piščalke so zapiskale; voditelji-rojev so vstali in dirjali z upognjenimi životi naprej; dolge nož-

nice bajonetov in sabelj so žvenketaje bile ob stegna; patrone so ropotale v patronjakih. Nekaterim vojakom je trepetal čuden, blazniv smehljaj okoli odprtih ust.

Slišal je hitro sopihanje za sabo. Nekdo je zaukal, in drugi so vriskali za njim. Kakor omočen po opojni pijači je hitel dalje. Bobni so ropotali, žvižgale so krogle, grmeli topovi. Prinesli so ranjencev mimo. Ni se menil več za njih stok, tožbe, kletve, škripanje z zobmi. Na desni, na levi so prodirali drugi vodi, druge stotnije. Junaški Bošnjaki so ležali na tleh z zdrobljenimi kostmi in krvavečim mesom, s srepimi, oteklimi očmi. Zada je slišal vodnika kričati, ali ni ga razumel in pogumno vihtel svetlo sabljo visoko v zraku. Naenkrat in kakor toča so se usule krogle.

Kar je začutil pod prsmi udar in nekaj vročega. Onemogla roka mu je padla ob stran in spustila sabljo; zdelo se mu je, da se mu umikajo tla pod nogami. Opotekal se je, kolena so se mu šibila: truden se je zgrudil na tla. Pred očmi so mu plesale škrlatastordeče luči, po ušesih mu je šumelo in bobnelo. Iz rane je tekla temno-rdeča, kadeča se kri in lila v travo.

Bataljonski pribočnik je prihitel k njemu, mu zavezal rano z vojnim pasom in ga rešil iz svinčene toče. Sanitetna patrola ga je položila na nosilnico in ga odnesla oprezno v ozadje. Velikansko breme je čutil na malokrvnih možganih. Kaplja za kapljo je curela izpod obveze, v naglici narejene

za silo. Trudna zaspanost ga je osvajala, oči so mežale. Hladan veter mu je usmiljeno poljubljal vroči senci. Nosilci so se ustavili in počivali pod košato bukvo.

Ranjenec je dvignil glavo, pogledal naokoli in poizkušal govoriti; težko je ubogal jezik.

„Kaj je to?“ je vprašal jecljaje.

„Naši kriče „Živio!“, gospod lajtnant!“ je odgovoril blesiran narednik, ki je dohitel sanitejce. „Ni jih boljših junakov, kakor so Kuhnovci! Hrvatje so prišli pomagat o pravem času. Vstaši beže.“

Ponesli so ga dalje po razteptanem, razritem svetu, kjer je razsajal predkratkim ljut boj. Povsodi so ležali mrtvi sovražniki, razmesarjeni, z izbuljenimi, besno zaobrnjenimi očmi, s široko odprtimi očrnelimi usti, ki so navidezno kričala, z raztrganimi prsmi in razbitimi čeljustmi, v oblekah, obrizganih s krvjo in z možgani. Povsodi so se svetile krvave mlake z mastnim oljnatim svitom.

Še enkrat se je poizkusil vzdigniti, ali takoj je omahnil nazaj in čutil v dobrodejni brezželjnosti in brezvoljnosti le, kako se globlje in vedno globlje potaplja v neizmerne škrlatne temine.

Drugi dan proti večeru so počasi, počasi prepeljali vzdihujoče ranjence skozi tabor v zasedeno mesto. Poročnika Josipa so popadali in zvijali siloviti krči. Z žarečimi lici in potnim čelom je ležal v zapuščeni turški hiši z ranjenim častnikom strelskega bataljona na široki klopi, postlani z odejami. Ob strašnih popadih je vselej poklical svojega slugo

in se ga oklepal, kakor bi iskal edine rešitve pri zvestem prostaku-rojaku.

Tovariši so ga poslednjikrat obiskali lepega jutra, preden so odrinili proti Travniku.

„Zame je vse pri kraju,“ jim je dejal. „Niti juhe ne morem uživati več.“

Slabotno jim je stiskal roke in žalostno gledal s svojimi udrtimi, nemirnimi očmi za odhajajočimi.

Kmalu nato je slišal enakomerne težke korake in vojaško godbo; glavni oddelek divizije je korakal proti Karavliji gori. Razposajeno in izzivalno, doneč in bučeč so se razlegali močni glasovi vesele koračnice, da so se tresle stene, in da je odmevalo od bližnjih gora. Poročniku Josipu se je storilo inako; siloma je zadrževal solze.

„Nikdar se ne vidimo več!“ je vzdihnil. „Z Bogom!“

Umrli je po dolgih mukah; uresničila se je njegova zla slutnja.

Zaspane.

Močeradov Nace je bil že po rojstvu čudno bitje. Rodil se je namreč 29. februarja; obhajal je torej svoj rojstni dan le vsako četrto leto. Vsako drugo dete zajoka na glas, ko pride v to dolino solza in gorja; Nacek pa se je držal modro in spal venomer, da so ga komaj mogli hraniti z mlekom domače mavre.

Nekateri sovaščani so trdili, da je bila ta kravica velepomembna za Nacetov značaj. Mavra se je namreč odlikovala vse žive dni s krotkim, mirnim vedenjem in z lenokrvno zaspanostjo. Nikdar ni vzdignila svojega repa kravjega, da bi po nemarnem zbežljala in delala zgago, ampak spodobno se je pasla ali pa dostojno prežvekovala v sijajen zgled vsem razposajenim kranjskim kravam, junicam in telicam.

Drugim sosedom pa ona trditev ni bila po volji; pobijali so jo, češ, da bi morali biti potem tudi vsi Nacetovi bratje podobni zaspanci, saj so

tudi oni pili mavrino mleko in se vendar niso nalezli nobene goveje modrosti in goveje ponižnosti, ampak so bili neumni in divji kakor volcje in se včasi zgolj za zabavo dregali med sabo s pipci in vilami med rebra.

Bodi temu že, kakor hoče — resnica je, da se je najmlajši Močerad vrgel po zaspani kravici. Dočim so drugi vaški paglavci skakali kakor obsedeni po vasi in po pašnikih, se veselo lovili in bridko pretepali, kričali na vse grlo in pridno trgali kratke hlače, dočim so Nackovi vrstniki tako srečno uživali zlata leta prve mladosti, je čepel dremavi debeloglavi modrijan na peči in spal, spal, spal. Le malokdaj je zašel med tovariše, ker se mu je zdelo njih življenje preburno, in pa ker so ga vselej nabili za vsak nič.

Še je prodajal platno, ko so ga dali oče k neomoženi teti Neži; tam naj bi se Nacek vglobil v vse skrivnosti pastirske umetnosti. Na paši je sicer večkrat zadremal, in tetine krave so mu ušle zdaj v ajdo, zdaj v turščico; toda on je znal stvar zasukati vedno tako, kakor bi bile ušle krave drugih pastirjev v škodo. In potemtakem so bili drugi tepeni, on pa je hodil nedotaknjen na peč spat spanje pravičnega. Na ta način, z izgovori, si je bistril tudi um, in mozoljasta teta ga je imela zmerom rajša in ga vselej hvalila očetu, kako je priden in miren, miren! Zadovoljen, brez bolečin je pastirčeval in spal, spal, spal.

Stara Neža pa je kmalu umrla in volila Nacku malone ves imetek. Tega je bil njegov oče silno vesel. Že odnekdaj bi bil dal rad študirati vsaj enega svojih sinov, pa ni imel denarja; vrhutega so bili njegovi dečki taki kajoni, da bi bili gospodom profesorjem v večen strah in nevarnost. Tedaj jo je mahal oče Močerad grdega popoldne v Ljubljani po Starem trgu in slišal, da je pred njim rekel gospod gospodu: „Le meni verjemi, uradniki v naši pisarnici ne delajo nič drugega, ampak samo dremljejo in spe!“

Teh krilatih besedi se je domislil stari Močerad / *odlin*
zdaj po sestriini oporoki.

„Sapramiš!“ si je dejal, „zdaj ga pa le dajmo študirati fanta! Kdo pa zna bolje kimati in dremati ves božji dan, kakor naš Nacek! Fant je kakor rojen za gosposko službo; dobro se mu bo godilo, prav dobro in še meni bo kaj pomagal pa bratom!“

Nacek je bil takoj zadovoljen z očetovim sklepom, najbrže zaradi tega, ker so mu rekli, da bo mogel spati, kolikor bo hotel, kadar bo velik gospod; če bi pa ostal na kmetih doma, bi moral zgodaj vstajati, trdo delati in naposled še črn kruh jesti.

Priromal je torej na ljubljansko gimnazijo. Najlepši red je imel vselej v vedenju, drugače pa same rake, da je komaj, komaj še „zdelal“. Sedel je navadno v zadnji klopi in zadremal ob vsaki količkaj ugodni priliki. Počitnice pa je vse pre-spaval doma, pozimi na zapečjaku, poleti pa na

senu. Tako je šlo do konca sedme šole, in vsi so ga bili veseli. In njegovi divji bratje so ukali bolj na tiho, kadar so fantovali blizu zaspaneta.

Zdaj pa se mu je jela siliti v mirne sanje črna pošast mature. Pobrisal jo je na manjšo gimnazijo. Vedel je, da se bo moral tam prav toliko ali še več učiti kakor na velikem zavodu, vedel je pa tudi, da bo vsled lajše kontrole bolj prisiljen na redno delo. To leto je spal mnogo manj, shujšal je strašno — toda naredil je zrelostno preizkušnjo.

„Kdo bi bil kaj takega pričakoval od mleka krave mavre?“ so se čudili vsi sosedge. „To je pa že več kakor čudno!“

Ko je prespal velike počitnice, jo je mahnil na Dunaj. Našel je nizek, ozek in teman kabinet, kjer se je dalo izvrstno spati. Zjutraj je dremal pri predavanjih, po kosilu pa je šel takoj ležat in smrčal v svojem brlogu do mraka. Za večerjo si je skuhal mleka, se šel izprehajati, da se nekoliko oddahne od počitka, in kmalu zopet legel spat. Njegovi tovariši so pridno hodili po mestu, si ogledovali zbirke pa znamenitosti in opazovali burno vrvenje svetovnega mesta, biljardirali in tarokali — Močeradov Nace pa je ležal doma na suhem pa na gorkem in ni trgal niti obleke, niti obuval in tudi kuril ni nič. Izvedel je, da je v vseučilišni knjižnici dobro zakurjeno, in je hodil poslej dremati večkrat tudi tja, kadar ni bilo pregrdega vremena. Ni pa delal tako kakor drugi smrčulji, on ni hrkal tako grdo, ampak lepo rahlo je smrčal

mladenič, da se je slišalo, kakor bi krotak veter igral svoje simfonije po jesenskem listju.

Tako je izhajal s tridesetimi goldinarji na mesec; vendar prekmalu je jela giniti dediščina po teti Neži.

Od doma ni mogel pričakovati ničesar. Obesil je študije na klin in se šel ponujat odvetnikom za pisarja. Obletal je pol notranjega mesta; že mu je ugašal up. Grozno je bil zaspan, ko je čakal v drugem nadstropju v čakalnici advokata dr. Feuchtmanna.

Ta gospod je iskal v novinah spretnega pisarja pa stenografa. V čakalnici je bilo vse polno kandidatov za to imenitno službo. Drug za drugim se je šel predstavljat, odvetnik pa je odklonil vsakega. Skozi vrata je slišal utrujeni Nace Močerad, da hoče imeti gospod tihega in mirnega „sotrudnika“, ki ni čisto nič nervozen, ker je on sam tako nervozen, da ne more poleg sebe trpeti nobenega količkaj razburljivega človeka. Nace pa je ponižno ždel na stolu, dremal pa kimal, kimal pa dremal, in debela glava mu je lezla vedno nižje v naročje.

Vsi prosilci so odšli, le Nace Močerad je še čepel v kotu na svojem sedežu in spal, spal, spal. Naposled je prišel odvetnik skozi čakalnico, hoteč domov. Tedaj je zagledal spečega mladeniča na stolu, ga zbudil in glasno vprašal, kaj želi.

Zaspane ga je debelo pogledal, zinil pa ni nobene. Dr. Feuchtmann ga je vprašal nato, če nemara hoče prevzeti službo v njegovi pisarnici.

Nace je samo pokimal in mirno zazelhal.

„To je moj mož!“ si je mislil odvetnik in ga sprejel.

Nace Močerad dremlje lahko mnogo, ker razen v gotovih rokih ni popoldne skoraj nič dela, in se stari odvetnik ne briga dosti več za svojo pisarnico.

Potemtakem se torej oče Močerad lahko bahajo, da počiva njih sin na Dunaju lahko več, nego vsi vaščani doma, in da je še plačan za to. Presrečni Nace pa v božjem strahu upa, da bo ondukaj še nekatero leto mirno, prav mirno spal, spal, spal.

Večni snubač.

Ime mu je bilo kaj blagoglasno: Lilijanovski. Toda ljudje so bili prejkone preleni, da bi ga izgovarjali popolnoma od konca do kraja. Večnoma so mu odsekavali ves rep; ostal je navadno le Lil.

Okrajšani gospod Lil je bil čudak prve vrste. Vse na njem je bilo polno skrajnosti in neverjetnosti. Ime mu je bilo tako dolgo, da bi bilo s posameznimi deli čezinčez zadovoljno troje mož; Lil pa je bil tako kratek in droban, da skoraj ni bil vreden nobenega imena. Le roke so mu bile razvite jako močno. Star je bil, vse lase je imel že sive, pa se je nadloga vedno ženil pa le ženil in oprezoval za najmlajšimi gospodičnami. Sveta je imel precej pa še lepega in plodnega, in vendar je izhajal komaj, komaj, zakaj letal je prerad okoli sodišč in se tožil pa pravdal za vsako rjuho zemlje, dasi so gledale njegove modre oči tako dobrotno v svet. Gospod ni bil in ni bil kmet; nekateri so

ga zmerjali „gosposkega kmeta“, drugi „kmečkega gospoda“ ali pa samo „barona“, kar mu je delo posebno hudo. V hlev in na polje je hodil v rjavi suknji salonskega kroja in gnoj je pomagal kidati v manšetah. Bil je priznan ud človeške družbe in vendar ni bil ustvarjen dočista po božji podobi, zakaj na vratu pod osivelo brado, razčesano na dve natanko enaki polovici, se ga je držal brahor. Bilo je torej res nekaj posebnega na njem.

Hotel je na vsak način imeti nobel in prav mlado nevesto; biti bi ji smelo kvečjemu štiriindvajset let. Gospodične daleč naokoli so ga poznale vse in se mu smejale, on pa je kakor slep sanjaril le o gosposki mladenki, dasi ni imel nikakršne prave izobrazbe in je znal brati pa pisati komaj za silo. Jako jako rad je vabil k sebi gospodo, staro in jaro. Vendar se je uglasil tudi med njo le malo; naučil se je par puhlih fraz in poklonov, med njimi zlasti presladko reklo: „Ich küss' die Hand!“, ki ga je pa možakar popravljajl v: „Kistijont!“ Sicer pa je ostal zmerom stari trdi kmet navzlic cilindru in salonski suknji.

Ženit se je vozil malodane vsak praznik in vsako nedeljo ob lepem vremenu. Njegova priletna konja sta imela vsak svojo posebnost; prvi je bil na levem očesu slep, drugi pa je šantal z desno zadnjo nogo. Oba sta se odlikovala po hvalevrednem krotkem značaju in se nista prenaaglila nikoli nikjer niti na najgladkejši cesti; obstala sta mirno, pametno, kadar se je voz z vinjenim hlapcem in

gospodom vred prekucnil ob kupu cestnega kamenja ali ob ogalu. Kočija se je zibala na neznansko visokih kolesih, in na njej je bilo prostora zadosti dvema količkaj miroljubnima družinama. Zgodovinsko izobraženi notar v bližnjem mestecu je trdil, da jo je pozabil na Kranjskem visok častnik, eden izmed Francozov, ki so gospodovali začetkoma prejšnjega stoletja v naši domovini. Resnici na ljubo pa je treba popraviti to grdo zmoto. Na vsej kočiji ni bilo namreč nič prvotnega več; bila je tolikokrat popravljena in skrpucana z vedno novimi zaplatami od usnja in drugimi nadomestnimi deli od železa in lesa, da je ostala od vse prvotne zgodovinske prelepote in znamenitosti le še oblika. Gospod Lil se ni prav nič brigal za to. Svečano je sedel v kočiji; in lepo ga je bilo videti praznično ocilindranega in oblečenega v črno salonsko obleko, ki pa je s svojim nerodnim krojem izdajala na prvi pogled, da je niso delali ne na Dunaju ne v Ljubljani.

Lepo polagoma si je nabral gospod Lil dično število nežnih košar. Vendar pa nikakor ni odnehal snubačiti.

Ko mu je bilo oseminpetdeset let, takrat se je motal okoli osemnajstletne svakinje trgovca Lota. Gospodična Marička je bila jako dražestna in ljubka, kakršne so vobče osemnajstletne Maričke skoro brez izjeme. Znala je tudi še užitno kuhati, pravilno šivati in neznansko milo popevati; včasih seveda je povzdignila glas malo previsoko, zato je pa drugi-

krat zacvilila zopet malo prenizko. Tudi risati je znala Marička, pa same cvetlice in pa — Ofelijo z razpuščenimi lasmi, ki jih je naredila vsakikrat tako lepo, kakor bi bili izrezljani iz najboljšega lesa. Ofelijin nos pa je imel posebno mnogo lese-nega na sebi. Toda na vse to si Marička ni do-mišljala prav nič, ker si je domnevala njena bistra glavica, da znajo druga dekleta peti in risati še lepše. Ponižna je bila res, in menda že zaraditega ji bodo odpuščene kdaj vse prenizke, previsoke in prelesene pregrehe.

V mlada dekleta zaljubljeni gospod Lil jo je bil zagledal milega pomladanskega dne, ko je sadila na vrtu rožice, pisane in bele. In ugajala je njegovim očem.

Kmalu je začel s svojimi resnimi nameni siliti v Lotovo hišo in nosil Marički rožic, pisanih in belih.

To je trajalo takole dva meseca. Nato pa je oblekel bridko salonsko suknjo in brezobzirno za-snužil gospodično Maričko.

Deklica pa mu je dala košaro, lepo, že dolgo pripravljeno košaro — in svojo najnovejšo Ofelijo s posebno lesenim nosom. Razodela mu je grenko novico, da se je prav včeraj, v soboto, zaročila s sodnim pristavom. Povabila je gospoda Lila na svatbo.

Gospod Lil je ves presenečen zaploskal z de-belima mogočnima rokama tako na glas, da je nežna gospa Lotova skoraj omedlela, ker je mislila,

da se je ustrelil nesrečni snubač. On pa je zmirom vteknil dragoceno podobico v žep svoje salonske suknjetja zadaj k robcu in obljubil, da pride vsekakor na svatovanje. In res se je točno pripeljal na ženitvovanje.

„Vidite, ljubi moj,“ je dejal po poroki starejšini Planincu, bradatemu majhnemu možu z veliko plešo, „tale Marička bi bila lahko dobila mene, pa je vzela takega — takega mladeniča! Kistijont!“

„To je res žalostno, gospod Lilijanovski!“ mu je prikimal potuhnjeni možic. „Vsaka druga bi zahvalila Boga do komolca, samo če bi jo hotel tak mož, kakršen ste vi! Pa kaj hočemo? Mlade dame najrajše jemljo neizkušene fante, ki še pojma nimajo o resnobi življenja!“

„Prav dobro ste jo ugenili,“ ga je pohvalil gospod Lil. „Stavim kaj, da Maričkin ženin še nima niti vseh zob ne! Dandanes se može in ženijo sami otroci! Ti nemarni svet ti! Za pet ran božjih, kam pa pridemo?“

Na drobnem, resnem obrazu se mu je pojavil izraz usmiljenja. Marička je imela namreč objokane oči, kakršne ima po stari slabi navadi vsaka srečna nevesta.

„Zdaj se naj le joka, reva!“ jo je pomiloval gospod Lil. „Zdaj je že prepozno!“

Menda zgolj od sočutja se je gospod Lil izmed vseh gostovanjščakov najbolj nalezal vinca. Njemu nasproti je sedela gospodična Milka, ki jo je cenil izkušeni snubač kvečjemu na dvajset let. Bila je hčerka

skoje posestnice na Rovticah. Tudi Milka mu je bila kmalu všeč. Smejala se je venomer; bila je vedno židane volje kakor neoženjen vrabec. Gospod Lil jo je gledal debelo, in potemtakem mu je vitka deklica brez težave smuknila v srce.

Odzdaj se je Lilova častitljiva kočija večkrat ustavila na Rovticah; stari snubok se je ves zaljubljen motal okoli mlade Milke. Materi skupulji se je prikupil s tem, da ji je prodal par volov prav poceni. Živahna hči se je imenitno zabavala z njim in ga veselo vlekla in navijala. Znala ni ne risati ne po klavirju brenkati: bila je nepokvarjena krasotica. Navzlic temu ga je imela hudo za duraka. In šel ji je na led, še preden je prikimala zima.

Krasnega nedeljskega jutra si je dal črno obleko izkrtáčiti posebno lepo, se popeljal na Rovtice in sprožil besedo o ženitvi.

Navihana Milka se je snubcu sramežljivo namuzla in mu naznanila, da je še mnogo — premlada za pod teški zakonski jarem!

Gospod Lil ji tega ni zameril prav nič. In ker se je čutil takorekoč vedno mlajšega, je sklenil trdno, da ji ostane zvest, akotudi bi mu bilo treba čakati še par let. Čakal je torej in dočakal, da je hudomušna Milka vzela mladega živinozdravnika. Tudi ona je povabila starega častitelja na ženitnino.

Lil se je zopet zavzel in zaploskal z velikima rokama tako močno, kakor da bi se bila razpočila ekrasitna bomba. Vendar je obljubil poredni Milki, da pride na pir, pa naj bi padali iz oblakov sami

bramorji. In res se je pripeljal na ženitvovanje in prav nič se ni držal kisle.

„Za pet ran božjih! To je pa več kakor čudno!“ je nagovoril po poroki gospoda Planinca. „K Milki sem prišel prekmalu, k Marički pa prepozno! En sam dan prepozno! Kistijont! Ženske pa le nimajo nobene sreče z mano!“

„Je že taka!“ ga je tolažil gospod Planinec. „Želim vam, da pridete prihodnjič o pravem času. Manjka se deklet!“

Gospod Lil je zamahnil z roko po zraku in naredil tak veter, da bi bila sapa kmalu odnesla povabljenega krojača Nitko v stransko sobo. Med veselimi najbolj vesel, se je smejal za vsako malenkost do solza, se tolkel po kolenih in držal za baršunasti telovnik. Kajpada je pil bratovščino z vsemi in si natovoril posebno prelestno ženitvo-vanjsko opico.

Prav blizu gospod Lilovega posestva je imel zdravnik iz glavnega mesta vilo in precej sveta. Lil se je tikal kot dober sosed seveda že izdavnja z doktorjem, saj z bratovščino ni prizanašal nikomur.

Doktor je imel dvoje hčera. Komaj je dosegla starejša sedemnajst let, že se je požuril črno ob-
lečeni gospod Lil in povprašal zanjo.

Oče hčeri ni omenil niti besedice, je pogostil gospoda Lila z vinom in ga pridržal pri obedu, dokler se snubač ni natrkal tako, da so ga morali nesti v njegov voz.

Gospod Lil se je drugi dan čudil sam sebi, ko ni vedel, ali je že zaročen ali ne! Da bi se rešil skelečih dvomov, se je popeljal drugo nedeljo iznova k zdravnikovim.

Pa ni bilo nikogar doma! Doktorjevi so se vrnili v mesto. Potrpeti je moral do drugega popetja; v mesto ni maral.

Naslednje leto pa je podarila zdravnikova hči svoje srce inženirju, ki ga gospod Lil ni bil videl svoje žive dni in torej tudi ni mogel piti z njim bratovščine.

Povabili ga niso niti v svate! To se mu je zamerilo. Odslej ga ni bilo več k doktorjevim, dasi je bila tam mlajša hčerka prosta.

Več let pozneje je srečal gospod Planinec Lila v Ljubljani.

„O — gospod Lilijanovski, dober dan!“ ga je pozdravil. „Veseli me, da se vidiva spet po tolikem času!“

„Kaj?“

„Dober dan, gospod Lilijanovski!“ je zakričal Planinec.

„Aha! Dober dan! Kmalu vas ne bi bil spoznal.“

„Drugi časi, drugi ljudje!“

„Kaj?“

„Časi se izpreminjajo, in mi se izpreminjamo z njimi!“ mu je vpil Planinec na uho.

„Aha. Vse se izpremeni. Je že res. Ali že veste, da se ženim tukaj — v Ljubljani? Na kmetih ni

nič primernega zame. Našel sem lepo gospodično, fino, izobraženo! Kistijont!“

Gospod Lil si je poljubil konce prstov in zažvižgal občudovalno.

„Čestitam vam najpristrčneje!“ je dejal Planinec na glas.

„Kaj?“

„Rekel sem, da vam čestitam. Če-sti-tam!“

„Aha. Hvala lepa! — Ime ji je Milena.“

„Lepo ime, pa res!“

„Kaj?“

„Pravim, da je Milena lepo ime.“

„Aha. O saj vas slišim prav dobro, nikar ne razgrajajte tako!“

„Ali ste že zaročeni, gospod Lilijanovski?“

„Lepa je res in izobražena, samo že bolj priletna, štiriindvajset . . . veste, ljubi moj!“

„Koliko jih pa štejete vi?“ je zatrobil Planinec.

„Aha. Petinšestdeset! Najlepša leta! Najlepša, popolnoma zrela moška doba!“

„Bog vam daj dočakati vsaj zlato poroko! Klanjam se!“

— Mesec pozneje je zvedel gospod Planinec, da se je poročila zala Milena s profesorjem. Gospod Lilijanovski pa še vedno ponuja gospodičnam svoje večno mlado srce.

Sramežljivi Jazon.

Kdo da je bil tisti junak, ki je romal po zlato runo v Kolhido, je vprašal nekoč profesor grščine in nenadoma poklical Janeza Zelka. Učenec ni bil pazil in je vsem v viharo veselje odgovoril, kar so mu prišepetavali poredni sošolci: „Janez!“ Posihdob so ga imenovali dični tovariši v zameno le „Jazona“.

Imel je vodenomodre, kakor precejene oči, izbuljene in plašne. Veka in obrvi so mu bile redke, kratke, belorumene, komaj vidne, tako da v pogledu ni bilo nikdar nič izrazitega. In ponižen je bil Jazon, skromen in pa tako neznansko sramežljiv, da ga je bilo celo sram te nesrečne ponižnosti, te nadležne skromnosti, te neotresne sramežljivosti. Rdečica ga je oblila od vratu do vrha čela za vsak nič in nič.

Preden je udaril šenklavški zvon trikrat pred osmo uro zjutraj, je stalo že vse polno mladih učenjakov pred hramom učenosti, pred staro gim-

nazijo. Osem ali devet iz Jazonovega razreda jih je bilo, ki so se zdeli vredni drug drugega, da kritizirajo absolutistično banovanje nekaterih nepri-
ljubljenih gospodov in pravitako nepristransko hvalijo koristno delovanje drugih, ki so si bili znali pridobiti naklonjenost strogih mladih kajonov. Bledi Jazon se je vselej pohlevno, skoraj v zadregi bližal temu prevzvišenemu krogu in v svoji preslegasti suknjici ponižno obstal zadaj.

Tedaj je mignil elegantni Jannik, in vrsta se je odprla tudi Jazonu; včasi ga je pa tudi kdo prijel za laket in ga rahlo porinil med njih sredo.

„Servus! Na zdravje!“ so ga pozdravljali s posebno prijaznostjo. Zakaj ob njegovih preparacijah in nalogah je živel v idealni slovanski vzajemnosti malodane dvoje sosednih klopi kakor družina ene misli in krvi.

„Na zdravje!“ je tiho odzdravljaj Jazon s poseženimi očmi. Tu je stal prihuljen, poslušal njih modrost. Če ga je kdo pogledal, se je smehljaj, zardeval in se veselil, da sme molčati; daši je bil mnogo bolj nadarjen nego drugi vsi skupaj, se vendar nikdar ni predrznil nikomur oporekati najmanjše stvarce, kaj še, da bi zagovarjal drugačna načela.

Nosil je težke, podkovane škornje, pa ga vendar skoro ni bilo slišati. Kako so ropotali in se podili drugi z odličnim zaničevanjem dolgočasnih pravil o lepem vedenju in se drevili po tistih lesenih hodnikih in izjedenih stopnicah, zlasti mimo kon-

ferenčne sobe! Tam je marsikrat pokukala kakšna bradata glava z bleščečimi očali izza vrat za begotnim rojem divjih manc, ki so se, hvala Bogu in pa lahkim nogam, vselej zadosti hitro poskrile po razredih. Sramežljivi Jazon je pa stopical po prstih, tiho kakor pravkar penzijeniran duh, ki namerava v paradni rjuhi obiskati Vile za vesele praznike.

Pred poukom je stopil hudomušni Milavec včasi za katedro in oponašal dobrodušnega razrednika: „Auf das gjegiebene Gluokncajhn begjebn zih zemtliche Šilr dr Anštalt aus irn Lercimrn paruvajze und niht etuva rudeluvajze — niht lahn! — in uvirdigr Haltung aus dem Licjalgjebajde. Es uvere zer angjecajgt, das . . . Zi, Jamnik, uvofoon habe ih zojebn gješprohn? Nuo? Rujig duort in dr cuvajtñ Bank! Niht ajnzagn! Ih her ales. Zen Zi, Jamnik, uvas habn Zi den uvidr cu šuvecn gjehabt? Ih uverde Zi uvegn Ruješterung und Gajstesabuveznhajt ins Klasnbuh ajntragn und cuvar oneuvajtrs. Štil! Zuonst uverde ih nuoh Uvidr-zeclihkajt hincufign! Di Folgñ uverdn Zi šuon zen: Zi uverdn das Šulgjeld caln und unzere Anštalt frlasn misn und uverdn Ir ungjecimndes Benemn bald bitr berajn!“

Homerski smeh je zadonel po sobi. Vsi tovariši so prosili Milavca, naj doda še kaj povrhu. Jazon pa je tiho sedel v svoji klopi, kakor bi ga bilo sram Milavčevega počenjanja; nič ni pomislil, da je gospod razrednik svoje dni uganjal še vse hujše burke.

Komaj so preplezali Jazonovi součenci kitajski zid spodnje gimnazije, že se jih je lotila idealna petošolska ljubezen.

Idealna mlečna ljubezen! Zlate kolajne bi bil vreden mož, ki bi podal natančno psihologijo zaničevane, zasmehovane petošolske ljubezni, edino idealne bolezni na tem neidealnem svetu! Vreden bi bil solidne zlate medalje, vsaj tako velike, kakor tista skrivnostna skleda pred Mestnim domom, in pa štirih pitanih binkoštnih volov, ki bi jo vlečili za srečnim pisateljem!

Najprvo je popadla ljubezen Jamnika. Odkrito-srčni gospodek si je moral dati takoj duška in pred šolo vsem součencem razodel sladko tajnost, da je idealno zaljubljen.

„Kaj pa je to?“ je vprašal Jazon nekako hlastno tam pred gimnazijo.

To je bilo prvič, da je vprašal tudi on kaj. In precej ga je bilo sram. Povesil je glavo še niže.

„Hm, idealna ljubezen,“ je poizkušal Jamnik, junak s presunjenim srcem, „to je, hm, to je ljubezen, ki, ki ... hm ...“

„Ta reč se ne da tako lahko opredeliti,“ mu je pomagal Milavec. „Vendar mislim, da moja razlaga ne bo prešlaba.“

Vsi so uprli oči v pogumnega tovariša, najdebeleje pa ga je gledal Jazon s svojimi precejenimi vodenomodrimi očmi. Milavec pa se je odrezal mirno:

„Idealna ljubezen je ljubezen, ki je pravzaprav za nič, pa vendar ni od muh!“

Razen Jazona so se vsi namuzavali spričo take definicije. Vendar se ji ni protivil nihče. Jamnik pa jim je imenoval kraljico svojega srca: Milico.

In naenkrat so čutili vsi, da se jih je prijala epidemična bolezen kar tropoma. Zaljubili so se menda zgolj iz prijateljstva vsi do frizure v Jamnikovo dulcinejo. Občudovali so jo od daleč pri promenadnih koncertih v Zvezdi ali pod Tivoli in se ji odkrivali s strastnim občudovanjem.

Le Jazon se je držal nekako hladno in pametno. In prav ta čudak je bil zaljubljen najhujše! To so spoznali tovariši prav kmalu.

Milavec jo je ugenil prav dobro. Uživali so ljubezen, ki je pravzaprav za nič, pa vendar ni od muh! Raztopila se je kakor pisana milna pena, ko so izvedeli, da je devetkrat nezvesta ljubica Milica zaročena s človečetom, ki je že davno davno izdelalo peto šolo in torej bržkone nič več ne ve, kaj je idealna ljubezen!

Edino Jazonov balonček ni hotel razpuhteti! Vedno lepši, vedno pestrejši se mu je zibal po zrakovju, in Jazon je gledal debelo in sramežljivo za njim . . .

Tovariši so pozneje noreli trumoma ali posamezno še za marsikatero krasotico. Manjka se v Ljubljani in sploh na Slovenskem pripravnih idealov!

Jazon pa kar ni mogel pozabiti Milice. Zvedel je, da jo je pustil njen zaročenec na cedilu in vzel

drugo z obilnim drobižem. In Jazonov balonček je plul le še bolj in bolj pisan in krasan po jasnih višavah ...

Opravil je maturo in šel z drugimi na Dunaj. Poučeval je gosposke adute in vztrajno prežvekoval trdopečeni pravoslovni komis. Obenem z Jamnikom in Milavcem je naredil svoje preizkušnje in se ponudil sveti pravici v službo. Onadva sta se poganjala za boljše mesto in sta ga tudi dobila. Sramežljivega Jazona pa so porinili daleč nekam v zakotno gnezdece.

In vendar se je čutil tako srečnega, da bi bil najrajši ukal ves dan, če bi se spodobilo ukati sodnemu pristavu, ki je znan kot sramežljivi Jazon. Milica je bila učiteljica v tem zapuščenem kotu.

Obedovat in večerjat je hodila v gostilnico. Tam bi se ji bil lahko približal na lep način. Pa je jedel rajši doma; bal se je, da ji ne bi postal oduren. Po prvem obisku se je vedno iznova pripravljaj na poset, pa se le ni mogel ojunačiti.

„Kaj vraga pa misliš?“ ga je pograbil Jamnik, ko ga je privedla službena pot mimo tovariša. „Ali si res še fant?“

„Kajpa,“ je odgovoril Jazon in zardel kakor zmerjana petnajstletna frklja.

„A — to je predebelo!“ je rentočil Jamnik. „Jaz in drugi, vsi smo se odamili, samo ti žvirca nam delaš sramoto! Jazon, resnično resnično ti povem, to mi nikakor ni všeč! Napravi se črno in potrkaj pri gospodični Milici! Slišal sem, da ne

bi dobil košare! Vsi ljudje te ženijo z njo. Pojdi tja — bo vsaj eden izmed nas zvest petošolski ljubezni!“

Jazon je obljubil, da se pokaže moža. Potem pa je omecaval in odlašal in se pripravljal in nameraval in zopet odlašal. Milica je čakala. Sramežljivega Jazona pa le ni bilo odnikoder.

In ko je prišel nekega dne premožen vlastelin snubit Milico, je počil Jazonu idealni balonček.

Žalostni junak se je nasmehnil bolešno, ko je zvedel bridko novico. In ta bolešni nasmeh mu je ostal na licu za zmeraj.

Po službenih urah sameva po gostilnicah in pije v najtemnejšem kotičku. Vsako četrtno plača posebej, da ne bi videl nemara kdo izmed poznejših gostov, koliko je popil vsega. In že sega tudi po brinovčku. Tako se je olilil iz sramežljivega idealista — sramežljiv krokarček.

Petelinski pa Praznoslamski.

Na male kavke dan je prestoloval veleučeni kritik gospod doktor Petelinski v vsi svoji gloriji, v vsem svojem nedostopnem veličanstvu za pisalno mizo, obloženo s knjigami, zvezki in rokopisi. Pisal je novo strupeno oceno.

Gospod Petelinski je imel veliko glavo pa majhne misli. Njegov prevzetni obraz z jasno vidnim pečatom neozdravne neumnosti je izražal nekaj nestrpljivega, grizkega, škodoželjnega, zlobnega. Včasih je pogledal z bedastimi čoravimi očmi v prazni zrak, se nasmehnil zaničljivo, odurno in kritikavkal dalje. Pisanje mu je bilo zgolj mehanično opravilo; duh ni imel tu nikakršnega dela.

Obredel je bil dokaj sveta, videl in slišal marsikaj znamenitega, ali prebavil je malo.

„Pošlji osla križem svet,
vrne se uhat ko pred!“

Ta jedrnati pregovor ni pristojal izlepa nik
nikdar tako dobro kakor gospodu Petelinskemu.

V prejšnjih letih je hotel kar po vsej sili na Parnas. Ker ni znal jahati, je lezel po vseh štirih in ker je bil nezmožen kakor kopun, je vsak čas blamiral Apolona, Muze in samega sebe. Najboljši prijatelji so mu očitali: da je literarna maškara, sicer lepo natančno sfrizirana in našemarjena po tehniki zadnjega predpusta, vendar nezanimiva in zoprna; da vse svoje žive dni ni imel niti toliko izvirnih misli, da bi z njimi popisani papir odtehtal pajčino; da se pretaka po žilah njegovih junakov najcenejše črnilo; da je njegovo cvetje iz papirja; da v velikem kupu njegovih plev ni nobenega zrna; da je v njegovih spisih mnogo dima brez pravega ognja; da so njegovi najboljši umotvori brez duše in srca, brez krvi in soli, brez jesiha in olja; da ima v njegovih trakuljastih zmašilih dolgčas mlade; da so najboljše sredstvo bolnikom, ki ne morejo zaspati in tako dalje brez pardona. Drug za drugim mu je primazal krepko zaušnico. Kaj čuda, da so se neusmiljeno oklofutanemu gospodu Petelinskemu pretresli možgančki! Že prej nesijajni duhek se mu je omračil zdaj popolnoma; lotila se ga je megalomanija, postal je domišljav kritik.

Bolna častihlepnost ga je gnala za vlogico, ker ni mogel do vloge. O dolžnostih ocenjevatelja je imel svoje posebno prismojene nazore. Njemu kritika ni bila tista vzvišena prijateljica, ki posreduje med občinstvom in pisateljem, opozarja bralca na skrite

lepote, svari pesnika spričo zabred. I kaj neki še? Gospodu Petelinskemu se je zdelo vse to neumno.

„Kritik, delaj zase, samo zase!“ si je mislil. „Glej, da bo narod občudoval tvojo učenost, tvojo vsevednost! Enkrat pohvali, pograjaj devetkrat! Delaj zgago, koder in kadar le moreš! Ocenjevatelja, ki ne zabavlja, ne spoštuje niti noben začetnik. Zabavljaj torej, zabavljaj! Ali ni zabavljajl Börne Goetheju, da je mevža, suženjski priliznjenec in diletant? Mar niso zabavljali Menzel in drugi temu največjemu nemškemu pesniku, da ni noben genij, ampak samo talentek? In kako je prevel Heine rek: De mortuis nil nisi bene? — O živih govori le slabo!“

Po takih načelih si je nateknil sam vase zaljubljeni gospod doktor Petelinski, veleposestnik praznih fraz, rumene naočnike zavidnosti in jel pridno delati veter in vodo. Kar mu je nedostajalo strokovnjaškega znanja in zdravega okusa, to je nadomeščal z nesramno drzovitostjo in drzovito nesramnostjo. Samega sebe vesel si je domišljaj, da je mnogo imenitnejši književnik, nego so bili drugi resnično. Bil je preverjen, da se boje njegove graje tudi najbolj razuzdani pisatelji, kakor da bi bila v njegovem črnilniku res sama smrtonosna aqua Tofana.

Ril, razgrebal, rovaril je po temi kakor krt. Kakor krt se je bal dneva, svetlobe, lepote. Nič ga niso veselili pisani metulji, dehteče rože, sladki slavci. Fanatično vztrajno je ril in ril po umazani

prsti. In kadar je srečno izpodril svoj kupček, si je kadil sam sebi in pričakoval, da bo občudoval ves svet njegovo krtino, njegove kisle kritikarikature.

Prej titularen pesnik, poslej titularen estetik, je po pravici kmalu zaslužl zaradi svojih dovršeno konfuznih spisov. Marljivo je ponujal narodu zbirke omlačenega, pogretega puhloslovja z ono vsiljivo samozavestjo in samoljubnostjo, ki ne sluti in ne čuti niti najmanj, kako je zoprna in ostudna.

Zaeno pa je očitno in med vrstami genljivo hvalil svoje nevenljive zasluge. O — kakšni reveži bi bili Slovenci, ako ne bi imeli tako imenitnega književnega veščaka, kakršen je gospod doktor Petelinski! In kakšni siromaki bi bili šele slovenski pisatelji brez njegovih strogih ocen in razprav! Od same nadutosti in ošabnosti bi popokali kakor ona napihnjena žaba v basenci. Gospod Petelinski je tisti previdni regulator, tisti koristni zavor, ki zabranjuje, da leposlovni mešani vlak ostane zvest priljubljenim starim zamudam in ne zdrči kam na nevarna tla. O vsem tem ni nihče preverjen tako živo nego gospod Petelinski sam.

„Pa smo ga!“ je vzkliknil in odložil pero. Stekel si je bil novo nevenljivo zaslugo: zopet je razocenil, razdelal in razkavsal nedolžno literarno žrtev.

„To smo ga!“ je mrmral zadovoljno. „Med Nemci in menda tudi drugod je lepa navada, da nadobudni poet vtakne med prve liste svoje nove knjige petdesetak ali stotak. Potem je kritik lahko

dobre volje in mu spiše nežno zahtevano, nežno naročeno oceno, koder ga kuje v zvezde. Pri nas pa? — Čisto prav je, da sem ga raztrgal, tega novinca. Zakaj ga pa ni bilo nič k meni? Zakaj me ni prišel prosit milostne obsodbe? Menda me niti ne pozdravlja ta uboga šema!“

Gospod Petelinski je vstal, se pogledal s svojimi glupimi očmi v ogledalu in se priklonil sam sebi. Nato je jel hoditi po sobi gorindol. Stopal je s tako špansko grandeco, tako po petelinje, kakor stopajo narobe dresirani vladarji, paradni prvaki, togotni domišljavčki pa sploh priznane prismode in megalomance tega sveta.

Potrkalo je na vrata; vstopil je širokopleč možak s cekarjem.

„Dober dan, gospod doktor!“ je izpregovoril ponižno. „Praznoslamski mi je ime. Čevljar sem, pravzaprav pa pesnik.“

Gospod Petelinski se je držal neznansko visoko in mu le malo pokimal z glavo. Ugajala mu je obiskovalčeva pohlevnost; pogledal ga je natančneje. Praznoslamski, pesnik, v prostih urah čevljar, je imel razkuštrane lase, umazan ovratnik, in na suknji ni bilo vseh gumbov; že iz tega je sklepal gospod Petelinski, da je Praznoslamski „nenavaden, mnogo obetajoč talent“. Iz žepa je gledala rokodelcu pipa z vrlo oglodanim ustnikom. Zato pa so bili tem lepši njegovi presvetli škornji, sijajno znamenje njegovega poklica. Podkovani so bili dokaj močno; Praznoslamski je delal z njimi

precejšnje vtise v pod. Dišal je že od daleč po smoli in tobaku.

Ozrl se je po sobi, se nasmehnil in nadaljeval: „Akotudi brez miru okrog divjam, vendar ne najdem nikoder nobenega založnika svojim pesemcam. Vsi se samo prav debelo norca delajo iz mojih „Poezij“. Nekdo mi je celo očital, da sem mojster-skaza in mi nasvetoval, naj krstim svoje speve „Suho robo“ ali pa „V oblicah krompir“! Vi, cenjeni gospod doktor, mi morate pomagati, prosim vas prav lepo! Bral sem že toliko lepega od vas. Ne, ne bojte se, saj vas ne bom moril z vsemi, preberem naj vam jih samo troje! Vi pa mi spišite, prosim, odkritosrčno kritiko in me priporočite, da spečam pesmice založniku! V dokaz svoje hvaležnosti vam naredim najlepše škornje!“

Gospod Petelinski mu je pokimal prijazneje. Sedla sta. Pesnik je pestoval svoje pesmi v cekarju in iskal svojih najlepših umotvorov; obenem pa je očrta val kritiku svoj životopis.

Luč sveta ga je zagledala v skromni bajti. Že v zibelki se ga je držala smola. Zakaj oče so mu bili v delavnikih čevljar, v zapovedanih praznikih, nedeljah in zaspanih ponedeljkih pa godec in pijanec. Ker je bil sin ukaželjna bistra glavica, so ga dali v gimnazijo. Preril se je srečno do tretje šole. Da ga ni usačila nesreča, bi bil postal ugledden škric. Žalibog pa se je grdo razprl z zagriženim nemškutarskim profesorjem, in ta mu je

uničil sijajno karijero. Oče so ga poklicali domov v čevljarnico. Toda fanta niso mikali škornji in čevljarski stolček; rajši nego dreto je vlekel harmoniko in zlagal okrogle pesmice. Kar naenkrat je obesil kneftro na klin, pa odnesel šila in kopita z družbo čeških godcev, ki so prigloslarili in pripiskarili skozi vas. Širil si je duševno obzorje po krčmah in sejmi, pod milim nebom in v listnjakih. Ali predla mu je slaba; godci so ga topli, kadar je zaspan zagodel napačno, in še čevlje jim je moral snažiti! To je bilo pesniško navdahnjenemu mladeniču predebelo. S solzami v očeh je namazal neko noč vsej družbi škornje zunaj in znotraj z mokro ilovico in jo popihal domov. Oče so skesanega sina pošteno zlasali in zuhali, kakor se spodobi, naposled pa so klavrnega grešnika sprejeli za praktikanta v svoji delavnici. Kadarkoli je utegnil, je sin zmeraj prebiral knjige, katerih so mu donašali bivši součenci vsake počitnice iz Ljubljane. Zlasti se je navduševal za sveto poezijo. Leto za letom je v sladki prismuknjenosti pridno delal poleg čevljev tudi pesmice. Vse račune je pisal v rimah.

Vtem je položil Praznoslamski tri liste na mizo. Vstal je, vzel prvi list in šel k oknu. Ni pa stopal tako prešerno kakor gospod Petelinski, ampak lepo ponižno je hodil mož in se klanjal venomer, kakor bi hotel vsak čas pasti na kolena in pomeriti kritiku obljubljenе škornje. Iztegnil je desnico, pogledal kakor zamaknjen v sedma nebesa, in začel:

Pesem od muh:

Uh! Muha se je zaljubila . . .
Juh! Muhec je njen ženin bil.
Oj! Komaj sta se poročila —
joj! — ju muhalnik je ubil!

Gospod Petelinski se je važno, dostojanstveno prijel za čelo, ki so za njim praznovale puste misli svoj svečani dolgčas.

„Tega moža bo treba res pohvaliti, že zato, da se bodo drugi jezili!“ si je dejal in jel pisati:

„Našli smo novega pristnega pesnika!

Ime mu je skromno, toda blagoglasno: Praznoslamski. V svoji prelepi „Pesmi od muh“ se je zamislil z vso resnobo in ljubeznijo v svojstva bitij, ki mu niso čisto nič podobna, temveč v vsakem oziru drugačna glede krvi, značaja, navad, šeg in socialnega stališča. Kakor si je Heinejev Nemec konstruiral velbloda prosto po svoji bujni domišljiji, tako je sestavil naš vrli Praznoslamski dvoje idealno nesrečnih muh na dnu svoje klavrne duše.

Presunljiva pesem ima rime spredaj in zadaj! Pa še kakšne! Praznoslamski je torej pesnik spredaj in zadaj! Aleluja! Pričenja se nova doba pesništva! Blagor nam! Juh!

„Uh! Muha se je zaljubila,“ poje pesnik v prvem granesu pomembno kratko ter nam zbuja sočutje in radovednost. Globoki „u“ v medmetu naglaša globokost zaljubljenih občutkov. Radostni medmet „Juh!“ nam napoveduje, da nam je pri-

čakovati nekaj veselega. In res! Muha se ni zaljubila kar tako tja v en dan in se ni izpozabila z nobenim vihravim čmrljem ali sršenom, ampak izbrala si je solidnega Muhca, mladeniča, njej kolikortoliko enakega, kar se dostaja premoženja, olike in značaja. Tudi precej lep fant je moral biti ta Muhec, sicer se junakinja ne bi bila vanj zaljubila tako neutegoma. Toliko je bil pač vreden kakor Goethejev Werther v sentimentalno modrem fraku in strastno rumenem telovniku.

Usoda junakova in junakinjina je odvisna od sile, ki je hujša, močnejša nego volja obeh trpinov. Vendar je ta sila — muhalnik — nekaj čisto realnega, akotudi je odeta s tenčico tajnosti. Nihče ne ve, kdo je zamahnil z muhalnikom. Mistični čar tajinstvenega, čudovitega dogajanja pa bo večno mikal in zamikal človeško srce.

Pesnik nas ne muči in ne dolgočasi s praznimi besedami o obupnem boju dveh nesrečnih bitij proti gigantskemu muhalniku. S štirimi kratkimi stavki je opravljena in podelana vsa nesreča. Že zaradi tega prav toplo priporočamo to pesem tudi deklamatorjem po deželi; občinstvo ne bi trtilo dragocenega časa in bi šlo lahko prej večerjat in spat. Mislimo, da ne bo pretežko zadeti ta glas, tako tožen, nežen in pa mehak, ta prisrčni glas, ki od kraja do konca preveva vso pesem in nam razodeva vso neskončno plemenito ljubezen rahločutnega pesnika do zatiranih muh.“

Praznoslamski se je namuzal hvalisarju ves
blažen, se odkašljaj, mahal z roko in bral drugo
pesem :

Ljubici!

Ne glej me, ljubica, po strani,
saj nisi sama ti v Ljubljani!
Drugod jih je celo še več,
pa zanje se ne brigam neč!

Le tebe, tebe v srcu nosim . . .
Oh, ljubi me — lepo te prosim! —
če ne me vzame bela smrt
v deželo, kjer je črni krt . . .

Gospod Petelinski mu je odobrovalno pokimal
ter ga slavil in veličal:

„Kako velikansko je napredoval naš dični
Praznoslamski v tej pesmici! Od muh do ljubice
— kako genialen skok! Misel, slog, rime, vse je
izvirno in nedosežno dovršeno. To veličastno pesem
moramo prištevati najlepšemu cvetju slovenske
lirike. Da, te otožno doneče in zaeno zanosite
besede so neumrjoče! V svetovni književnosti ni-
mamo kratkomalo nobenega proizvoda, ki bi se
mogel dostojno primerjati tema epohalnima kiti-
cama. Res ne vemo, čemu bi se čudili bolj, ali
globokosti občutkov ali prirodnih eleganci pesni-
kovega izražanja. Ti žalobni, nežnomehki, skromno-
lepi zvoki nas zamikajo z bajno silo v večno kra-
ljestvo sanj in poezije; srce nam krvavi iz globoke
rane, toda iz rdečih kapelj klijejo rdeče rože . . .“

„Gospod doktor, zahvaljujem se vam najlepše!“ je vzkliknil ginjeni čevljar. „Lepo prosim, preberem naj vam le še eno samo!“

„Ali je kratka?“

„Ne, malo daljša je.“

„Potem mi jo dajte kar sem, da izgotovim prej.“

Praznoslamski mu je hitro podal rokopis, in gospod Petelinski je orglal naglo takole dalje:

„Našega vrlega Praznoslamskega najlepša pesem pa je nedvomno balada:

Bela devica.

Oj stojaj mi, ljubljanski Grad,
pozdravljam te stotisočkrat!
Zdaj solnce sije, megle ni,
in ura je natanko tri.

Ali ne done ti stihi tako preprosto in blaglasno, kakor pristna narodna pesem? In vendar, koliko kipečega čuvstva je v pozdravu! Posebno hvalevredno je pa to, da je pesnik tako natanko označil vreme in uro najbrže po srednjeevropskem času, zakaj na ljubljanske ure se ne zanaša noben izkušen mož.

Po bregu hodi mi devica,
kot kredo bela so ji lica,
kot kredo bel je njen život
od nog do glave, saperlot!

Ali ni to krasno, saperlot! S sabo in s svetom razprta devica išče samote ob Ljubljani; bleda je; življenje se ji gnusi. Upajmo, da se ji ne bo godilo tako slabo kakor nesrečni muhi . . .

Ljubljan'ca, bistra hči planin,
prekrasna sredi je ravnin.
Ljubljanička lepo šumi,
šumlja in se naprej vali.

So ljudje, ki najdejo povsod le grdo stran, lepote pa ne marajo videti nikjer. Doslej še ni trdil nihče, da bi bila Ljubljanička bistra; zdaj pa se je vzdignil mož, ki nam odkriva njene čare. Da Ljubljanička ni hči planin, to ve vsakdo. Toda kolikokrat se je zmotil sam Shakespeare, cesar literature! Ali ne citira v trojanski dobi Aristotela? Ali ne nosijo njegovi Rimljani klobukov? Ali mu ne pristajajo ladje na Češkem?

Devica v vodo mi strmi,
po strani glavico drži . . .
Na suhem malce postoji,
potem pa v vodo se spusti!

Koga ne bi genile te preproste besede do solza? Že zopet nesreča! Sicer smo pa tudi pričakovali nekaj hudega, ker je devotka držala glavico po strani. Srce se nam krči od žalosti, zakaj v Ljubljanički je mnogo vrtincev in kotelj.

Valovi tu globoki so,
devica bela — kaj bo to?
Gavrani lačni krokajo,
na Golovcu se jokajo.

Kaj bo? Tako se v strahu in s solzami povprašujemo tudi mi. S posebno finim čutom si je izbral pesnik črne krokarje z bližnjega Golovca za mrtvaške statiste.

Kot kafa je izginila
pa spet na vrh priplavala,
na vodi se je guncala:
devica — raca je bila!

Hvala Bogu! Oddahnemo se globoko in vprašamo vsi veseli: Ali ni to imenitno zabeljen konec? — Treba nam je dodati še nekoliko besedi o drugih pesmicah.“

„Prosim, gospod doktor, tukaj imate ves cekar!“ se je požuril čevljar in mu ponudil poldrugo kilo „Poezij“.

„Ni treba, ljubi moj!“ mu je odvrnil vestni kritik in narekaval sam sebi na glas: „Praznoslamski je ljubljenelec izbirljive Modrice. Z veliko bistrumnostjo zasleduje bistvo in strasti po najtemnejših kotih človeške in živalske duše. Velika je njegova ustvarjajoča domišljija, javljajoča se tam, koder neha izkustvo . . . Srednje moke pesniki nam ne morejo podajati drugega, kakor kaj posnetega, ponarejenega, izposojenega; njih varava bleščica ne more ogrevati nikogar.“

Praznoslamski pa nam ustvarja zmeraj kaj popolnoma novega, kar nastaja le po njem in kar ne bi nikdar moglo nastati brez njega. Praznoslamski se ne trudi čisto nič, in vendar njegovi lahni stihi niso nikdar votli, niso zmašila, izmuzgana

iz mezinca. Njegove pesmi so zakladnica, polna najlepših rubinov, smaragdov in diamantov... Dandanes je nevarno, če priporočaš pesnika zaradi jasnosti in bogastva misli. Praznoslamskemu pa pa menda ne more škodovati niti taka neprevidna pohvala. Kakor Victor Hugo, „apostol poezije“, primerja svojo igro „Ruy Blas“ Mont-Blancu, sam sebe pa Shakespeareju, Corneilleu in Molièereju, tako bi primerjal jaz Praznoslamskega oni trojici z „apostolom“ vred! Pa kaj nam je treba slovenskega Hans Sachsa še priporočati založnikom in plačujočemu slavnemu občinstvu? Kakor princ Hamlet o svojem očetu, tako recimo tudi mi o Praznoslamskem kratko: Oni je pesnik!

Dr. Petelinski.“

Proslavljeni in poveljani čevljarček je razumel komaj polovico tega slavospeva. Iztežka je brzdal svoje veselje. Naposled pa je hvaležno zaukal, shranil dragoceno oceno v cekar, pokleknil pred hvalovitega gospoda Petelinskega, mu sezul desni čevelj in pomeril škornje zastonj.

To se je zgodilo na male kavke dan, najlepši dan v življenju veleučenega kritika gospoda doktorja Petelinskega.

Prvi poljub.

(Iz zaljubljenih zapiskov.)

Sedel sem v dehteči hladnici sam z najljubkejšo mlado damo, kolikor sem jih bil dotedaj videl; v čudni zadregi sem si vihal brke v fine in vedno finejše svedrce.

Majnikov dih je razmikal liste. Na dekletovi glavici, nekoliko upognjeni nad ročnim delom, je zagoreval nagajiv solnčni žarek in poigraval na laskih.

Zlatka! Ah!

Poznal sem jo že precej dolgo, njo in njenega očeta, veseljaškega veleposestnika.

Kaj je pač mislil starec o meni? Zakaj naju je tako brezskrbno pustil sama na vrtu? Bržkone se mu je zdelo, da nisem prav nič nevaren ptič, in da si izbere njegova petična in pametna hčerka prejkone boljšega ženina od mene, ponižnega poštnega uradnika.

Zlatka! Angelec nebeški, rožica deklet, kako si krasna! Pod tanko belo obleko občudujem rast mlade boginje. Kako neizrečensko te ljubim! Ah, tare in duši me neizpodbitna resnica, da ti o vsem tem ne veš in menda tudi ne čutiš in ne slutiš prav nič. O — jaz sem eden izmed tistih dičnih junakov, katerim zmrzne vsa fantovska korajža prav takrat, kadar bi morali ljubljenemu bitju zaukati najognjevitije: „Ljubim te!“

Da sem vendar taka rojena tutka! Ondile sem čepel na klopi ob leseni vrtni mizi komaj osemnajstletni deklici nasproti že nekaj nepozabnih minut kakor superarbitriran tepec in se nisem genil in jo takole neumno gledal in ljubil . . .

Ako bi me videl takega, kaj bi rekel moj prijatelj, sodni pristav Jamnik, hud veščak v zaljubljeni stroki! Še vitek mladenič se je že marljivo pečal z ugankami ženskega srca.

„Če ji pišeš, si največja mevža!“ me je učil. „To je tisti dolgočasni pripovedni način bojazljivih zajcev. Razodeni ji sam v obraz, kako ti je v srcu! To je lepo, to je lirično in kratkočasno. Toda vrhunec vsega je brezobzirna dramatika! Dobro blago pride brez mešetarja v denar. Brez ceremonij porabi prvi ugodni trenutek in prav krepko poljubi svojo dečlo, pa precej izveš natanko, kakšno je vreme v njenem srcu. Samo pazi, da ji ne stopiš na nožico in da ji ne razdereš frizurice! Ako se nič ne umika, blagor tebi, zakaj to je redko znamenje brezpogojne kapitulacije; ako se brani rahlo,

te mika poljub tembolj, čimdalje te odbija ona; ako te pa ne mara, nikar ne prodajaj nobenih sitnosti več, sicer ti pripelje nežna roka zaušnico. Jaz sam sem na Notranjskem steknil neko nedeljo še pred kosilom od mlade krasotice tako sokolsko klofuto, da sem se do srede zvečer prišteval enostranskim mučenikom. Kdor mnogo ljubi, je mnogo tepen. Vendar, naj ima poljubček dobre ali hude posledice, naj ti zaplami dramatični ogenj na ustnih ali okolo ušes — na vsak način je ta metoda zaradi mikalne hitrosti edino vredna pravega moža.“

Zlatka je dvignila glavico.

„Gospod Dobran!“ je izpregovorila lahno, „ali ni prijetno sedeti tukaj?“

No, to vprašanje bi bil sprožil lahko tudi jaz in rešil čast svojega zabavnega talenta.

„Prijetno!“ sem se odrezal še dokaj gladko.

Še pa nisem dobro izgovoril, in že se mi je dozdevalo, da sem povedal vse premalo. Nehotoma sem iztegnil desnico, kakor da bi mogel ujeti preberaški odgovor.

„Prav prijetno, gospodična!“ sem zatrobental.

Zlatka mi je pokimala nekako čudno in jela hitreje premikati kvačko. Poredni solnčni trak se je vrnil, jo božal ob sencu in se lovil po laskih.

Ko sem to opazil, so se mi zasukale puhle misli takole prebito prismojeno: ti laske ob sencu so tisti „sladki“, za katere vlečejo ukovite velesile učence v letih nerodnih tja proti strmemu vrhu evropske oblizanosti. Sicer se mi pripodi v betico

vendar še kakšna misel, ki bi bila med brati jezika vredna — zdaj pa kakor nalašč same prazne! Ogle-
daval sem mizo, krčevito svedral brke in čakal,
da se me usmili blag patron duhovitosti.

„Ah, gospod Dobran, kako lep metuljček!“
me je zdramila gospodična Zlatka.

Pogledal sem jo pokorno, vstal in sedel zopet.
Vrabca — kaj bom pa zdaj? Devojka utegne res
misliti, da sem strašen bedak in divjak, če bom
še kaj dolgo molčal tako po hribovsko. Da je metulj
lep, tega ji vendar ne bom prežvekoval. Ziniti bo
treba vse kaj imenitnejšega.

„Ko sem hodil v gimnazijo, sem rad lovil
metulje in jih nabiral. Imel sem jih pet škatel.“

Prestrašil sem se že prvih besedi. Da bi po-
pravil svojo zarobljeno napako in da bi se otresel
mučne zadrege, sem popadel svoj cilinder, mahnil
z njim za metuljem in — prišel iz dima v ogenj.
Previdna živalca mi je srečno odjadrala odondod
v manj nevarne kraje. Zato pa se je ujel moj po-
polnoma novi presvetli pokrov sredi hladnice iz-
nenada na železno kljuko, ki je preparala deviškemu
kalpaku gladko pokrtačeni život od spodaj do zgoraj.

Zlatka se je smejala, da se ji kar ni dalo ne-
hati. Glavico je premikala zdaj na levo, zdaj na
desno; vtem ji je padla kvačka na tla. Navdušen
sem jo telebnil pobirat. Tačas mi je izdrknil moj
peklu zapisani cilinder iz rok, se prekopicnil in
obležal pred mojo nogo, ki mu je s krepkim na-

stopom mahoma upihnila poslednjo iskro sijajnega življenja.

No, da se je le obožavana Zlatka zabavala dobro! Od samega smeha je bila v obraz rdeča kakor poštni pečatni vosek.

„Vam že papa posodi drug klobuk!“ me je tolažila. „Vidite, ta viteški metulj je maščeval pet škatel nedolžno umorjene žlahte.“

Tedaj sem se zasmejal tudi jaz, pa presneto kislo!

„Častita gospodična,“ sem dejal zdajci, „sam Bog ve, kaj si zdaj takole mislite o meni!“

„Zakaj pa?“

„Slabo vas zabavam.“

„O nikakor ne, gospod Dobran!“ mi je odvrnila in me pogledala odkritosrčno. „Bodite preverjeni, da ste vrlo zabaven kavalir! Meni so ljubši taki gospodje, ki ne frfrajo venomer! Zabavala sva se prav pošteno. Nisem rada prevesela in se ogibam ljudi, ki so vedno židane volje. Vi pa ste mi pregnali vso melanholijo!“

Vstal sem. Čemu? Strela, kako sem se tresel!

„Gospod Dobran, kam pa? Ostanite vendar še malo! Papa pride takoj.“

Zlatka me zadržuje. In ta rajski pogled! Ali se ne skrivajo v njem obljube neznane sreče?

Njene napol zaprte oči so me pogledovale od strani. Krotko se je smehljala in pritisnila male zobke v spodnjo ustnico. O — jezik imam od irhovine.

In pogleda mi naravnost v obraz, da mi hipoma zastane srce. Sklonim se k njej ves obajan od teh čarovitih oči, od teh zagonetnih oči, kjer se zrcali ves kras in slaj in čar bujnocvetne pomladi. — Kodravi laski se dotikajo mojih lic — sladko me mami sapa njenih dražestnih ust, vonj njenih kit — zdi se mi, da ne vidim več, ne slišim več — samo čutim, njene prožne divotne ustne čutim ob svojih!

„Zlatka, ljubim te! Zlatka . . .“

Vsa zardela do las je povabila oči, vstala in odhitela iz hladnice.

Kaj sem storil! Zlatka me zatoži papanu, in mož me zapodi enkrat za vselej iz raja!

— Oj prijatelj Jamnik, ti zlobni zapeljivec, pojdi rakom žvižgat in ribam gost, ti in pa tvoji zanikarni nauki! Ali ne bi bilo bolje, da bi bil uporabil rajši tisti dolgočasni pripovedni način bojazljivih zajcev? Piši me v uho dramatični ogenj! Pogorel sem, popolnoma pogorel — o!

Primajal se je njen oče, zagorel debel mož z velikanskimi brkami, in mirno sedel k meni ubogemu pogorelcu; takoj je zagledal moj žalostni cilindar in se jel veselo grohotati. Ne vem več, kaj sem mu vse pripovedoval, kaj posebno pametnega menda ne. Hčerke ni bilo odnikoder več.

Posodil mi je čepico in me odslovil prav židane volje. Ko sem šel skesani grešnik domov grede mimo vrta, je stala Zlatka pri stranskih vratih. Hitro sem stopil k njej.

„Gospodična, lepo vas prosim, oprostite mi!
Nisem vas hotel žaliti.“

„Žaliti?“ se je začudila.

„Zakaj ste pa zbežali z vrta?“

„Slišala sem, da prihaja papa.“

„Torej niste... nisi huda, da sem te poljubil?“
sem skoraj zavpil tako ves srečen in vesel.

„Pst!“ me je posvarila s kazalcem na ustnih
in se nasmehnila poredno. „To bi bil storil lahko
— že zdavnaj!“

— Oj prijatelj Jamnik, zlata duša božja, ves
ginjen te objemam v duhu in prosim prav lepo,
nikar mi ne zameri prejšnjih naglih besedi! Ve-
komaj čast in hvala tebi in pa tvojim velekoristnim
naukom! Vse žive dni ti bova orglala hvalo moja
Zlatka in jaz, zlasti lepo pa tedaj, kadar bova s
prvim dramatičnim ognjem vestno in marljivo
ponavljala in popravljala medeno predstavo pre-
sladkega prvega poljuba!

Adam.

Bil je mlačen jesenski večer. Nad razsežnim Ljubljanskim poljem je visela luna kakor kos velikanske pomaranče. Na zahodu so se tajali ginljivi oblaki. Netopirji so todintamkaj prhali po toplem zraku, in na njivah so se oglašale jerebice. Pod starim Hudobinovim kozelcem konec vasi sta sedela Komatarjev Adam pa Hudobinova Mica in molčala v prijetni zamamljenosti.

Schopenhauer razlaga v svoji metafiziki ljubezni, kako neusmiljeno se igra priroda s človeškim srcem. Fantu da kaže tisto mladenko najmikavnejšo, ki ima nasprotna, dopolnilna dušna in telesna svojstva. Dolgini da cenijo pritlikavke, energični da čislajo tapice in tutke pa zopet narobe. So pa seveda tudi trdovratneži, ki ne spoštujejo prirodnega zakona in ljubijo svojeglavno kar tja v en dan. Adam in Mica pa nista bila taka, ampak sta se, akotudi nevede, vendar strogo ravnala po teoriji frankobrodskega modrijana.

Adam je imel na dolgem vratu debelo, oglato glavo z bledim obličjem; velikanske noge v platenih hlačah so mu bile skrivenčene tako, da bi mu bili na paši lahko skakali veseli koštrunčki skozi kolena kakor dresirani kužki v cirkusu skozi obroče.

Ona pa je bila skoro natanko narobe ustvarjena kakor on. Bila je majhna in segala z glavo le tako visoko, da je slišala tiktakanje Adamove žepne ure. Vrat ji je bil tako kratek, da si je komaj zavezavala ruto pod brado.

Dočim so drugi zasmehovali velikega krivokraka, je bil Mici nad vse všeč, zlasti kadar je jahal svojega suhega šarca v kravjem galopu mimo Hudobinove hiše na vodo, in so bežali vaški štrkolinčki in samosrajčniki, kure in gosi pred njim, kakor pred zmagovitim vojskovodjo.

Ako ne bi bilo drugih, bi bila Adam in Mica najsrečnejši par na Slovenskem. Žalibog pa ni bil z njih srčno zvezo zadovoljen mož, ki mu je šla ob tem važna beseda. To je bil stari Hudobin, Micin oče. Ta čudni možakar ni kar ničesar hotel slišati o hčerinem ljubčku.

„Vidiš, ljuba moja Mica,“ je izpregovoril Adam, „takale je le, pa je! Bo že nekako; če ne bo dobro, bo pa slabo! Le verjemi mi, rad te imam po božjih in cerkvenih postavah, ampak tvoj oče so pa kar malo jezni name, odkar sem jim popasel ozimno rž.“

Mica pa mu je odgovorila: „Radi bi, da bi vzela Prepeluharjevega, ki je pokora že tako star, da bi bil lahko pestoval mojega strica, Bog jim daj nebesa, saj so že zdavnaj umrli!“

Tako sta se pogovarjala prijazno in spodobno in si včasih tudi malo stisnila roke. Nesreča pa je nanesla, da ju je zalotil — stari Hudobin.

„O križane težave!“ je vzdihnila Mica, ko je zagledala očeta. „Zdaj nama pa Bog pomagaj dvakrat in trikrat! Še tepena bom!“

„Ta ne bo slaba!“ je mrmral Adam. „Nocoj se je odklenil pekel menda vsem hudobam!“

Bližal se je pa samo majčken možic z drobno, kotasto glavo, z visečo debelo spodnjo ustnico, v višnjevi kamižoli z debelimi gumbi in v ogoljenih irhastih hlačah. Grdo je gledal s svojimi čukovimi očmi, pravtako, kakor bi ga davil hud sovražnik za goltanec.

„Odkod si se pa ti vzela, ti mrzlica zelenkasta!“ je pozdravil Adama, in glas mu je bil votel, kakor bi prihajal iz prazne kadi. „I — kdo je pa že tebe sem vabil, kaj?“

Adamu je pogomezelo čudno po hrbtu; plašno je gledal v tla.

„Narazen! Domov!“ je kričal dedec, ko je odvajal dekle. „Kdo ti je pa rekel todile čepeti? Te muhe, te tvoje zaljubljene muhe niso za nič in niso za nič, ti nemarnost nemarna! S tako pokveko! Ali ne hodi, kakor bi nosil iz mlina? Ali ne stoji kakor koza nasredi ledu? Ali ni ves tako

grd kakor kočevarski greh? Če lazi po polju, se ga strašijo divji golobi, in celo vrane beže oddaleč pred njim. Njegova bajta ima več lukenj kakor pa desak. No, pa bi bilo že še vse to, če ne bi bil on Adam, ali če bi bila vsaj ti Eva! Adam pa Mica — to pa ni nič ter ni nič in ni nič! Le prav po svoje delaj, za doto se pa obriši!“

Tako se je repenčil stari Hudobin in se znašal nad hčerko. Adam mu je pokazal figo, pa bolj za hrbtom, ker je bil fant previden. Vzel je iz žepa rumenkast mehur, si natlačil tobaka v rdečo pipico s stolpastim pokrovom, okovanim s svetlimi glavicami, prižgal, pogledal na levo, pogledal na desno in jo mahnil po priljubljeni navadi vseh nesrečnih zaljubljenecv v gostilnico.

Ondukaj je sam v kotu sedel kovaž Cene, čokat majhen mož z napetim, sajastim obrazom, močnimi brkami in lokavimi očmi. Od omaroganega telovnika mu je visela na srebrni verižici cela reč tolarjev, ključkov, zob in takih naveskov. Na klopi pri peči je dremal debeli gostilničar ves tožljiv in zaspan.

„O? Komatarjev?“ je pozdravil kovač Adama in mu ponudil svoj polni kozarec. „Na pojdi pit pa povej kaj pametnega!“

Adam je kihnil trikrat, in to se mu je zdelo dobro znamenje. Odpil je, dotočil zopet vina do vrha, porinil čašo pred kovača in sedel k njemu.

„Mejdun!“ je vzdihnil in zmajal z debelo glavo, kakor bi prenašal vse križe in težave tega sveta. „Očka, dajte ga nama poliček, ali pa kar liter!“

Krčmar je zmignil, zazelhal in se pretegnil. Prinesel je Adamu kozarec in odcopatal v klet po pijače.

Bistroumni kovač je ugenil takoj, da tare Komatarjevega nekaj posebnega, in precej mu je zadel na pravo žilico, rekoč: „Ali je kaj res ali ne, da se šteješ nekoliko k Hudobinovi Mici?“

„I — kako pa to veš?“ je bleknil Adam. „Slišiš, kdo ti je pa to prinesel na nos?“

„Beži no!“ mu je odgovoril Cene in mu nalil. „Saj so vaju babe raznesle že po vsej vasi.“

„Mejduha, zato je nocoj stari...“ je dejal Adam hohnivo skozi nos in se prijel zanj.

„Kaj? Kaj je stari nocoj, praviš?“

„Navskriž mi hodi vse skupaj, Cenček! Le dobro me poglej, prijatelj, zdaj sem še živ, dolgo pa ne bom več! Vse zapijem, vso svojo beraško ropotijo!“

„Pojdi no, pojdi! Ne bodi no tak!“

„Pa prav res: tako bom pil, da umrem!“ je vzdiknil Adam, izpraznil kozarec in se žalostno pogladil po grlu.

„Osel!“ mu je rekel kovač in mu nalil kupico nanovo.

Adam ga je pogledal debelo; zinil pa ni nobene, ker je bil fant previden.

„Bolj nerodnega patrona ga pa ni v naši fari, kakor si ti!“ je nadaljeval zabavljivi kovač. „Kaj boš mislil na smrt! Tako klepetaš tja en dan, da nima ne repa ne glave!“

Adam se je pomaknil bliže k Cenetu in mu sam izza sebe tiho razložil, kako je bilo to in to in vse. Krčmar je pricopatal ter prinesel vina in prekajene slanine; gosta sta umolknila pa pridno jedla in primakala.

„Veš kaj,“ je zašepetal Cene, ko je gostilničar zopet zadremal na klopi, „saj ti poznaš mene, menda vendar, ne, jaz pa tebe. Dober fant si, rad daš zanj, kadar imaš. No, stari Hudobin se noče vdati, pa se bo! Deset mesenih klobas stavim, da se bo! Že dolgo ga imam na piki, ker mi vselej utrga zaslužek. Tako je, primaruha, ali vama privoli v ženitev — ali naj si pa hladi svojo hudobno kri v kehi!“

„Kaj praviš?“ je vzkliknil Adam.

„Pst! Midva ga že nairhava, nič se ne boj!“ je šepetal kovač še tiše. „Kaj bi ti to delalo preglavico! Ko prijatelj ti svetujem, da molčiš o vsem, kar ti povem. Tudi Mica ne sme zvedeti nič! Gorile pojdeva v praprot, pod žlamborasto vrbo, koder sem lani zapalil osir, ali pa pod krivi gaber blizu meli . . .“

Govoril je o jerebicah in zajcih, o zankah in očetu Hudobinu. —

„Mi smo mi in ostanemo kakor smo bili, ali ni res!“ je zavpil Adam. „Pa ga potegnimo še nekoliko! Hej, očka, vina semkaj, da bova boljše volje. Danes je zame pustna nedelja! Juhuhu!“

Dal je še za štefan. — Vino ga je metalo na desno in levo, ko je vriskal in žvižgal sam proti domu.

„Cenček, ta je ptiček!“ je jecljal sam zase. Ugajalo mu je vse, kar je nasvetoval kovač. Srce se mu je topilo in tajalo od samega veselja; jel se je smejati na glas, preden je šel leč. —

Tri hladna jesenska jutra sta vrebala kovač in Komatarjev zastonj na posavskemrodu in ob gozdnih stezah. Adam je bil že ves obupan.

„Nič ne bo, Cenček, nič!“ je tožil prijatelju, ko sta čepela četrto jutro ob ozkem križempotu za krivim gabrom v grmovju. „Krčmar naju je menda poslušal in je hitro nesel vse Hudobinu na nos. O, saj pravim, nič ne bo, samo prehladiti se utegneva prav zlomkovo in dobiti oslovski kašelj!“

„Tiho, čenča! Nisi videl tamle zadrgnjenega zajca v zanki? Danes mora priti Hudobin todile mimo, če vse ne vem kaj! Mar bi nastavljal zastonj? Zdaj pa molči, jazbec neumni!“

Hladno je bilo v jutranji mokroti, in suhi Adam se je tresel od mraza. Kar ga je Cene rahlo sunil v laket in mu mignil, naj se ne gane. Iz megle je slišal tihe korake vedno bliže in bliže.

Počasi, oprezno se je pritihotapil stari Hudobin. Koracal je naravnost proti gabru, ki je pod njim ležal ujeti zajec.

„Si že moj!“ je vzkliknil poluglasno, vzel mrtvo žival iz zanke in jo vtaknil v vrečo.

„Vi pa naši!“ je zakričal kovač Cene in skočil z Adamom iz zasede.

„Kaj pa hočeta? je vprašal Hudobin na videz mirno.

„Lepo znate nastavljati, oče!“ se mu je rogal Cene.

„Jaz nisem nastavil — jaz že ne! Takole sem šel mimo — pa našel zajca.“

„Čemu ste ga pa vtaknili v vrečo?“

„I — da ga ponesem zapriseženemu lovcu!“

„Kaj malo? Kdo pa lazi tako na vse zgodaj z vrečo po megli? Nastavljati znate dobro, očka, izgovarjate se pa presneto slabo!“

„I kaj je pa vse to tebi mar in vama obema?“ je vzrožil starec, hoteč se delati užaljenega in srditega. Vrgel je vrečo na tla.

„Nama obema res nič, pač pa — žandarjem!“

Ta beseda je zadela v živo. Hudobin se ni držal več jezno, ampak prav priliznjeno.

„Koliko naj vama pa dam, da me ne naznani?“ je vprašal sladko.

„O vem, da imate doma polno skledo križavcev!“ mu je odvrnil Cene. „Le imejte jih. Sicer vam pa pove tukajle Komatarjev, kaj mu dajte, če nočete imeti sitnosti s sodnimi škrici!“

„No, kaj bi rad?“ je vprašal tatinski lovec v hudi zadregi.

„Mico mi dajte, oče, pa bova molčala tako kakor vaš zajec!“ se je odrezal Adam.

„Žandarmi, kazen, večna sramota!“ je ugibal Hudobin in se praskal zdaj za levim zdaj za desnim ušesom. „Dvoje jerebic imam tudi v vreči . . .“

„No, ali bo kaj ali ne bo nič!“ ga je priganjal kovač. „Mar naj še kaj dolgo prezebamo tukaj?“

„Pa naredimo, oče, no!“ je prosil Adam.

Hudobin ga je pogledal od nog do glave, pobral vrečo z zajcem in mu dejal: „Pa poglej zvečer kaj k nam!“

Tako sta prišla Adam in Mica pod zakonsko igo, in žal ni bilo to nikomur, ne njima, ne staremu: zakaj odsihdob sta hodila tast in zet skupaj nastavljat jerebicam in zajcem, Mica pa jih je tiho-tapila v Ljubljano.

Medvedarji.

Ej, gospod Likavec, le z nami!“ je po zajtrku vabil rdečelični, sivobradi oskrbnik Praprotnik svojega gosta, mladega tvorničarja, ko sta sedela v prvem nadstropju Rakitovske graščine sama skupaj in kadila smotke. „Zabavali se bomo imenitno, verujte mi! In kaj hočete danes v nedeljo popoldan v Ljubljani? Saj se odpelujete tudi lahko zvečer.“

„Kam pa jo nameravate odriniti?“ je vprašal Likavec, za svoja leta skoro premiren mož.

„Na medveda!“ je odgovoril nekam svečano graščinski opravitelj. „Zdaj v decembru je pravi čas za to.“

„No, to pa že bolje opravite brez mene, gospod Praprotnik,“ se je branil tvorničar. Ko pa mu je oskrbnik zašepetal nekaj na uho, se je glasno zasmejal in takoj obljubil, da se udeleži lova.

„Kdo bo pa še z vami, gospod opravitelj?“

„Dvoje gospodov iz bližnjega Zabukovja, dvoje imenitnih lovcev! Prvi je voditelj zemljiških knjig Močilnikar. Žejni možakar ujame malone vsako noč domačo merkovco in jo prodaja drugo jutro za divjega mačka. Korenjak je pa tudi naš novi davčni prištav Šota. Ta čudni mladenič vam strelja kozle tako v zasebnem življenju kakor v davčnem uradu. In pravzaprav le zaradi njega se vzdignemo danes na kosmača-godrnjača.“

„Kako to?“

„Prejšnjo soboto smo sedeli Močilnikar, Šota in jaz v zabukovski gostilnici „Pri veseli kobilici“. Med pogovorom je prišel na met tudi lov. Ob tej priliki sem omenil, da me popade vselej silovita razburjenost, kadar se bližam medvedjemu brlogu. Pritrjevali so mi vsi, le Šota je delal vodo in gonil neprestano, da ga je medveda prav tako malo strah kakor pa veverice. Ta preoblečeni rovtar trdi vedno nasprotno in hoče vedeti zmeraj vse najbolje; to ga je spravilo že z marsikom v zamero. Čakaj, sem si mislil, tebe moramo pa vendar enkrat malo postaviti na led! Povabil sem ga torej za danes.“

„Kaj pa, če se skuja?“

„Pa plača pet butelj šampanjca. No — tega ne utрпи! Rajši pride. Saj je tudi že povsod razbobnal in raztrobental in se imenitil zlasti zabukovskim krasoticam, da se pripravlja na medveda. Ta bahavost je pa živo skelela gospoda knjigovodnika Močilnikarja, ki mu je že dolgo gorak, ne vem že zakaj. Zato je obljubil tudi on, da se

nam pridruži, češ, da se ne boji ne leva ne tigra, ampak kvečjemu svoje zakonske grlice doma!“

„Gospoda sta že tukaj,“ je javil oskrbnikov sluga, Gabronov Balant, in zaničljiv smeh mu je šinil preko guboličnega rjavega obraza.

Takoj za njim sta dospela pričakovana gospoda.

„Dobro jutro! Muco imam, pa hudo muco!“ je vpil gruntovničar Močilnikar, suh možic srednje rasti, v težki zimski suknji, segajoči mu skoraj do peta. Zabuhli obraz z višnjevkastimi klobasami pod očmi mu je bil poln rdečih mozoljev. Ob vsakem koraku je pogledal na tla; obstal je sredi sobe in se priklonil.

Za njim je vstopil nagizdan gospodek, davčni pristav Šota, v kratkem kožuhu in usnjenih dokolenkah, s puško na rami in s črnim ščipalnikom na nosu.

Praprotnik je predstavil gospode in odnesel Šotovo puško in torbo v kot k vratom. Prišleca sta sedla, Balant pa je prinesel zaseke, kruha in slivovke.

Dasi je imel gospod Močilnikar v zimski suknji čutaro polno brinovca, je vendarle hvalil oskrbnikovo slivovko in se pridno napajal z njo.

„Pa jaz ne bom streljal,“ je oznanil. „Samo nadzoroval in beležil bom. Strelja naj moj ljubi prijatelj Šota tukaj, ki pričakuje od njega vse Zabukovje ubitega medveda.“

„Kako pa bo?“ se je podvizal Šota, ne da bi se zmenil za ubadljive besede knjižgovodje, in se naslonil z dolgima rokama na mizo.

„Vse je urejeno,“ je odgovoril opravitelj Praprotnik. „Lovili bomo pa brez gonjačev in brez psov. Moj izkušeni medvedar Balant je zaprl zver v njenem brlogu in zabil luknjo z deskami. Treba jo je samo vunkaj spoditi in ustreliti.“

„Ako pa medved že prej razbije deske in uide?“ je povzel zopet davčni adjunkt Šota.

„Ne bo. Saj ne more!“

Medtem je pomignil Praprotnik Balantu. Ta je že vedel, kaj mu je storiti: vzel je skrivaj torbo davčnega pristava in v sosednji sobi po gospodovem naročilu zamenjal zaradi varnosti ostre patrone s praznimi.

„Prosim, gospod, voz je pripravljen,“ je prišel poročat Balant.

Močilnikar si je dal naliti še dva šentjanževca povrhu.

„Na zdravje medvedu!“ je kričal in zlobno škilil na Šoto.

Spodaj je čakal voznik z lestvanami. Lovci so sedli po dva in dva na deske, položene počez. Vozili so se dobro uro. Medpotoma je drobil gruntovničar razustne kratkočasnice o Židih in Ogrih. Ustavili so se pred krčmo majhne vasi in zapustili lestvane.

„Zdaj pojdeva midva z gospodom Likavcem k mlinarju,“ je dejal opravitelj Praprotniku. „Nekaj malega imam tam opraviti. Potem greva po stezi, ki bi bila gospodu Močilnikarju in gospodu Šoti

prestrma. Snidemo se na Košatnici. Da se vidimo zdravi in veseli! Z Bogom!“

Solnce je mežalo za sivimi oblaki na nebu... Prejšnji teden je bilo odmeknilo, topel jug je raztajal in popil prisojnim bregovom ves sneg.

Balant je zavil po ozkem potu v gorovje in svojemu vivčku zadovoljno izvabljal neblage dišave. Za njim je stopal Šota. Najzadnji pa je bil Močilnikar, deloma zato, ker je bil najpočasnejši, deloma pa zato, da je laglje pokušal svoj brinovec. Tako so hodili debelo uro.

„Kje pa je že ta vražji brlog!“ je zagodrnjal Močilnikar.

„Bomo precej tam, gospod!“ je odvrnil Balant. Iztrkal je svojo pipico, jo lepo ostrgal z mezinco in se obrisal ob hlače, zakaj čistost je ljubil mož nad vse. Nato je spravil vivček in krenil na levo po tegotnem plazu navkreber.

„Oha, oha — to pa že ne bo nič!“ se je pritožil gospod Močilnikar in obupno gledal po vrtočlavem potu. Komaj je še pobiral stopinje.

„Bo že, gospod, bo že!“ ga je izpodbujal Balant. „Le za mano!“

„Pa vsaj malo počakajte! Oha, mož! Počivajmo nekoliko! To gre tako na strmo, da bi se lahko grizel v kolena!“

Ko si je gospod Močilnikar oddehnil, so se pomikali dalje. Balant je hodil varno kakor v ravnini. Šota je lezel ob kraju, se oprijemal vej obrobnega drevja in se opiral ob puško. Kmalu pa

je minila potrpežljivost tudi njega; začel je godrnjati. Daleč spodaj pa je lazutal slabotni knjigovodnik in stokal na glas.

„Kajne, muca, muca, hehe?“ ga je dražil Šota. Akotudi je bil sam ves usapljen in upehan, ga je veselilo vseeno, da trpi njegov bližnji še več. „Ojej, muca!“ Komaj pa je to izpregovoril, in že mu je zdrknil črni ščipalnik s potnega nosu in se razletel ob grušiču. To je veselilo zopet gospoda Močilnikarja.

„Na —!“ je viknil. „Zdaj bo pa medved izgubil vsako spoštovanje do vas, ko mu ne boste mogli stopiti več tako po gosposko nasproti.“

Balant se je smejal obema. Naposled so bili vsi trije srečno na vrhu.

„Zapomnite si, Balant,“ je sopihal Močilnikar ves moker in zamazan, „zapomnite si, kdaj ste me videli tukaj gori! Če bi bil prej vedel, da bodo težave take, bi bil rajši doma ostal v postelji.“

Pot ga je uznojila in užejala strašno. Stregel je svojemu poželenju do site volje.

Potem so hodili ob robu prepada in prišli na brežino, ki se je na eni strani nižala v romantično tokavo, obrastlo z borovci in starimi smrekami, na drugi pa prehajala v močvirnato čret. Odtod se je obrnil Balant zopet na levo in gnal utrujena popotnika skozi goščavo po izkrčenih fratah čez hlode in panje, preko struge izjedavega hudournika, po kotanjah in dragah do precej velike goličave. Ondi so se sešli sprekoma z oskrbnikom Praprot-

nikom in tvorničarjem. Posedli so po suhih skalinah in se krepčali z jedjo in pijačo. Hlastavi gospod Šota jim je jel pripovedovati nekatere svojih velečudnih lovskih doživljajev.

„Enkrat sem ustrelil na Tirolskem dva lepa zajca, oba naenkrat!“ je pravil resno in važno. „Lovil sem bil že ves ljubi dan, pa nisem dobil ničesar. In lej ga vruga — naposled je moj pes vendar vzdignil kar dva zajca iz loža in ju gonil po njivi navkreber. Kaj pravite? Ne enega ampak dva! Skakala sta lepo vštric.“

„Prejkone sta bila zaročena,“ mu je prestrigel besedo gospod Praprotnik, „ali sta pa letela že na ženitvovanjsko potovanje.“

„Sprožil sem obadva petelina in zajca sta bila moja!“ se je bahal gospod Šota, kakor da ne bi bil opazil zasmehovanja vesele družbe.

„Bržkone ste vzeli desnega na levo muho, levega pa na desno, če ne bi bili zgrešili vsakega posebej!“ se je norčeval gospod Močilnikar.

„Prosim, gospoda!“ je nadaljeval gospod Šota. „Nekoč sem — tudi v Tirolah — slišal tožiti zajca. Hitel sem bliže. Zagledal sem rdečkast klobčič na tleh in ustrelil v živo kopico. Ubil sem lisico s štirimi mladiči vred, zajec pa je čil in zdrav odnesel pete. Kaj?“

„A — ta je pa že prehuda!“ je vzdihnil gospod Praprotnik. „Sveti Hubert, prosi za nas! Ta lisičja družina menda ni bila čisto zdrava na možganih!“

„Tirolske lisice so povprek nekoliko udarjene,“ je pripomnil gospod Močilnikar.

Glasan smeh se je razlegal po tihem kraljestvu Diane. Gospod Šota ni hotel nevernikom povedati nobene več. Lovci so jo mahnili naprej, dokler ni Balant obstal na vrhu strmali; dejal je kazalec na usta, počenil, gledal z malimi črnimi očmi nekaj časa predse doli in se obrnil.

„Poglejte tisti hrast tam na skali!“ je dejal tiho. Šota je stopil previdno bliže.

„Ali ga vidite?“

„Vidim.“

„Dobro. Pod njim v skalovju, tam je naša zver!“ Tedaj je Šoto nekaj zazeblo okoli srca . . .

„Vas je kaj strah?“

„A — kaj še! Čisto nič!“

„Boste že videli, kaj se pravi medvedu naga-jati!“ ga je plašil jecljaje Močilnikar.

„Nekaj bo, kar bo!“ je modro rekel Balant. „Zdaj moramo doli.“

Čez nekaj minut so stali pred medvednico. Od visoke navpične stene se je bil pred davnim časom udrl velikanski usad. Med dvema ulomkoma srepe peči je ostala prostorna votlina. Dvoje smrek je stalo kakor dvojna straža na desni in levi strani vhoda. Zapirala so ga močna vrata, zbita od si-rovih desak. Da jih kosmati ujetnik ne bi mogel odriniti, je bil zabil Balant debel kol prednje v talo zemljo. Skozi prevrtano zgornjo desko je potegnil močan konopec, ga zavezal in ovil njegov drugi

konec okoli trdne veje hrasta, ki se je bil utrgal z vrha pečine in potegnil s svojim koreninjem veliko kepo zemlje in kamenja za sabo na skalo.

„Prosim, gospoda, pripravite puške!“ je velel oskrbnik. „Zdaj spleza Balant na vrh skale k hrastu nad brlogom, da vzdigne zapornico. Štel bo: ena, dve, tri! Na tri bo mrcini izhod prost. Bodite vsi dobro pripravljeni! Kosmatinec skoči vunkaj kakor strela!“

Vtem je vzel Balant štiri žveplenke in odrezal od njih neenake kosčke. Zakril jih je v pesti tako, da so bili videti vsi enako dolgi.

„Kdor potegne najkrajšo, njega postavimo pred medvednico,“ je dejal in ponudil gospodom klinčke.

„Ne bo treba,“ je rekel upravitelj. „Gospod Šota naj ima prvo številko, zakaj on ima izvrstno dvocevko in strelja izborno!“

Šota se je zdrznil in obledel . . . Vsi so videli, da je strašno razburjen. Z drgetavimi prsti je porinil naboja v cevi in napel oba petelina.

Postavili so ga sedem korakov pred votlino. Zver je mogla le naravnost naprej proti njemu ali pa izhodno na stran. Tam pa naj bi ji zastavljala pot oskrbnik in tvorničar; umestila sta se komaj deset korakov od Šote.

Veseljak Močilnikar pa se je utaboril par korakov zadaj za Šoto ob deblu stare bukve, pokritem z aževino in gobami. Na suha kamenita tla je pogrnil svoj plašč, uprl levico ob bok in položil desni kazalec na čelo.

„Jaz ne bom dražil divjega medveda, ki mi ni storil svoje žive dni nič žalega,“ je preudarjal sam pri sebi. „Jaž že ne! Tako siten nisem. Pa še natešče! Ne, vesel bom, če me le on pusti pri miru! Saj dosti po pasje životari po teh strminah! Da se mu pa ne bodo preveč sline cedile po meni, moram okolico tukaj malo parfimirati. To je ena! Potlej se potuhnem, kakor da sem umrl. To je druga! Zakaj medved, čeprav utrjen, bi utegnil biti nahoden in bi . . .“

Hudo ga je lomil dremavec. Hitro je izlil zadnje kaplje brinovca okoli in okoli zimske suknje, legel nanjo, se skrotovičil, se zavil in zatisnil oči.

„Takole, mislim, bom mrliču zadosti podoben,“ je mrmral. „No, truden sem dovolj. Ali sem preveč slivovke in premalo brinovca, ali pa narobe, da je ostal eden izmed njiju premočan, kdo ve? Lahko noč . . . Pišite me v uho!“

Vse drugačne skrbi so mučile treznega Šoto . . .

„Le čemu stojim tukaj v taki nevarnosti!“ si je očital odkritosrčno sam sebi. „Katera hudoba me je zmotila, da sem šel svojo kožo ponujat tako poceni! Še nekaj trenutkov, in medved se zakadi v mene! Da bi ga jaz zadel? Jaz? In če bi bil tacman privezan, ne! In če ga ne zadenem precej do smrti, je po meni . . .“

„Poglejte no hrabrega gospoda Šoto!“ je opozoril Praprotnik iztiha Likavca. „Bled je revež kakor ovčji sir. Čudim se, da nam sploh še ni ubegnili.“

„Jaz tudi,“ se je nasmehnil tvorničar in pristavil naglo: „Kaj pa je to?“

Od bukve je prihajalo krepko in redno hrkanje.

„A — muca smrči,“ je šepnil oskrbnik.

„Pa prav pošteno vleče dreto!“

„Preveč se ga je navlekel možiček. — Pst, gospod Šota!“

Šota je vzdignil glavo proti Praprotniku.

„Meni se zdi, da ste razburjeni. A?“

„Prav nič.“

„Pa se vam tako tresejo roke . . .“

„E — mraz mi je!“ si je izmislil Šota nacelem, dasi je vse teklo z njega.

„To je kosmata laž!“ je dejal opravitelj tvorničarju in se okrenil zopet k Šoti: „Ako vam ni povšeč, da stojite tako blizu nevarne živali, pa menjajte z gospodom Likavcem ali z mano ali pa stopite pet, šest korakov nazaj!“

„Najrajši tisoč!“ si je mislil Šota ves trd, vzdihnil, pa vendar odmajal z glavo.

„Nočete?“

„Bo že . . .“

Tačas je legel Močilnikar na drugo uho in nehal hrgoliti. Pri hrastu nad brlogom pa se je prikazal Balant.

„Gospodje, pazite!“ opomni glasno in prime vrv.

„Torej, gospod Šota,“ ga hrabri Praprotnik, „bodite hladnokrvni! Nič se ne bojte! Dobro ga vzemite na muho! Merite v uho ali pa v žrelo in sprožite začasa!“

Vse naokoli je tiho. Nič se ne gane v temnem gozdu. Vsi gledajo z napeto pozornostjo proti preduhu . . .

„Ena!“ zakliče Balant.

Šoti jamejo uklekat kolena, in vedno huje se mu trese puška v rokah.

„Dve!“

„Oh, kaj bi dal, da bi bil zdajle doma!“ vzdihne Šota. Hladan pot mu oblije čelo, in po hrbtu mu gomazi kakor trop mrzlih mravljincev . . .

„Tri —!“

Balant nategne konopec. Preden pa še vzdigne zapaž, že vrže Šota puško od sebe in poizkuša splezati na bližnje drevo. Vendar od samega strahu ne more više in se zgrudi napol živ ob deblu na kolena.

Iz brloga pa se zažene z enim samim skokom temna postava domačega — kozla. Nedaleč pred Šoto obstoji žival in spozna svojega sovražnika, zaradi katerega je morala biti zaprta toliko časa z zavezanim gobcem. In kozel pokima, gre po rakovo nekoliko nazaj in se zaleti z mladeniško ognjevitostjo v nasprotnika, da trči dvoje glav z zamolklim trkom skupaj. Osupli Šota se zvrne vznak. Toda preden se utegne pobrati, ga naskoči trkavi kozel že v drugo. Premagani lovec se zavalj v stran na Močilnikarja in ga dregne s komolcem nemilo v želodec.

Od bolečine se zbudi gruntovničar mahoma pod svojim plaščem. Ko začuti nekaj težkega na

sebi, pomoli roko izpod suknje in otipa kožuh gospoda Šote.

„To je medved!“ se prestraši in se takoj iztrezne od same zone. „Zdaj me bo konec!“ si misli in jame tuliti: „Kaj bo z mojo neumrjočo dušo? Rešite me!“

„To je moška beseda!“ se grohota Balant.

Praprotnik in Likavec se spustita v prisrčen smeh. Balant, že spodaj, se smeja in razteza usta do rjavih kočnikov, se drži za trebuh in skače od veselja po eni nogi. Kozel pa vohta živo kopico in huska nejevoljno.

„Soli, soli! Na soli!“ ga vabi Balant, ga ulovi in mu odveže nagobčnik.

„Pomagajte! Pomagajte!“ se dere Močilnikar še vedno pod plaščem, trdno preverjen, da je že na robu večnosti. Naposled otiplje človeško roko onemelega Šote, se odgrne in široko zazija od začudenja.

„Izborno! Izborno!“ vpijejo oni trije.

„Oha —!“ se zavzame gruntovničar. „Veste kaj, gospod Šota, to se mi zdi pa vendar za malo! Slišite? Ali ste obsedeni, ali kaj vam je? Doli se izgubite z moje osebe, vam pravim!“

Naposled vendar vstaneta obadva.

„Kaj pa — medved?“ vpraša gospod Šota nedolžno in debelo potegne sape.

„Me-e-e-e!“ se oglasi kozel ravno pravi čas, in vsi prasnejo iznova v smeh.

Gologlav, ves razmršen in povaljan, je hotel gospod Šota nekaj povedati, prejkone nekaj velevažnega, pa žalibog ni mogel govoriti, tako ga je silila sapa po smrtnem strahu.

Ko so se vračali, je moral preslišati še marsikatero skelečo. S tem pa še ni bil izpraznil kupe bridkosti do dna. Po oskrbnikovem naročilu je vozil voznik tako, da so dospeli skozi Zabukovje prav takrat, ko je bilo opoldne po maši največ ljudi na trgu. Zato ni bil majhen direndaj, ko se je pripeljal Šota s kozlom in z debelo bunko na čelu.

In kadar davčnemu adjunktju zopet vzraste greben, da se samohvalec prevzame in le preveč meglo tlači s svojo korajžo in vrednostjo, upade mladi ustač takoj z besedo, ako ga kdo vpraša, kako mu je bilo kaj pri srcu takrat, ko se je trkal z „medvedom“! Take dni je gospod Šota jezen sam nase in na vse lovce, hudo jezen na vso divjačino, zlasti pa na vse kozle tega nagajivega sveta.

VSEBINA:

Materino srce	1
Američanka	35
Mali kavalir	44
Gorjanski župnik	57
Umetnik	75
Lepa Mirjam	85
Rekrut	97
Abstinenta	105
Poročnik	113
Zaspane	125
Večni snubač	131
Sramežljivi Jazon	140
Petelinski pa Praznoslamski	147
Prvi poljub	161
Adam	168
Medvedarji	177

Tisk J. Blasnika naslednikov v Ljubljani.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000087073

COBISS

